

7-8



LETO XXXVIII

1 9 3 7

„Slovenski učitelj“ iz-
haja mesečno / Uredni-
štvo (Fortunat Lužar) je
v Ljubljani, Postojnska
ulica 14, „Stan in dom“
ob Tržaški cesti / Uprav-
ništvo je v Ljubljani,
Jenkova ulica 6 / Naroč-
nina letno 50 Din / Član-
ke in dopise sprejema
uredništvo; reklamacije,
naročnino in članarino
pa upravništvo / Iz-
dajatelj in lastnik je
konzorcij „Slovenskega
učitelja“ / Odgovorni
urednik: Fortunat Lužar
/ Za Jugoslovansko
tiskarno v Ljubljani:
Karel Čeč, Ljubljana //

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI

Vsebina št. 7—8: Vzgojitelj in samovzgoja. Fr. Čiček. — Po pedagoškem tečaju. Vinko Brumen. — Družina in šola. Felicita Labernik. — Izdelane kateheze za prvo šolsko leto. I. Kramar. — Gospodarska vzgoja kmečkega otroka. Alfonz Kopriva. — Pravi obraz komunizma. Ema Deisinger. — Prekmurska šolska književnost. Vilko Novak. — Strukturna psihologija in pedagogika. Etbin Bojc. — Slomšekova izdaja šolskih knjig. Vinko Brumen. — Kulturno-pedagoški pomen knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«. Prof. A. Klementina. — Slomšek-Pestalozzi. Ema Deisinger. — † Nadškof dr. A. Bonaventura Jeglič. — Izseljeniško vprašanje in naše šole. — Kronika mladinske glasbe. Peter Mislej. — Knjige Slovenske šolske matice za l. 1936. Etbin Bojc. — Književne vesti. — Beležke. — Razglednik.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 11.073.

Naročnina za list znaša 50 Din, člani »Slomškove družbe« plačajo letno s članarino vred samo 52 Din.

Franjo Čižek

Vzgojitelj in samovzgoja

Volja mora biti!

(Dalje.)

Samovzgoja mišljenja bi šla počasno pot ali pa bi sploh obstala, da ni tukaj nekoga, ki nas neprestano žene in sili. To je naša volja. Kjer je volja, je že tudi pot. Volja se ne da vzgajati po navadnih in običajnih smernicah, ker za vzgojo volje mora volja že biti tu! Ali kakor pravi Hanselmann: »Um seinen Willen zu üben, muß man Willen schon haben!« Vedi torej, kaj hočeš! Bodi vesel, da imaš duha in da znaš misliti! Stavi si torej cilj in imej močno voljo, bližati se in doseči ta cilj! Brez dobre in močne volje je vsak uspeh izključen. Volja mora biti! Nemški pregovor pravi: »Frisch gewagt ist halb gewonnen!« Res je, ako imaš voljo nekaj doseči, nečemu se odpovedati, samega sebe premagovati — in vzdržati, si dosegel že polovico poti in premagal najhujše težave in skušnjave. Nadaljnja pot ni več težka. Najhujši boj je v začetku in kdor tukaj junaško in vztrajno nastopi, si je lahko svest zmage.

»S kraja se srčno upri, sicer bo prepozno zdravilo,
ko že zastarano zlo razjeda človeku srce...«

(Ovid, Remed. 91.)

Volja se ne da vzgajati drugače, kakor da si staviš cilje in jih skušaš doseči. Ne začni pa z mnogim in težkim, ampak z malim in lahkim. Nastopi metodično pot: od lažjega k težjemu. Cilji naj bodo iz vsakdanjega življenja. Premagovanje samega sebe, to je premagovanje lastnih občutkov, hotenja in mišljenja — zatajevanje je samo ob sebi težka in pretežka naloga za začetnika. Takšnim samoopovednim nalogam ni kos, ker jih ne more razumeti in doumeti. Je pač človek iz mesa in krvi. »Svet in življenje« je zanj več kakor ideja, pa se ustraši in omahne ali pa ga na umik privedejo drugi.

Začeti je treba z najlažjimi in vsakdanjimi vidnimi zadevami kakor »ubogati, čakati, potrpeti, ne se prepirati, ne se jeziti« itd. Že pri teh najnavadnejših vajah doživimo prijetno spoznanje in občutek, da se naša volja »dobro« vzgaja in da je naša duša »cela« in »celi svet« v njej.

Umevno je, da si stavimo za vzgojo volje in mišljenja le po en cilj, ne več hkrati in še tu si damo večkrat »odmore«. N. pr.: Stavim si cilj: Ne se jeziti! Voljo imam! Rabim pa še neke pripomočke ali nadomestila (kompenzacije!). Ako me »prime« jeza, čitam gotove odlomke, kjer je

govora o krotkosti in potrpljenju ali znam kaj takega na pamet in si »povem«. Drugi mogoče se zamisli v Kristusovo trpljenje, sočustvuje z njim, ki so ga po nedolžnem mučili in umorili. Tretji zopet moli itd. Kako visoko stopnjo doseže tisti, ki se je »odvadil« jeze in se »privadil« strpljivosti in potrpljenju! Ne ustrašimo se tukaj kakih pomislekov! Nikdo ni premlad niti prestar za samovzgojo! Volja mora biti — in začeti je treba!

Drugi primer: Strasten kadilec se hoče odvaditi kajenju. Pokadi mogoče 20—30 cigaret na dan. Odvaditi se hoče. Voljo ima. Kako? Takoj prenehati? To bi moral biti asket! Med tisoči eden! To je volja, ki je povprečnik ne zmore. Vendar gre! Začni z lahkim in komaj vidnim! »Tudi počasi se daleč pride.« Stavi si cilj: Od danes naprej bom pokadil eno cigareto manj na dan! Čez teden ali 10 dni zopet eno manj itd. Ali: če me »prime« strast po cigaretah, ne bom pokadil cele, ampak samo polovico. Isto velja pri tistih, ki radi »pijejo«, kvartajo — sploh pri vseh »nečednih in preveč udomačenih razvadah«, ki niso dika in ponos izobraženega človeka.

Ni pri tem potreba, da bi se streniral pri takih vajah do popolnega vzdržanja vseh naslad in omamil. Glavno je, da dosežeš zmerno stopnjo in da na isti ostaneš! In še poglobitnejše je, da si premagal samega sebe in tako postal zmagovalec svojih strasti in razvad. S svojo voljo in vztrajnostjo si jim postavil meje. Ako pa kdo hoče in ima veselje ter voljo, lahko gre do popolnosti. Čast mu! Samega sebe bo vesel.

V splošnem pa je glavni smisel samovzgoje ta, da se zna človek odreči nečemu, da se premaguje in vzdrži. To je uvod v notranje zadovoljstvo in srečo, ki je vendar ideal vsakega človeškega bitja. Da, sreča! Kdo si je ne želi? Vendar kako malo jih je, ki iščejo sreče v lastnem »jazu«! Vseposvoda trkajo, jo iščejo in kličejo, le tam ne, kjer je res skrita in jih čaka. Uravnaj in uredi samega sebe, pa jo boš našel! Zatajaj se, premaguj se!

Tisti pa, ki hoče imeti svoja nagnjenja, svoje misli in želje proste, ki si »privošči« vse, kar mu ugaja in »srce poželi« ter opušča vse, kar mu je prav zoperno, neprijetno ali celo težko, ki nekako zavrže in »zataji« svojo dušo in postane tako res samo animalično bitje, je izgubil kontakt s samim seboj in s svojo »božjo podobo« ter je kakor pero v zraku, ki pleše sem in tja v večnem nepokoju, v neprestanem nemiru, dokler slednjič ne obleži v lastni nemoči in nesreči.

Voljo »vzgajati« je treba začeti že pri otrocih. Že otrok se mora vaditi, da se odpove in odreče kakšni malenkosti, kar ima dve dobri strani: otrok se vadi v samopremažovanju, starši pa si prihranijo denar. Saj se vrste navadno otroške želje okoli igrač in slaščic. Tako vzgojenemu otroku bo tudi v poznejšem življenju samovzgoja lahka in prijetna.

Motijo se nekateri moderni pedagogi, ki uče: »Pustimo otrokom prostoto pot!« Nikakor ne! Saj jih učimo za življenje, ki pa pozna bore malo takih prostih poti. Ne domišljujmo si, da so sodobni otroci živčno zrahljani!

Kaj še! Mi smo tisti, ki so nam odpovedali živci! S tem pa še ni rečeno, da so tudi drugim. Otroci, ki so preveč moderno in prosto vzgojeni, nalete na nepremagljive ovire v realnem življenju. In posledice? Obup, propast, zločin ali samomor! Ne domišljajmo si, da bodo tako vzgojeni otroci boljši od nas! Da bodo imeli več socialnega čuta in ljubezni do bližnjega! Kdor ni stopal po poti samopremažovanja, kdor ne pozna zmisla trpljenja, kdor hoče le »raj na zemlji«, tisti nima in ne bo imel nikdar resničnega socialnega čuta, ne ljubezni do bližnjega! Sodobna pota in smernice vzgoje in pouka sprejemamo in jih odobravamo kot duhu in času primerne in potrebne, vendar smo dolžni upoštevati v življenju in radi življenja tudi načelo, ki nam kaže zmisel in namen vsega našega bitja in žitja: »Ako hoče kdo iti za menoj, naj zataji samega sebe in naj vzame svoj križ in naj gre za menoj!« (Luka 9.)

Zato mora tudi šola polagati veliko važnost na samovzgojo učencev, da se temeljito pripravijo na življenje in da jih noben vihar ne bo zrušil ali omajal. Takšna samovzgoja pa bo uspešna le tedaj, če je učitelj isto sam »predelal« in se znašel na pravi poti. Krepi in ojačati v učencih voljo do dobrega in plemenitega je višek in glavni cilj vzgoje.

Ako hočemo učenca »odvaditi« na primer jezljivosti, lenobe, laži, potepanja, pretepanja itd. je potrebno v prvi vrsti, da se sami otresemo takih in enakih nečednosti. Učenec mora videti v svojem učitelju in vzgojitelju človeka, ki se ne jezi, ampak je vedno dobre volje (veselje, židana volja je pol življenja!), ki je marljiv, vedno odkritosrčen in resnicoljuben, ki je očetovsko dober z učenci in iskren tovariš s tovariši. Podčrtam, da je velikega vzgojnega pomena, ako vidijo učenci v svojem vzgojitelju, ki imajo dnevno z njim opravka, a tudi v drugih, ki pridejo z njim le tu pa tam v stik, ljudomilega človeka, ki ima srce do svojega bližnjega in je prijatelj in tovariš s svojimi sovrstniki, pa četudi je mogoče upravitelj ali nadzornik. Kajti tudi učitelji, posebno mlajši, naj vidijo v svojem »predpostavljenem« iskrenega tovariša in svetovalca. To jim bo dalo veselja in ljubezni do dela ter tudi pravega tovariškega čuta. Na krivi poti je torej tisti, ki misli, da je samovzgoja samo za mlade ljudi. Zato je treba, da gremo vsi v »samega sebe« in pogledamo, kaj smo in kaj nismo!

Ena najnavadnejših in najpogostejših naših nečednosti je zavist ali nevoščljivost. Saj pravi narodna prislovica: »Če bi zavist gorela, ne bi rabili nikdar kuriva!« Pravi vzgojitelj mora imeti voljo, da »iz sebe« iztrebi to strupeno zel, ki je nekak uvod in začetek sovraštva. Sovraštvo pa je tisto zlo, ki ustvarja toliko bede in gorja med človeškim rodом. Sovraštvo ubija ljubezen in kdor hoče ljubezni, ne more sovražiti, ne zavidati! Očisti torej svoje srce zavisti! Kako?

Prvi pogoj je, da si sam s seboj zadovoljen, da zahvaljuješ Boga, da si to, kar si. Sam si iskal, našel in šel to pot, na kateri si sedaj. Drugi so mogoče šli drugo pot in so sedaj to, kar ti nisi. Ne godrnjaj! Bodi vesel in zadovoljen sam s seboj! Takrat se bližaš sreči, ki si jo tako želiš, drugače nikdar! Če te obiskujejo nesreče ali imaš »smolo«, drugi pa ne, ne zavidaj jim! Usoda, Bog je tako ukrenil in to je sigurno prav. Danes

tega mogoče ne moreš razumeti, a prišli bodo dnevi, ko boš spoznal in razumel. Uдай se in potrpi! Saj če zabavljaš, godrnjaš ali celo Boga dolžiš krivice, nisi nič na boljšem. Nasprotno, vznemirjaš samega sebe in škoduješ sebi. Nezadovoljnost se vsidra v tvoje srce in rodi zavist. Ne trdi: »Ta in ta ima toliko plače, ta ima posestvo, ta je bogataš, ta je to in to, temu se dobro godi, temu preveč dobro, jaz pa sem siromak, komaj živim, komaj izhajam« itd. Ti vidiš samo »sebe«, drugemu v njegov »jaz« ne vidiš, kako mu je mogoče pri duši, kaj trpi, kaj ga tare. Ne misli: vsi so srečni, le jaz ne! Nikakor! Redki so tisti, ki so srečni in ravno teh ne vidiš, ne poznaš, ker še nisi zadel prave poti, ki vodi v srečo. Tisti, ki jih smatraš za srečne in jim to srečo zavidaš, so mogoče vse kaj drugega kakor srečni, srečni v pravem pomenu besede! Vsak ima svojo bol, eden skrito, drugi očito. Vsakega nekaj teži, česar pa ti ne vidiš ali nočeš videti. Čitaj Jobovo knjigo, kako je treba trpeti in trpljenje prenašati! In okoli sebe imaš vse polno sodobnih Jobov. Spoznaj jih in uvidel boš, da si še ti na boljšem! Misli na bol drugih in lažje ti bo!

Tako se boš pomiril, našel uteho in zadobil mir. Notranji mir! Imej trdno voljo doseči ta mir! Ni ga bogastva na svetu, ki bi bilo toliko vredno, kakor mir v človeški duši. Želi si ta mir in v tvojem srcu ne bo zavisti, ne sovraštva, ampak v njem bo kraljevala ljubezen, ta čudovita lepota v človeškem življenju.

»Jaz« in svet

Kakor na našo miselnost, tako vplivajo tudi na našo voljo čustva. Po psihoanalitičnih naukah moramo dati čustvom prosto pot, sicer preidejo iz našega »jaza« v »ono«, nepoznano in podzavestno ter postanejo tako »odrinjeni« goni. Ali pa moramo to silo, ki je v nas in je njeno udejstvovanje kot tako zabranjeno, sublimirati v nekaki drugi in višji smoter. Freud ima pri tem v mislih seksualne nagone, ki so bili »odrinjeni« v ono in ki jih je treba sublimirati ali poplemeniti s čim drugim, na pr. z umetnostjo, športom, udejstvovanjem na določenih področjih, v družtvih itd.

Dati čustvom »prosto pot« je nevarna igra. Vsekakor je še sublimacija boljša, četudi ni edino pravilna pot, ker preveč poudarja ljubezen do samega sebe in vodi često v samoljubje (narcizem). Glede proste poti čustvom pravi Hanselmann: »Wenn wir allein auf der Welt wären, dürften wir unseren Gefühlen freien Lauf lassen. Da wir in Gemeinschaft leben, sind wir zu Rücksichten verpflichtet. Das zeigt uns ein wenig Nachdenken bald: Wie würde die Welt und die Menschengemeinschaft aussehen, wenn alle kurzschlüssig wären? Es gäbe ja gar keine!« (H. Hanselmann »Fröhliche Selbsterreichung«, 1933, str. 83.)

Ali torej lahko vzgajamo tudi svoja čustva sami? Gotovo! Vendar jim ne bomo dali proste poti, ki bi nas dovedla povečini med animalična bitja, niti jih ne bomo sublimirali tako, da nasitimo lastnega »jaza« brez ozira na cilj in namen, ki ga ima človek na svetu. Pač pa bomo svojemu čustvovanju določili pot, ki jo je začrtalo naše objektivno mišljenje, pod-

krepljeno z dobro voljo. Kajti vzgajati voljo se pravi tudi vzgajati čustva. Vse je med seboj lepo povezano in je nemogoče eno brez drugega. Vsa ta množina je enota, ki ji je ime »jaz«. Vedi torej, kaj hočeš in našel boš pot, kjer bode izžarevalo tudi tvoje čustvovanje v pravi in človeka dostojni obliki.

(Dalje.)

Vinko Brumen

Po pedagoškem tečaju . . .

(Dalje.)

Dokler je človek povsem zakoreninjen sam v sebi in v okolici, se mirno razvija in izživlja v skromnih mejah. Šele, ko se mu izmaknejo tla ter se začuti brezdomca, zaišče z vsemi silami trdnjše opore. Tako ugotavlja Kraepelin, da je »neka mera izkoreninjenosti naravnost potrebna, če hočemo nov razvoj«. ¹ Toda prehuda izkoreninjenost lahko zdrav razvoj naravnost onemogoči ter človeka in človeške edinice moralno in vobče kulturno ubije.

Današnji človek (zlasti »izobraženec«) je temeljito izkoreninjen. Obupal je sam nad seboj, ker je preveč zaupal vase, izgubil je stik z zemljo, zrahljala se mu je zveza z ljudstvom, ki je prava zakladnica vseh kulturnih sil in vrednot, zapustil je Boga in zatajil vest, razsulo se mu je socialno življenje, zmanjkalo mu je vsakdanjega kruha . . . Zato hlasta in hiti za fantomi, gradi čuda tehnike in civilizacije, a često brez duše, kakor je sam že skoraj brez duše. Ker ne najde pokoja, hlasta dalje, išče smisla človeku v nadaljnjem napredku.

Najti bo moral zopet korenine, ustaviti se pri samem sebi, pomeniti se sam s seboj v tihi kamrici, ki je sto sežnjev pod zunanjo zemljo. Postati bo moral zopet najprej človek, cel človek, kulturno bitje, nato pa bo pač uspešneje iskal izhoda iz naših težkih dni . . .

Razgovor

Vsakemu predavanju na pedagoškem tečaju je sledil prav živahen razgovor. Obravnavala so se pri tem vprašanja, ki jih je sprožil predavatelj, često pa so tečajniki prinašali druga, ki so se predavateljevih le bolj ali manj dotikala. V prvem primeru se je bolj razjasnilo marsikaj, kar je prinesel predavatelj, v drugem pa smo zvedeli, kaj je mučilo tečajnike. Pri tem se je tudi predavatelj mogel česa naučiti.

Razgovori so bili plodovitejši del tečaja. To je vedno tako, kajti predavatelj razpreda svoje misli, nakazuje vprašanja in jih rešuje, kakor jih on vidi. Vsak človek pa je stvariteljsko središče svojega sveta, ki ima svoje probleme in svoja vprašanja; nihče ne more zanj dokončno rešiti ničesar, kar njega muči.

S tem pa nikakor ne trdim, da so predavanja brez pomena. Nasprotno; brez njih se marsikomu še vzbudila ne bi njegova vprašanja, še manj bi mogel zaslutiti, v kateri smeri naj išče rešitve. Za to je marsikdaj treba

¹ Ozvald, Kulturna pedagogika, 60 sl.

pobude od zunaj. Spomnimo se Sokrata! Kako sijajno je znal buditi v poslušalcu njegova vprašanja in mu jih dvigati v zavest. Ni pa mu jih reševal, temveč mu je največ pokazal le pot ali smer do rešitve. Vedel je, da mora lastno vprašanje rešiti vsakdo sam, da tega ne more storiti nihče drugi.

Pobude je treba, da se človek zave lastnih vprašanj in to pobudo dati hočejo v prvi vrsti predavanja. Ko predavatelj razvija vprašanja in nakazuje rešitve (več itak tudi zavoljo kratkega časa ne more), se v poslušalcih bude njihovi problemi. Pa še to bolj takrat, kadar rešitve, ki jih nakazuje predavatelj, poslušalcem manj ugajajo, kadar izzivajo odpor.

Človek motri in ocenjuje svet in življenje ter si ustvarja svojo sliko o njem. Njegova mora ta slika biti, ker je sam stvariteljsko središče svojega sveta. Toda v tej sliki so mnoge prvine, ki se ni p r i b o r i l do njih. Prevzel jih je po okolici, ni jih pa poustvaril, to se pravi, ni prodril do dna njihove pravilnosti ali nepravilnosti. Zato niso n j e g o v e rešitve in tudi njegove stvariteljske ne budijo, da bi iskala dalje, temveč jo dušijo. Take nasilne »rešitve«, ki jih ne tehtamo in ne vrtamo vanje, ker se nam zde same po sebi umevne, so najhujši strup za osebno stvariteljskost. Zato jih je treba odstraniti. In prav v tem je predavateljeva, učiteljeva, pridigarjeva, govornikova . . . najhvaležnejša naloga. Ko proži vprašanja in grebe po njih, zadeva pri poslušalcih na take rešitve, ki se jim zde »umevne same po sebi« ter jih v tem stališču mae. Poslušalci pričenjajo uvidevati nezadostnost svojih »rešitev« ter iskati boljših v nadaljnjem razgovoru in še pozneje. Začuditi se in ostrmeti je treba, saj je v čudenju in strmenju pričetek filozofiranja, kakor so učili že stari modreci.

Vendar predavatelj nakazuje vprašanja in rešitve le s svojega stališča, ki je pač bolj ali manj osebno ozko in ne zadeva v enaki meri vseh poslušalcev. Zato ga naj dopolni razgovor. Izbero se navadno najbolj pereči problemi, se obdelujejo z najrazličnejših osebnih stališč in se tako osebno dotikajo večjega števila poslušalcev, med katerimi laže vsak po svoje dobi pobudo za iskanje lastnih rešitev.

Tak razgovor pa je lahko ploden tudi za predavatelja. Tudi med njegovimi rešitvami je lahko marsikaka le iz izročila ali knjige ter »umevna sama po sebi«. Take mrtve rešitve pa najbolj izzivajo odpor, ker so običajno pretože in preozke. In poslušalec se rad domisli prav tistega dejstva, ki se ne sklada z nasprotnikovo trditvijo. Ko to v razgovoru pove, lahko omaja predavatelju take suhe »spoznatke«. Kajti če je kaka rešitev zares organska in živa, pa jo je predavatelj le nerodno povedal ali pa pozabil omeniti kake razloge, bo storil to v razgovoru. Če je pa »mrtva«, lahko nova vprašanja rešuje le s pomočjo gole neosebne logike. Morda se bo spretno branil in skril zadrego, pri sebi pa bo začutil, česar prej ni, da namreč tista rešitev ni bila prava. Iskal bo nove, ko mu je pobudo dal razgovor.

Na vse strani ploden pa je razgovor lahko le takrat, kadar se srečata resno in pošteno iščoči predavatelj in prav tako poslušalstvo, ki si oboji

resno in pošteno iskanje resnice tudi med seboj priznavajo. Tedaj nikomur ne gre za to, da nasprotnika »pobije« in pokaže (le redko gre tu za dokaze!), da nima prav. Vsakdo skuša pokazati lastno rešitev zato, da bi vsak izmed navzočih laže našel svojo.

Lahko pa je razgovor tudi docela neploden, kadar se ne zbero resno iščoči ljudje, temveč taki »srečniki«, ki že imajo vse »rešitve« v malem prstu in niso niti malo pripravljeni, da bi jih popravili in dognali, temveč hočejo vsem le pokazati, da nimajo prav ter jim vsiliti svoje »rešitve«, ki so le malokdaj žive. V taki družbi je vsaka beseda zaman. In prav zadnji čas se mnogi predavatelji pritožujejo, da so jih udeleženci (ki so jih povabili) sicer poslušali, nato pa postavili na zatožno klop.

V teh razgovorih obupno gospodari neosebna logika in tisti pusti razum, ki ubija vsako življenje, vsako živo prepričanje in preprečuje tudi vsako spočetje tega. Že Cankar nam je (v »Volji in moči«) povedal, da more duša snovati in ustvarjati le, kadar ta razum spi. (Dalje.)

Felicita Lábernik

Družina in šola

Vedno globlje prodira spoznanje, da vzgojno in učno delo v šoli ne uspeva, če s šolo ne sodelujejo tudi starši. Stari šoli očitajo, da ni znala k svojemu delu pritegniti tudi staršev, češ da bi s tem potrdila načelo, da imajo starši le omejene pravice do svojih otrok.

Nova šola pa si na razne načine prizadeva, da bi pritegnila tudi družine k vzgojnemu in obrazovalnemu delu in da bi odnošaji med šolo in domom postali res prijateljski. Kajti vzgoja je delo, ki uspeva v soglasju med vsemi vzgojnimi činitelji. Nesoglasje med očetom in materjo ima vedno zle posledice za vzgojo otrok, prav tako usodno pa vpliva na vzgojo in pouk učencev nesoglasje med šolo in domom. Šola, s katero ne sodelujejo starši, je kakor zgradba, zidana na pesek, ob prvem močnejšem sunku se zruši vse učiteljevo delo.

Mnogi starši napačno pojmujejo svoje stališče do šole. Mislijo, da so že izpolnili svojo dolžnost, če so otroka s sedmim letom vpisali v šolo. Prav nič več se ne menijo za otrokovo vzgojo. Po njihovem mnenju mora šola prevzeti vso odgovornost zanj. Mnogi starši se pečajo s šolo le v toliko, da zabavljajo nad njo in da s svojo neprevidno, včasih krivično kritiko na vsak korak podirajo učiteljevo delo.

»S tem, ko vstopi otrok v šolo,« pravi Kooistra, »razpade vzgoja na dvoje: v vzgojo šole in vzgojo staršev. Da bo pa obojna vzgoja otroku koristila, morata oba vzgojna činitelja složno delati, postati morata zaveznika. Če se n. pr. dva podjetnika združita v skupno podjetje, se najpreje natančno pogovorita o stanju, posebnih potrebah in prednostih obeh podjetij. Potem pa napravita načrt, kako bosta delala, da bo njuno podjetje uspevalo. Kakšen bi bil uspeh, če bi vsak podjetnik delal po svoji glavi?

In zakaj bi tako sporazumno delo ne bilo potrebno pri najbolj zamotanem delu, pri oblikovanju človekove duše?»

Ko starši vpišejo otroka v šolo, učitelj navadno ne izve nič drugega o njem kot rojstne podatke, bivališče in očetov poklic. Koliko truda in zmot bi mu starši prihranili, če bi o otroku povedali vse, kar so na njem tekom šestih let opazili. Še bolj pa se moramo čuditi, da so učitelji, ki vseh podrobnosti o otrokovem telesnem in duševnem razvoju in o njegovih socialnih razmerah staršev ne vprašajo.

Kleefstra pravi: »Često, ko so mi starši pripeljali otroke, da bi jih učil in vzgajal, sem si mislil: Ti ljudje mi zaupajo svoj največji zaklad, pa smo vendar drug drugemu tako tuji. O njihovem otroku, čigar dušo in srce so mi zaupali, ne vem ničesar. Zdravnik sme bolnika vprašati vse, kar se mu zdi potrebno, prepričan je tudi, da bo izvedel resnico. Vzgojitelj pa, ki mora včasih reševati veliko bolj zagonetna vprašanja, ne more in celo ne sme postaviti vprašanj, ki bi njegovo vzgojno delo olajšala.«

Da je sodelovanje doma in šole potrebno, ni dvoma. Vprašanje pa je, kako bi se dalo to sodelovanje najboljše doseči. Umestno ne bi bilo, da se držimo enega samega načina. Učiteljstvo naj samo izbira način, kako bi starše pridobilo za svoje sodelavce, saj mora tudi način sodelovanja doma in šole odgovarjati ljudem in krajevnim razmeram.

Mnogi vzgojitelji priporočajo kot uspešen način sodelovanja šole in doma šolska poročila, ki jih učiteljstvo pošilja staršem dnevno, tedensko, ali mesečno, in sicer o učenčevih uspehih in neuspehih v učenju, obnašanju, pridnosti, redu in o njegovem zdravstvenem stanju. Za osnovno šolo se priporočajo dnevna šolska poročila. Ker morajo starši ta poročila vsak dan podpisovati, so prisiljeni, da se zanimajo za otrokove uspehe in neuspehe. Tudi oče in mati, ki bosta spočetka mehanično podpisovala šolska poročila, se bosta končno začela zanimati za vsebino poročil. Za srednje in sorodne šole so bolj prikladna le tedenska poročila. Pri nas se na srednjih in sorodnih šolah v ta namen uporabljajo dijaške knjižice, ki jih učenci dobivajo približno na šest tednov. V marsičem bi se poročila v dijaških knjižicah morala še dopolniti, da bi odgovarjala gori omenjenim poročilom.

Da bodo šolska poročila res točna, naj vodi učitelj o vsakem učencu poseben zapisnik, kamor naj vpisuje vsako podrobnost, ki jo je na otroku opazil ob pazljivem in preudarnem študiju. Nikdar pa se ne sme zadovoljiti le s trenutnimi vtisi in domnevami.

K spoznavanju otroka pa morejo mnogo pripomoči tudi starši. V tujih državah, n. pr. v Belgiji, Nemčiji, so po šolah v ta namen uvedli vprašalne pole za starše.

Naj navedem nekaj vprašanj iz vprašalnih pol o otrokovem telesnem razvoju, ki jih šola stavi staršem: Ali je otrok zgodaj, kasno shodil, začel govoriti? Katere bolezni je prebolel, kakšne posledice bolezni čuti? Ali je kratkoviden, naglušen, nervozen, slabokrven, ali je v rasti zaostal? Ali rad spi, je? Katere telesne hibe, bolezni je podedoval? Ali se rad udeležuje telovadbe, športa?

Vprašanja o otrokovem duševnem razvoju: Ali razlikuje barve: S čim se najraje igra? Ima dober spomin? Ali se rad potepa? Ali mnogo izprašuje? Ali se veseli učenja? Ali je doživel kak izreden dogodek, n. pr.: smrt, potres? Ali je vesele ali čmerne narave, zvit, lahkoveren, prizanesljiv, darežljiv, skop, ali rad muči živali, ali je jezljiv, miren, občutljiv? Ali pordeči, ali pobledi, če ga opazuješ? Ali ljubi družbo, samoto? S čim se najraje peča? Ali je vztrajen pri delu? Ali vztrajnost izvira iz čuta dolžnosti, iz veselja do predmeta, ali iz ljubezni do učitelja? Kaj na dijaka prav posebno vpliva: dom, ulica, zabava, čtivo? V kakšnih domačih razmerah živi: v revščini, v preobilju, ali je razvajen, ali mu manjka krepkega domačega vodstva, ali se starši brigajo za vzgojo in pouk? Katere nesreče so zadele družino? Učinek kazni in posledice prevelike svobode.

Vsekakor pa morajo biti starši in učiteljstvo pri izpolnjevanju teh vprašalnih pol skrajno preudarni in morajo vztrajno opazovati otroka.

Vsa ravnokar navedena vprašanja pa bodo starši in učiteljstvo še bolje kakor pismeno rešili v osebnih razgovorih. Prilike za osebni stik učiteljstva in staršev je dovolj. Mnoge šole so uvedle govorilne ure za starše. Semintja pa tudi učitelj lahko obišče starše, najlepša prilika za to je otrokova bolezen. USA so uvedle poklicne obiskovalce staršev. To je pedagoško izobrazena oseba, ki naj posreduje med starši in šolo.

Osební pogovori med starši in učiteljstvom lahko služijo kot najboljša priprava za sistematično — organizirano sodelovanje doma in šole. Starši morajo biti prepričani, da je za uspeh izobrazbe in vzgoje otrok nujno potrebno, da oba činitelja šola in dom delata dogovorno. Ni potrebno, da bi se ti sestanki vršili po vseh predpisih in formalnostih, naj bodo prijateljski razgovori med roditelji in učiteljstvom. Zato bi bilo najbolje, da se naenkrat udeleži sestanka le 20—30 oseb. Najbolje je, da se vsaj v začetku vrše sestanki kar po razredih. Ob takih prilikah naj bi se obravnavala gori navedena vprašanja in še mnoga druga o otrokovem telesnem, duševnem stanju, o njegovem učenju in socialnem položaju. Učitelj bi staršem lahko marsikaj svetoval, starši bi mu pa tudi v mnogih vprašanjih lahko dali potrebna pojasnila.

Namen sestankov, ki jih prireja društvo »Šola in dom« pa je tudi nuditi staršem primerno izobrazbo v vzgojnih vprašanjih. Kajti današnji otrok živi v razmerah, ko zdrava vzgojna tradicija ne zadostuje več. Večina družin je danes v vzgojnih vprašanjih nevedna ali se zanje sploh ne briga. Šola naj bi s starši obravnavala zlasti sledeča vprašanja: Kaj usposablja družino za njegovo vzgojno nalogo? Telesni in duševni razvoj, nega in vzgoja otroka v dobi od 1.—3., od 3.—6., v šolski dobi, od 6.—12. leta, dalje v dobi mladostnika ali v pubertetni dobi. Versko-moralna in seksualna vzgoja. Vpliv športa, gledališča in kina na otroka. Vpliv ulice in raznega čtiva. Kako je odpraviti pri otroku razne napake, n. pr. govorne hibe. O boleznih otrok. Nega zob itd. O položaju osirotelega otroka. O nezakon-skem otroku. O javni zaščiti otroka itd. Nudi se še obilica drugih vprašanj, o katerih naj bi šola ob priliki roditeljskih sestankov razpravljala. K

sodelovanju naj bi šola pritegnila tudi zdravnika in duhovnika svojega okoliša.

Društvo »Šola in dom« naj bi si nabavilo tudi knjižnico, ki bi nudila staršem primerno čtivo o vzgojnih vprašanjih. Zelo potreben bi bil poseben časopis o družinski vzgoji. Pri nas imamo več družinskih listov, ki po večini prinašajo družinam le zabavno čtivo, gospodinska vprašanja in članke iz zdravilstva, nimamo pa še vzgojnega družinskega lista, kakor jih imata n. pr. Francija in Belgija.

Vzajemno delo družine in šole je potrebno. V koliko pa se bosta oba činitelja zblížala in sodelovala, je odvisno od njih samih. Starši morajo pokazati dobro voljo, da se bodo radi odzivali vabilom šole in se zanimali za njeno delo; šola pa mora storiti vse, da bo s starši, zlasti v vzgojnih, zdravstvenih in socialnih vprašanjih delala sporazumno in da bo staršem nudila zadosten vzgojni pouk.

I. Kramar

Izdelane kateheze za prvo šolsko leto

70. Izpraševanje vesti (Dalje.)

(Dalje.)

Grehe zoper prve tri božje zapovedi smo že v šoli skupaj premišljevali. Sedaj pride na vrsto četrta božja zapoved. Kako se glasi? Premislite, otroci, kako ste se obnašali do staršev, predstojnikov in do starih ljudi. V spomin si pokličite vse, kar sem vam že pravil o tej važni zapovedi.

Kako se glasi peta božja zapoved? Sam sem videl, da ste se s palicami topli, kamenje v druge metali in drug drugega po tleh valjali. Živali ste trpinčili. Bili ste že kaznovani v šoli, od Boga boste pa še posebej. Morda ste tobak kadili, močne pijače pili ter tako lastno zdravje kvarili. Morda ste koža izmed otrok v greh zapeljali ter mu na duši škodovali. Vse to so grehi zoper peto božjo zapoved. Doma vse natančno premislite!

Kako se glasi šesta božja zapoved? Če niste bili dovolj sramežljivi v mislih, željah, besedah in pogledih, ste se pregrešili zoper to zapoved. Kaj še le, če ste tudi kaj nesramnega storili. Bog nečistost najbolj sovraži in kaznuje. Pomislite, če ste v tem kaj prizadeti. Obžalujte v srcu, da ste Boga žalili ter molite za menoj: »Moj Bog, žal mi je, da sem grešil. Žal mi je zato, ker sem z grehi zaslužil tvojo kazen.«

Vsako veroučno uro o spovedi se kesanje za en stavek pomnoži. Otroci molijo skupno, nato posamič, končno zopet skupno. Tako se bodo otroci naučili kesanja v malo urah kar v šoli brez posebnega truda. Kesanje je zelo logično sestavljeno od nepopolnega do popolnega kesanja.

71. Izpraševanje vesti (Dalje.)

Dosedaj smo tukaj v šoli pregledali šest božjih zapovedi. Še štiri so, tudi te moramo premisliti. Kako se glasi sedma božja zapoved? Zoper to zapoved bi bili grešili, ko bi bili poškodovali tujo lastnino ali bi se je

bili prilastili. Če ste kaj takega storili, morate škodo popraviti in ukradeno blago vrniti, pa tudi pri spovedi povedati. Najdene in izposojene reči morate istotako vrniti. Doma tudi ne smete jemati jabolka, orehe, sladkor, denar. Prositi morate, česar potrebujete.

Kako se glasi osma božja zapoved? Otroci, lažete kaj radi. To je greh zoper osmo božjo zapoved. Kdor ima slabe misli in želje, se pregreši zoper deveto in deseto božjo zapoved. Bog vidi tudi naše misli in želje, njemu ne boste ničesar prikrili. Tudi te natančno pretehtajte! Opozorim vas, otroci, na post. Če ste vedoma jedli o petkih ali drugih zapovedanih postnih dneh meso ali mesno juho, ste se smrtno pregrešili. Ta post tudi za vas velja. Mnogi ste tudi leni za učenje in molitev. Tudi to je greh. Lenoba je vseh grdob grdoba. Moj Bog, žal mi je ... posebno pa mi žal, ker sem razžalil ...

V par urah lahko katehet z otroki predela božje zapovedi, nekaj o cerkvenih, zlasti o postu, in nekaj o glavnih grehih, zlasti o lenobi. Toliko je dovolj, da otroci izpolnijo prvo potrebno reč za dobro spoved.

72. Kesanje in trdni sklep

Za dobro spoved pa je predvsem potrebno kesanje. Brez kesanja ni odpuščanja. Jezus je samo skesanim grešnikom odpuščal grehe. Pomislite, otroci, da ste z grehom nebesa zgubili, pekel zaslužili in še druge kazni. Z grehom ste predvsem razžalili Boga, ki nas je ustvaril po svoji podobi in vse dobro imate od njega. Razžalili ste Jezusa, Sina božjega, ki nas je odrešil pogubljenja s svojo smrtjo na križu. Če vse to dobro premislite, se boste greha gotovo kesali. Že zadnjič ste molili: »Žal mi je, ker sem z grehi zaslužil tvojo kazen.« Potem ste molili: »Posebno pa mi je žal, ker sem razžalil tebe, ki si moj najboljši oče in vse ljubezni vreden.« Oba vzroka kesanja sta dobra, drugi je pa najboljši. Ni pa dovolj, da molite samo z besedami kesanje, ampak glavno je, da kesanje občutite v svojem srcu. Kesanje samo na jeziku pri Bogu ne velja. Zato molite k sv. Duhu vsaj očenaš in zdravomarijo, da vam srce omeči. Otroci, sprašajte si vest vsak večer ter obudite srčno kesanje nad storjenimi grehi!

Kdor ima resnično kesanje, ima tudi trdni sklep poboljšanja. Zato rečete: »Trdno sklenem, da te ne bom več žalil.« Sami od sebe pa se ne boste mogli greha varovati, ampak le, ako bo vas Bog podpiral. Zato pa kesanju pristavite prošnjo: »Pomačaj mi po Gospodu našem Jezusu Kristusu. Amen.«

Katehet moli z otroki celotno kesanje. Vpraša, kdo zna sam moliti kesanje. Oglasili se bodo pač najboljši, od teh se bodo učili vsi drugi, da bodo znali vsi.

73. Spoved in zadoščevanje

Ko ste si vest izprašali, grehov se kesali in trdno sklenili, da ne boste več Boga žalili, posebno ne z velikimi grehi, boste šli k spovedi, da boste grehe mašniku tudi povedali. Pri spovedi govorite razločno in le to-

liko glasno, da sliši samo spovednik, drugi pa ne. Smrtne grehe povejte po številu, male pa le splošno. Če ste starše močno razžalili, morate povedati, da ste starše razžalili in tudi vsaj približno kolikokrat. Če ste kaj ukradli, morate povedati, koliko in kolikokrat. In tako za druge velike grehe. Pomniti je treba, da ne smete nobenega greha zamolčati iz strahu ali sramu. Ko bi tako storili, bi spoved ne bila veljavna, storili bi nov smrten greh, ki se imenuje božji rop. Torej spoved mora biti natančna in odkritosrčna. Spovednik ne sme ničesar povedati o spovedi. Torej ne se bati ali sramovati! Če ste kakšen greh pozabili, povejte ga pri prihodnji spovedi. Preden pa začnete grehe praviti, morate spovednika pozdraviti: »Hvaljen Jezus!« Spovednik odgovori: »Amen na veke!« Nato se pokrižajte in recite: »Prosim svetega blagoslova, da se svojih grehov prav in čisto spovem.« Potem poveste grehe. Ko končate, recite: »Obžalujem svoje grehe. Prosim zveličavne pokore in svete odveze.« Spovednik daje potrebne nauke in naloži pokoro. Podeli odvezo, vi pa molite kesanje. Spovednik pozdravi: »Hvaljen Jezus!« Vi odgovorite: »Amen na veke!« Greste k oltarju, se pokrižate ter opravite pokoro, kakor je bila naložena. Pa še kaj več molite, da boste tem bolj zadostili za grehe.

Katehet naroči otrokom, naj jih uče za spoved doma starejši bratje in sestre. Katehet prav stori, da otroke vsaj enkrat pelje v cerkev, da jim pokaže spovednico in prostor, kjer bodo stali dečki in deklice. Dovolj je za malčke, da imajo pravi pojem o grehu in da znajo dobro obuditi kesanje. Ko jih izpraša, da vsakemu listek. Kdor prej zna, ta prej opravi. To je impulz za druge. Ni potrebna skupna spoved. Naroči jim, da naj prinesejo k spovedi listek in rožni venec. Listek vrnejo spovedniku, na rožni venec pa molijo, ko čakajo spovedi. Določi dan spovedi. Pridejo naj k sv. maši! Nekateri bodo spoved opravili pred sv. mašo, nekateri pa po sv. maši. Če je šolski pouk, morajo iti v šolo, ker ni skupna spoved. Otroci bodo imeli nekaj težav, katere naj porabijo za pokoro, ker so Boga razžalili. Razume se, da ima katehet popolno svobodo ter lahko drugače ukrene. Tako torej prikazuje prvcem nauk za prvo spoved. Govori domače, rabi znane izraze, glavno je verska vzgoja. (Dalje.)

Alfonz Kopriva

Gospodarska vzgoja kmečkega otroka v naši narodni šoli s stališča sedanjih razmer (Dalje.)

Za uvedbo v razmere v kraju in za praktični pouk v kmečki šoli je pa to neoporečne vrednosti. Neki učitelj si je izdeloval celo za posamezne kmetije svoje gorske šole kartoteke o gospodarskem, družinskem in zdravstvenem stanju posameznih članov, posebno otrok ter o njihovem razvoju po znanih dr. Žgečevih »Popisnicah o razvojnem stanju učencev-učenk« iz l. 1925. Vse to je za individualno vzgojo otroka, pa nič manj za samoizobrazbo učiteljevo potrebno, postane pa tak študij pomemben za osnovo kakemu večjemu delu o slovenskem kmečkem otroku, ki še čaka svojega oblikovalca. Zahteva pa tako zbiranje poleg navora, vztrajnosti in ljubezni tudi skrajno taktnost, zaupnost in poštenost. Izrabljanje zaupljivosti preprostega človeka od strani učitelja najbolj ruši pristržno razmerje

doma do šole. Tako podrobno delo pa je seve tudi stvar časa in normalnih razmer na šoli.

V tem članku pa hočem podati le nekaj splošnih misli v okviru našega najožjega šolskega dela, kako vzgajamo v kmečkem otroku pravega gospodarskega duha, da bo nova, zdaj še doraščajoča kmečka generacija, mogla vendarle nekoč aktivno sodelovati pri uravnanju gospodarskih vprašanj.

Vedeti pa moramo, kaj je smoter takí vzgoji in če smo upravičeni usmeriti pouk v gospodarsko stran.

Da odgovorimo na prvi del tega vprašanja, si moramo biti v svesti, kaj je to *gospodarstvo*, ali bolje rečeno *gospodarjenje* in posebej kmetško gospodarjenje.

Po Bilimoviću je gospodarjenje človeško delovanje, ki se neposredno nanaša na oskrbo ljudi z gospodarskimi dobrinami.

Vendar pa se more dajati po njegovi teoriji poudarek na besedo »oskrba« ali na besedo »ljudi«. Gospodarskemu liberalizmu je poudarek na »oskrbo«, t. j. produkcijo, ne glede na to, ali so s to produkcijo gospodarskih dobrin oskrbljeni vsi ljudje, ali pa trpe radi nje milijoni samo radi gospodarskega reda te oskrbe, ki je nekaterim le sredstvo za eksploatacijo tako zvane »mase«, kar je tudi znak sodobnega zapadnega in vzhodnega kapitalizma. Ker pa ima gospodarstvo že tako rekoč od postanka človeštva družabni značaj in je izolirano gospodarstvo, tako zvana robinzonada, samo teoretično, ima gospodarjenje samo po sebi tudi socialno plat. S to socialno stranjo gospodarstva pa prehaja isto že v etično območje, poudarek je torej istočasno tudi na besedi »ljudi«. Pravi pojem gospodarstva je zato vzporeden s pojmom kulture, dočim civilizacija ne predpostavlja vselej etičnega gospodarjenja. To je treba poudariti, ker mnogi zavračajo idejo, da morata gospodarstvo in kultura hoditi roko v roki.

Kmetijsko gospodarstvo pa je najvernejša miniatura državnega gospodarstva. Toda doslej je to gospodarstvo le podrejenega pomena in je večjidel samo sredstvo za velike špekulacije onih, ki so si iz »reševanj« agrarnega vprašanja delali dobičke. Najneposrednejši producent agrarnih produktov, kmet, ni imel doslej še nobene merodajne besede, pač pa so jo imeli špekulanti na tu- in inozemskih borzah, veletrgovci, bankirji, politiki. In tu je iskati vzroka boleznim svetovnega gospodarstva, da isto nima več direktnega socialnega, marveč egoistično obiležje. Sicer se kmetijsko gospodarstvo vedno bolj omejuje na agrikulturo v najožjem pomenu besede, posebno, ko razpadajo povsod, kar je vidno n. pr. tudi pri nas na jugu, poslednji ostanki staroslovanskih zadrug, ker je vzraslo kmetijskemu gospodarstvu ob strani industrijsko; vendar pa je še vedno kmetijstvo najvažnejša postavka splošnega gospodarstva. Saj nam to dokazujejo uredbe v naši državi, kakor tudi drugod, n. pr. v Ameriki, Rusiji, Angliji, ki so v kmetijskem vprašanju najbolj merodajne.

Tako je n. pr. zanimivo, da se po Rooseveltovem receptu, ki brezposelnost zatira z obsežnimi kmetijskimi reformami, kakor so pogozdo-

vanje, kanalizacija i. dr., tudi Anglija oprijema zopet Lloyd Georgeovega predloga še iz l. 1911, da se v industriji zaposlenim družinam podeli toliko zemljišča, da bo deloma za njihov življenjski minimum, t. j. za prehrano in obleko, delavska plača pa bi poleg tega še zadostovala za zdravstvene in kulturne potrebe družine, tako, da se približuje delavčeva plača v denarju in v naturalijah oziramo zemljišču življenjskemu maksimumu povprečnega človeka (po »Politiki«, 1935). Najbrž pa bo popolna izvedba ostala le pri teoriji.

Vsekakor pa je vse to dokaz, da je tudi naša sodobna šola dolžna, da podpira to težnjo za izboljšanje agrarnih razmer ne le iz materialnih, ampak tudi iz zdravstvenih, kulturnih, socialnih in iz etičnih vidikov kot najboljši pripomoček k državljanski vzgoji, k нравnemu in telesnemu povdigu naroda. Tudi pri nas ta teza vedno bolj zmaguje. Zanimivo je, da »Sokolski glasnik« od 22. februarja 1935 piše v uvodniku: »Gospodarska osnova neobhodni preduslov za uspešno delovanje Sokolstva«. Isto velja za vse ostale organizacije, ki goje telesno in duševno kulturo. Dr. Gogala poudarja v članku »Pedagoškega zbornika« 1935: »K a k r š n e g a duha gospodarstva nosi kdo v svoji duši, takšna so n u j n o t u d i n j e g o v a g o s p o d a r s k o u s m e r j e n a d e j a n j a.« S tem predpostavlja vzgojo takega gospodarskega duha, ki bi izboljšal ali pomagal izboljšati vse ostale razmere.

Pri forsiranju gospodarske vzgoje torej ni nobene bojazni, da se s tem srčna in telesna vzgoja zanemarija, ampak nasprotno. Gre samo za duha, ki mora biti vseskozi in dosledno krščanski.

Pa še drugi momenti nas silijo in opravičujejo, da usmerjamo na kmet-
skih šolah pouk h kmetijskemu gospodarstvu in vzgoji kmetijskega duha. Če zasledujemo šolstvo v drugih državah, opazimo, da že osnovna šola močno vzgaja gospodarsko zavest v otroku. Tako imajo na Japonskem in na Ruskem mnogokje kmečke šole svoja posestva, na katerih gospodarijo kolektivno učitelji in učenci. Ti niso vezani le na gotov čas, učitelji in šola so učencem ves dan na razpolago. Isto uvajajo tudi v Nemčiji. Kakor ima župni upravitelj, ko pride na faro, svoje posestvo, s katerim se, če je dober gospodar, hitro in ves souživi v ljudstvo, tako naj tudi vsak vodja kmetijske šole najde na šoli vse predpogoje za primerno gospodarstvo. Ni zgolj slučaj, ampak skoroda pravilo, da so najbolj upoštevani in priljubljeni med ljudstvom oni upravitelji oziroma učitelji, ki se resno, poudarjam resno, bavijo z gospodarstvom. Tako žanjejo tudi vsestransko največje učne in vzgojne uspehe, ako dajo namreč svojemu delu ne le samopridobitno, samookorišče vajočo, sebično noto, temveč da prekvaša njihovo delo etični duh, ki mu je glavno merilo, koliko bo imela vsestranske koristi od zgleda dobrega gospodarjenja mladina, ki jo vzgaja, in narod, za katerega to mladino vzgaja.

Take šole z lastnimi posestvi bi pač bile slične, kakor Odenwaldska šola pri Heidelbergu v Nemčiji, le, da je tam za izbrane. Res je, da se to zavestno dela ne le zgolj iz običajnih izobraževalnih in splošnih vzgojnih na-

menov, samo, recimo, da se okrepi gospodarska zavest v narodu, čut za skupnost, blagostanje ter so tu tudi politični cilji bolj ali manj vodilni.

Naj n. pr. citiram nemški »Vzgojni in učni načrt za saške podeželske šole« l. 1934. Ta, takozvani »saški plan 34« zahteva: vzgojo k delazmožnosti, k zavesti o pripadnosti k svoji narodnosti, k službi za nacionalno-socialistično državo. Navedem še Lunačarskega, bivšega komisarja za prosveto v sovjetski Rusiji: »Naše šole ne moremo imenovati drugače nego ekonomske, šola ne more biti brez zveze z ekonomijo, ker je ekonomija naša dominantna ideja. Pod pojmom ekonomije mi ne moremo razumeti le našega odnosa do prirode, ne le skrbi za ustvarjanje najvažnejših pogojev za eksistenco človeške družbe, ampak ravnotako postopno dviganje človeka s pomočjo znanosti in tehnike na stopnjo popolnega gospodarja prirode.« Pristavlja pa: »Pedagog našega izobraževanja pa ne more biti lju-dožerec, ki pripravlja človeški material za potrebe kapitala, ampak mora biti socialistično naobražen.«

(Dalje.)

Ema Deisinger

Pravi obraz komunizma¹

Kadar razgibajo intelektualni sejavci brezimno in togo ljudsko množico ter jo hranijo s sovraštvom, tedaj se začne ta ogromna, brezimna množica počasi in tegobno, zato pa tembolj silovito in neustavljivo kakor plaz pomikati v smeri svojih nižjih instinktov in demoničnih sil. Tako vidi komunizem le v kolektivu glavno obliko socialne funkcije ter z nasilji in s krvavimi dejanji ruši staro ogrodje socialnega reda, z lažmi, sovraštvom ter z živalsko-nagonsko sproščenimi instinkti pa zida »novi red«, oz. toč-neje, organizirani nered. Boljševizem človeka kot osebo razčloveči, raz-vrednoti ter ga podredi številčnemu kolektivu, kjer propada pod silo anonimnosti. Človeška oseba mu je samo material in ne cilj, kakor mu je material ves ta brezimni kolektiv. Ta razdvojna krivulja človeške osebe gre stalno navzdol, dokler ne doseže spodnjega vrha: v satanizmu.

Satanizem, kakor naj imenujemo ta skrajni padec človeške narave v zverinskost in obsedenost, je gonilna sila in moč boljševizma, ki napaja brezimni kolektiv s sovraštvom mesto s kruhom ter v strupu omočenimi besedami. Ne samo, da s svojo materialistično dogmatiko zastruplja množice, temveč jemlje tudi vsebino morali in drugim versko-nravnim vrednotam, stavljajoč snovno določenost na najvišjo lestvico vrednot; ta materializem istoveti trmasto z duhovno kulturo, poudarjajoč, da je materialni problem edini in najvišji problem življenja, vreden, da se ga proglasi za politično-družabno konfesijo.

S panično mrzlico je začel boljševizem divjo, srdito borbo proti krščanstvu in to borbo raztegnil širom Evrope. Samo l. 1935 je poslala Moskva v Evropo nič manj kot 11 milijonov brezbožnih in protiverskih knjig, ki jih komunistični agitatorji prevajajo v razne jezike. Na tisoče in

¹ Ta članek je bil napisan že pred približno 1 letom, a je šele sedaj prišel na vrsto

stotisoče komunističnih agitatorjev vrši širom Evrope to okuževalno poslanstvo.

Ne le, da je boljševizem človeško osebo onečastil, jo oropal bogusličnosti in osebnega bogastva bitnih duhovnih vrednot, temveč jo je pahnil tudi v izdajstvo nad dušo, vero, družino in domovino. Da bi bil odpad od Boga temeljitejši, izdajstvo popolnejše, je začela komunistična kominternina vseh koncih in krajih Evrope ustanavljati akademije za brezboštvo. V Moskvi predstavlja akademija za brezboštvo najvišji vzgojo-politični zavod. V to akademijo se sprejemajo slušatelji, ki so že absolvirali kako drugo strokovno akademijo ter so dobro podkovani v marksizmu, leninizmu in stalinizmu ter so se že s pridom udeleževali v brezbožnih kroških drugih akademij. Absolventi te akademije so določeni za vodilna komunistična propagatorska mesta tako v Rusiji kakor tudi izven nje. Absolventi te brezbožne akademije morajo ustanavljati povsod po Evropi take propagandistične celice za brezboštvo, katere celice morajo biti povezane s centralnim komitejem za brezboštvo v Moskvi; nadalje imajo absolventi teh akademij nalog, vzburkati vsepovsod ljudstvo, mornarico, vojsko itd., izrabljati težo sodobnih socialnih razmer ter gospodarsko razbitost v dosego tega namena in vcepljati ljudski množici komunistične nauke.

Marksistični obrazec brezboštva pa se nanaša v vsej dalekosežnosti tudi na ženo, da v najširši obliki utelovi dodobra svojo kaotično hierarhijo.

Boljševistična parola: osvoboditev žene izpod gospodinjstvo-družinskega jarma, jasno odraža metodo, s katero komunizem riše v srce tlačene ruske žene njeno hrepenenje po vrednočenju, svobodi in ravnopravnosti. Res da so komunisti ženo kot ravnopravno pritegnili v delovno tovarištvo ter ji začrtali jasn politično-komunističen program, toda pod vablljivim imenom sodelovanja pri gradnji komunistične države so ji odkazali najtežje fizično delo v industrijskih panogah, s čimer je ruska žena prišla iz dežja pod kap.

Od leta 1925—1935 je sovjetska Rusija pritegnila nad 4.5 milijona žen v vseobči industrijski proces, pri tem pa v tiste panoga, ki se v kul-

Zaposlenih je bilo ženâ v industriji	l. 1928	1932	1935
v rudarski panogi	40.000	153.000	321.000
v kovinski industriji pri gradnji strojev .	42.000	299 000	434.000
v lesni industrijski stroki	17.000	75 000	128.000
v mineralni industriji	40.000	90.000	178.000
v industriji za živila	55 000	150.000	218.000
v tekstilni industriji	496.000	695 000	736.000
v papirnicah in tiskarski industriji . . .	23.000	60.000	68.000
v kemični industriji	35 000	90 000	102.000

turnih državah zde kaj malo odgovarjajoče in primerne telesni konstrukciji žene.

V industriji za traktorje in avtomobile je 34% vsega zaposlenega osebja ženskega spola, pri najtežjih delih zasipavanja in vrtanja rudnikov 63.5%, v gradbeni stroki 61.5% vsega zaposlenega delavstva, v tiskarski stroki je 79% vseh stavcev ženskega spola, celo pri najtežjem fizičnem delu dviganja skal za polaganje temeljev so zaposlene žene, in sicer 12.9% vsega delavstva. Neizšolane delavke tvorijo s svojimi moškimi tovariši takozvano armado »črne delavstva«; vsaki delavki so vcepili proslavljeno Ljeningovo geslo: »Vsaka kuharica se mora učiti vladati državo«. To geslo je bila še prav vaba, da so drvele tudi neizšolane žene v poklicno delo. Februarja 1936 je prejelo tudi 423 akademsko izšolanih žen najvišje odlikovanje: Ljeningov red.

Ljening je z dekretom od 18. XII. 1920 osvobodil ženo družinskih verig in skrbi, proglašujoč svobodo žene v zakonu in njeno neodvisnost, družino samo pa je razglasil kot »buržujski« predsodek. Ta odredba je vodila do strašne zlorabe žene od strani moškega sveta. Izmed drugega zla, ki je zadelo rusko ženo in mater, je tudi to, da je primorana svoje dete dati v »Djetdom« (dečji dom), kjer rasto otroci brez materinske ljubezni in nege in doraščajo v klateže, tatove, zločince... V sto- in stotisočih primerih zaman čaka žena na alimente za vzdrževanje otroka ter ji vsled lastne službene zaposlenosti pač ne preostane drugega ko svoje novorojenče oddati v »djetdom«. — Sovjetsko časopisje dnevno poroča o neprestano naraščajoči kriminaliteti otrok.

Na sto- in stotisoče žena se nahaja v težkem prisilnem delu. O tem prisilnem delu, ki je nečloveško, so pisali dovolj tudi naši časopisi.

Komunistično ustvarjanje novega socialnega reda nikakor ne tiči torej v uveljavljanju socialne pravičnosti, prerezal pa je komunizem tudi vse pogoje, da bi mogla rasti zdrava, krepka, нравstveno in humano zasidrana civilizacija. Ne le, da so zagovarjali politično-idejni komunisti razkroj družine, češ da je to najvažnejši in najtehtnejši pogoj za osvoboditev žene izpod družinskega jarma, ne samo, da so pritegnili ženo k najtežjemu fizičnemu delu, pahnili so jo tudi v prostitucijo. Nikjer na svetu ni prostitucija tako vseobči pojav kakor ravno v Rusiji. V tem se zrcali vsa tragika ruske žene.

Boljševizem je spremenil Rusijo v močvirje s strupenimi izparami.

Življenjski standard ruskega delavca je tako nizek, da je delavec neizbežno obsojen na najnižje beraško životarjenje:

Delavec (delavka) zasluži mesečno . . .	40—50 rubljev,
višji delavec (delavka) pri strojih . . .	80—100 rubljev,
uradnik (uradnica)	120—200 rubljev,
inženjerji zaslužijo največ, t. j.	200—400 rubljev

mesečno. Z manj nego 100 rublji na mesec ni mogoče v Rusiji utešiti gladu.

Kako živi torej delavec (delavka) s 100 rublji mesečno? Slabše od najbolj razcapanega zapadnoevropskega berača.

Vse pravno življenje je v Rusiji zatrto. Brez vsakršnega pravnega postopka, zgolj na ovadbo ter na podlagi sumničenja so postrelili samo v enem letu na stotisoče oseb, moških, žensk in otrok.

Statistika za prisilno delo pokazuje, da je točasno nad 1.600.000 moških in žensk na prisilnem delu, kjer se z njimi nečloveško postopa.

Kmetov in obrtnikov so postrelili 488.500, 51.850 častnikov in policistov, iztrebili vse škofo in duhovnike, jih postrelili ali pa pogнали v prisilno delo in s tem v neizbežno smrt, pobili na stotisoče učiteljev, vzgojiteljev in drugih oseb, ki so bili količkaj na sumu, da niso dobri komunisti.

Kakor grozeče iztegnjen prst nam priča sodobna Rusija o pogubnosti komunistične prakse.

Nazor, ki ne pomore človeštvu do višjega pojmovanja življenja, ki ne vodi do plemenitenja človeške nravi, mu ne pomore k sreči in obči blaginji, ampak obratno, vleče človeštvo navzdol v zverinskost, obsedenost, satanizem, v kaos in razdejanje, tak nazor ni samo zmoten in napačen, temveč strupen in smrtonosen.

Da bo mogoče na vso sodobno Evropo, v katero so zanešene iskre komunističnega požara in katere iskre skušajo komunistični agitatorji razpihati v svetovni komunistični požar, rosiati zopet blagodejni vpliv krščanstva, da se dvigne človeštvo iz nizkih nagonov in materialistične miselnosti v svet jasnosti, dobrote, humanosti, v svet resnicoljubnosti, požrtvovalnosti, čistosti, ljubezni, da bo moglo rasti v mirno sožitje vsega človeškega občestva, k soncu in bratstvu — je treba s tvornim delom vseobsežne vzgoje pripravljati taka tla.

Vrednota vzgoje je danes v vseh državah utesnjena in okrnjena v drobec državno-političnih in vseh mogočih materialno pogojenih namenov. Človeška in časovna dolžnost vseh naših vzgojnih činiteljev je, rezati slabo od dobrega, pobijati komunizem ne samo v premočrtnosti šolskega življenja, temveč vsepovsod v javnosti, zlasti pomagati brezposelni mladini do službe in eksistence ter lajšati sodobne težke gospodarske in socialne prilike, da ne bo rdeči vihar zajel mladine, v katerem se ne bo več znašla.

Vilko Novak

Prekmurska šolska književnost

Ako hoče naše izobrazbeno in vzgojno prizadevanje v osnovni in srednji šoli napredovati, tedaj moramo snovati nove učne sestave in nove učbenike tudi s poznavanjem zgodovine našega šolstva: ona naj nam kaže dobre prvine, ki jih je treba ohraniti, pa tudi svari nas naj pred napakami preteklosti. Za vzgojitelja, ki deluje na oni strani Mure, pa je splošno zanimivo dejstvo, da se je pouk v teh krajih vršil v drugačnem jeziku in v docela nasprotnem okolju, kakor na ostalem slovenskem ozemlju. Tega pa tamkajšnji učitelj ne občuti zgolj kot zanimivost, marveč celo kot oviro pri svojem delu; zlasti močno je bilo to občutiti v prvih letih po osvobodjenju. Ni lahko delo, privzgojiti h knjižnemu jeziku celo pokrajino, kjer

je knjižna beseda v tisku še danes redko razširjena. Treba je previdnosti, močnega jezikovnega čuta in trdne jezikovne izobrazbe, ako hočemo pravilno rešiti razmerje med narečjem, ki že čez dve sto let živi v knjigi in med enotnim knjižnim jezikom.

V takih razmerah šolnika nehoté zanima, kakšna je bila usoda slovenskega jezika v šoli in kakšna je bila slovenska šolska književnost v madžarski šoli v Slovenski krajini.

Radi znanih zgodovinskih vzrokov se je razvilo med Slovenci, živčimi v preteklem tisočletju v okvirju ogrske države, slovstvo v domačem narečju, ki je skoro izključno poučnega značaja. Zgodovinski pregled nas pouči, da se je v teku dvestoletnega slovstvenega razvoja ustvaril v prekmurščini zaokrožen repertorij šolskih knjig, ki jih moremo deliti v verske, jezikovno-poučne in strokovne knjige.

Obstoj šolskih knjig nam je obenem dokaz o rabi slovenskega jezika v madžarski šoli, dokazuje pa nam tudi izredno vzgojno in narodnostno vnemo naših prednikov, s katero so ustvarjali mladini pripomočke za pouk v narodnem jeziku. Ogledati si hočemo v kratkem pregledu te učbenike po strokovnih skupinah, v zvezi z njimi pa si bomo razjasnili ali vsaj stavili kako vprašanje, ki nam ga vzbujajo.

Za zgodovino šolstva starejše dobe v naši krajini imamo, žal, malo gradiva. Popolnoma pa molče ti podatki n. pr. iz 17. stol. o učnih pripomočkih. Edini migljaj o tem vsebuje rokopisna kajkavsko-prekmurska pesmarica (last Zgodovinskega društva v Mariboru), ki je bila najbrž prepisana v naših krajih v 17. stol. in vsebuje latinsko opombo, da je služila mladini v šoli. Mogla pa je služiti le pri verskem pouku, kajti vsebina pesmarice je verska, svetne pesmi v njej pa gotovo niso nastale v šolske namene.

Protestanti so pričeli prekmursko književno delo, zato je bil značaj njihovega šolskega repertorija predvsem verski. Naj sledi pregled protestantske verske šolske knjige v 18. in 19. stol.!

Prva knjiga v prekmurščini sploh je »G y ö r s z k i k a t e k i z m u s«, ki ga je iz madžarščine prevedel F r a n c T e m l i n in je bil tiskan 1715 v Halle. Knjiga ni ohranjena in ne vemo, kaj je vsebovala. Števan Küzmič poroča v predgovoru svoje prve knjige 1754, da je videl le dve Temlinovi knjigi. To poročilo je obenem edina vest o tem delu.

Gotovo je služila v šoli tudi knjiga »R é d z v e l i c s á n s z t v a«, ki jo je sestavil M i h a l S e v e r iz Vaneče 1747. Edini znani izvod hrani Drž. knjižnica v Ljubljani. Delo vsebuje molitve in pesmi, ki so pričetek bogatega razvoja prekmurske protestantske pesmarice. Zlasti to dejstvo dokazuje, da se je v tedanji šoli, ki je gojila versko petje, delo rabilo.

Podobno lahko trdimo o prvem delu glavnega prekmurskega protestantskega pisatelja Štefana Küzmiča: »V ö r e k r s t š a n s k e k r a t k i n a v u k . . .« (Halle, 1754). Z odlomki sv. pisma in s pesmarico je bila knjiga primerna za šolsko rabo. — V šoli so mogli rabiti tudi celotni prevod Küzmičevega N o v e g a z a k o n a 1771, ki je izšel v

petih natisih. Nista nam ohranjeni Küzmičevi knjigi »vandalski mali katekizem« 1752 in »vandalski« abecednik 1753. O drugi je sporočeno, da je tretjina zaloge zgorela. O Küzmiču je zanimivo, da je napisal tudi madžarsko aritmetiko in Colloquia.

Vrsto šolskih knjig za protestante je pripravil pastor J a n o š K a r d o š, med njimi »D. Luther Martina máli katekizmus...« 1837 z določnim dostavkom »za deco«. Istega leta je izšel Kardošev »Kratki navuk krstšanstva naime za deco občin evangeličanski okrogline slovenske k stoli gospodnovomi oprvim prihajati želočo«. — Okoli 1840 so izšle Kardoševe male biblijske zgodbe za šolo.

A l e k s a n d e r T e r p l a n, puconski pastor, je prevedel iz madžarščine knjižico »Krstšanstva ABC...« Terplanovi lepi prevodi psalmov, izdani skupno s Küzmičevim Novim zakonom, so lahko bili tudi v šoli v rabi. Podobno so rabili v šoli tudi vse pesmarice od Bakoševega Novega graduvala 1789, preko Barlove pesmarice 1823, do najnovejših. Terplan je priredil tudi biblične zgodbe.

Od prve knjige do sodobnikov Flisarja, Lutharja in Šiftarja so protestanti pripravili za šolsko rabo najnujnejše knjige verskega značaja, rabili pa so v šoli lahko tudi druge primerne knjige.

Katoličani imajo začetek slovstvenega dela v knjigah župnika M i k l o š a K ü z m i č a, ki je 1780 izdal prvo katoliško knjigo v prekmurščini: prevod nedeljskih in prazničnih evangelijev, s čimer je dobila katoliška šola pripomoček za verski pouk v domačem jeziku. — Istočasno je priredil Küzmič »Kratko šummo velikoga katekizmuša z spitávanjem i odgovárjanjem mladosti na návuk...«, ki je ohranjena le v poznejših izdajah. — Prav tako je ohranjena v poznejših natisih Küzmičeva »Staroga i nouvoğa testamentoma svete historie kratka šumma, na stari slovenski jezik obrnjena...« Te knjige je založil somboteljski škof Szily János.

Novo prireditvev zgodb sv. pisma so dobili katoličani 1873, ki jo je izdala Družba sv. Štefana v Budapešti. Prevajalec te knjige ni znan. — V devetdesetih letih je priredil več izdaj Gerelyevih svetopisemskih zgodb Peter Kolar, turniški kaplan. Ta knjiga je bila v rabi do osvobojenja.

Zadnje verske šolske knjige v prekmurščini so bili katekizmi, ki sta jih prirejala župnika Ivan Baša in Jožef Sakovič. Bašev katekizem se je ponatisnjen v gajici rabil še do nedavna.

Glede veroučnih knjig je treba pripomniti, da so se v nekaterih desetletjih edino te smele rabiti, toda ob slovenskih so se morali otroci učiti istočasno — iste snovi v madžarščini; duhovnik je učil katekizem slovenski, učitelj pa madžarski. V 20. stoletju so madžarizujoča prizadevanja povzročala zavednim slovenskim duhovnikom vedno večje težave. Dr. Fr. Ivanócy je imel radi slovenskega pouka težke borbe, enako tudi tedanji kaplan Jožef Klekl st. in Ivan Baša, ki sta prav radi tega morala zapustiti Slovensko krajino. Razširjenost slovenskih verskih učbenikov glede časa in kraja bo treba natančno preiskati; enako tudi rabo teh knjig pri protestantih.

(Dalje.)

Iz dušeslovja in modroslovja

Etbin Bojc

Strukturna psihologija in pedagogika

3. Sociološke in duhovne strukture

(Dalje.)

V nadaljnjem moremo zasledovati strukturno sestavnost socioloških in duhovnih pojavov, kot so n. pr.: struktura individualnih kakor socioloških ter duhovnih tipov, struktura bioloških, časovnih in prostornih enot, struktura izobrazbe pri tem pa onem, n. pr. podeželskem in mestnem človeku, struktura dnevnega dela pri tem pa onem človeku, struktura občutja ter razpoloženja pri tem pa onem človeku v različnih časovnih intervalih, struktura učenja ozir. znanja, struktura življenjske odgovornosti, zavisne od človekovega spoznanja in značaja, struktura temperamenta, struktura normalne in patološke duševnosti ter vse to preneseno na sociološke organizme narodnih, rasnih, časovno kulturnih tipov, struktura občestva, jezika, sožitja moža in žene, gospodarstva, umetnostnih panog (besedne, likovne, glasbene, plesne umetnosti in njih vrst, kot n. pr. pavorste besedne umetnostne panoge: pesnitve, povesti, črtice, novele, romana, komedije, tragedije i. p.), struktura нравstvenosti in religije kot najduhovitejše plasti človeške duševnosti in kulture sploh, dà, struktura nazora posameznika ter raznih socioloških občestev, struktura duhá dobe, duhá rasne, kontinentalne ali obče človeške kulture.

V različnih konstitucijskih oblikah imamo sredstvo za dojetje duševne strukture. Tipologija je tu primerna podlaga za karakterologijo. Na strukturah v Kruegerjevem smislu temeljijo konstitucijske tipne različnosti in na teh duševnih stanjih gradijo vse tipologije. Temperament na primer pomenja tipično čutenjsko dispozicijo, ki se gradi na osnovi mešanja razmerij krvnih tokov, z drugo besedo določene duševne kvalitete, odgovarjajoče Kretschmerjevemu asteničnemu, pikniškemu in atletskemu konstitucijskemu tipu. Lahko rečemo, da se s strukturnim gledanjem odpirajo ne le za pedagogiko nova polja, ampak tudi za patologijo, ki se doslej ob mehanično usmerjeni medicinski psihologiji ni mogla znatno dvigniti.

Kar tiče gl a s b e, velja pravilo, da »glasba dela ton« in ne obratno, in v tem je podana osnova ne le celotnostne psihologije, ampak tudi genetične: od zgradbe muzikalične kulture zavisí, kaj pomenja ton na dani stopnji človeškega kulturnega razvoja. Ton v muzikaličnem smislu doživeti kot ton, se pravi, postaviti vanj celotno muziko. Kdor tega ne zmore, ali pa le deloma in nepopolno, je »nemuzikaličen«. Nemuzikalično pa pomenja toliko kot muzikalično premalo strukturirano.

J e z i k je učinkujoči lik in učinkujoča oblika hkratu. Jeziki narodov imajo značilno fiziognomijo, pri oblikovanju katere so bile na delu narodu

svojske, nezavestno oblikovalne duševne sile. Pri učenju narodnega jezika se stvarjajo bitne poteze narodne duše, njene afektivnosti, globina njenega čutja, njena vrednostna usmerjenost in način, kako miselnost zmaguje stvarnost. Mlad človek stoji pod oblikujočo silo jezika občestva, v katerem raste, pod oblikujočo močjo materinščine — v zdravih razmerah. V izraziti obliki materinščine dobi nastajajoče duševno življenje svojo osebno izrazitost, izobrazbi si svojo duševno kulturo v funkcionalnih konstantah, izoblikuje si enoten značaj, radi katerega potem motri otrok svet v slikah materinščine; v njenih pojmi in njenih mislih, njenih glasovih in melodijah izraža razgibanost čutja. Prvotna sila materinščine kot izrazne oblike, v kateri se je nastajajoče duševno življenje izoblikovalo, ostane često vse življenje ohranjena. Zato je zgodnje učenje tujega jezika naravnost škodljivo. Zgodnje učenje dveh ali več jezikov — morda približno tam pred desetimi leti starosti — oviralno vpliva na celotni duševni razvoj, ker je s tem ogrožena enota duševne strukture sploh. Vsak zdrav razvoj zahteva enotno, nepretrgano in zaključeno celotnost duševnih sestavnosti, ker le na ta način more duša slediti svoji notranji zakonitosti in se enotno razvijati in preoblikovati. Vsako predčasno razrahljanje tega sestava pa, kakršno se vrši vsled pritiska drugega notranjega zadržanja po tujem jeziku, spravlja v resno nevarnost notranjo zaključenost razvijajoče se celote. Analiza, razčlemba in niansiranje so namreč le en del intelektualnega napredka, kakor ga nudi večjezičnost, bistvenejši del pa je sinteza, ohranitev in izobrazba miselnih celot in sestavov, ne pa ločitev. Vse plodno in produktivno mišljenje se razvija le v sestavnih sklopih strukturirane celote. Če je prednost dvojezičnosti n. pr. ostrejša kritičnost, je pa miselno-fantazijska moč sinteze važnejša v življenju. Pri strukturnosti jezikovnega pojava sem se ustavil malo dalje, ker se mi zdi, da je vprav za nas, ki smo zgodovinsko izpostavljeni takemu okolju, da se sili tuj jezik najraje že kar v prve razrede osnovne šole, če že prej ne, važno to vprašanje v pedagoško-metodičnem oziru, saj zavisí od njega — in to smo v zgodovini naše osnovne šole še pred Slomškom doživljali — v znatni meri ne le naša prava izobrazba, ampak tudi živ interes in zdrav čut za narod in njega duhá, potem pa tudi vsa naša kulturna bodočnost.

Eno najvažnejših oblik celotnostnega duševnega bita pa nahajamo nedvomno v diferenciaciji o b e h s p o l o v : moškega in ženskega, saj je polariteta med obema tista največja sila življenja, ki sega s svojimi koreniki globoko v naravo in vitalnost človeškega duševnega življenja. V meščansko-liberalni atmosferi 19. stoletja je sicer bila skrivnost spolne polarnosti še onevrednotena, zatajena in moralično ali estetično prikrivana, danes pa je to važen problem psihologije, karakterologije, pedagogike, sociologije in tudi psihoterapije. Po Klagesu (*Handschrift und Charakter*) je žena duševno povsem različno struktuirana od moža. Predvsem je žena bolj telesno-duševno in zato bolj konkretno-časovno usmerjena, dočim mož bolj duševno-duhovno in zato bolj abstraktno-nadčasovno; ženi

zato pripisujemo večjo čustveno in osebno kulturo, dočim možu večjo umsko in stvarno kulturo. Po Görresu (*Aforismen über die Kunst*) je mož do žene v istem razmerju kot so pojmi: Idejnost in zaznavanje, fantazija in občutenje, samodejavnost in sprejemljivost. Že po teh pojmi nam postaja jasno, da bi morala pedagogika zavzeti zaradi te različne duševne strukturiranosti obeh spolov odločnejše in izrazitejše stališče v metodičnem kakor v šolsko organizacijskem pogledu zlasti tam od srednje faze šolskega otroka dalje, če ne že prej. Hkratu pa se odpira tu hvaležno in široko polje raziskovanja moderni psihologiji v imenu dobrobita narodne in občečloveške kulture, temelječe na človeškem polaritetnem sožitju namenjenem družini, ki je prav danes morda v največji krizi in škodi radi preslabega spoznanja duševno-strukturnih medsebojnosti moža in žene.

Strukturo žive celote naše duševnosti, katere razvojne zakone odkriva in zajemlje dušeslovje, lahko prenesemo tudi na družbene zajednice. Nedvomno je, da iz globljega poznanja duševnih pojavov zraste tudi globlje poznavanje družbenih, ako ni pojem celote posamične duševne strukture celo ključ za spoznanje družbenih sestavov. Saj vse veščine o življenju, o duši in duhu konvergirajo z idejo celote, ker so skupne značilne oblike.

Narod je totalna enota, ki prepleta vse plasti naše eksistence vse od telesne izraznosti preko duševne strukturiranosti do duhovne določenosti naše osebe. Narod ni nikdar dokončana, ampak vedno nastajajoča celota, je nekaj povsem drugega kot politično ustanovljena zveza, odnosno povezanost ljudi z državnostjo. Narod je resničnost, ki ni povsem zavisna od političnih omejevanj in razmejevanj njegove biti. Naj državne moči odpovedo in narod pade v sužnost — vselej in vedno je narodnost tista globoka osnova, na katero se oslanja naša bitnost in na kateri počiva bodočnost. Narod ima v svoji strukturi tudi take svojskosti in značilnosti, ki segajo izven razrednih, časovnih kulturnih območij, je nekaj več kot vsote zgodovinske skupnosti in kulturno razvojne stopnje, kot jezik, rasna nastrojenost, geografsko okolje i. p. S tem, da se današnji človek proletarizira, je prizadejana družinski, narodnostni in s tem občečloveški kulturi sicer velika škoda, vendar človek s tem še zdaleka ni povsem in bistveno iztrgan iz enote družine in naroda.

Že Krueger je pokazal (1898: »Der Begriff des absolut Wertvollen als Grundbegriff der Moralphilosophie«), da je doživetje »moranja« (Sollen!) nujno zavisno od strukture bitja (Sein!) in ta je v neposrednem stiku z objektivnimi vrednotami. Osebnost v najplemenitejšem človeškem smislu pa je nujno zavisna od nramno-religiozne plasti v strukturi človeške duše. Religija je vse obsegajoča empirično dana oblika strukturne celote in se taka kaže v bogatosti in globini njene celotne kvalitete, tako trdi Karl Schneider v svoji zadevni studiji (*Ganzheit und Struktur in der Religion*). Z razlikovanjem religioznih tipov, ki bi pokazali močno strukturnost prav te najvišje kulturne panoge in morda vrgli marsikomu tudi drugačno luč na naše kulturno življenje, sem se deloma že in se imam še namen pobaviti

na drugem mestu, ker tu ni prostora za sistematično razmotrivanje posamičnih oznak kulturnih struktur, ki jih prikazujem le bolj kot primere, s katerimi hočem prikazati pestro in živo zgrajenost ne le duševnih, ampak tudi socioloških in objektivnih pojavov oziroma organizmov.

Noben organizem pa ne biva sam zase, ampak je vsak od rojstva do smrti, od začetka do konca postavljen v svoje določeno okolje, v katerem se oblikuje. Notranjost in pripadajoče okolje stvarjajo vedno pravo življenjsko strukturo, duhovno strukturo, v kateri živimo. Le filozofsko razmotrivanje razčleni to strukturo. Središče tvori vedno in povsod živi duhovni subjekt (subjektivni duh), ki edini je nosilec zavestnega doživljanja. Nasproti njemu stoji stvarni duhovni sestav (objektivni duh), ki sicer nima zavesti in je dojeten le po subjektivnem duhu. Subjektivni duh, objektivni duh in pa normativni duh tvorijo po svoji živi medsebojni povezanosti strukturni sestav duhovnega življenja. Duhoslovna psihologija je znanost o subjektivnem duhu. Duševne strukture pa je možno pravilno razumeti le v okviru nadduševnih struktur. Zato psiholog pojmuje doživljanje posameznika v odnosu do predmetnega normativnega duha. Psiholog mora v nadpsihološki sferi upoštevati tudi udeležbo normativnih sistemov: nravi, morale, prava, političnega reda itd. Zato so intuitivni psihologi le umetniško in religiozno nadahnjeni ljudje. Saj psihologija ugotavlja in utemeljuje, katere doživljajske strukture so celotni strukturi ene zgodovinske duhovne epohe prirejene. Vsaki spremembi doživljajskih struktur sledi pomembna sprememba na objektivnem duhu, a tudi na objektiviranih normativnih sistemih. V vsaki individualnosti živi zgodovinsko in nadindividualno stvorjeni skupni duh (Gemeingeist), v katerega življenjski zakonitosti ostane posameznik vraščen.

(Dalje.)

Razprave o Slomškovih spisih

Vinko Brumen

Slomšekova izdaja šolskih knjig

XII. Šola lepega petja

(Dalje.)

Terezijanska doba je sicer ustvarila posebne mašne pesmarice za odrastle,¹ toda šolam je namenila le kot nekako pomožno knjigo neke katehetične pesmi, katerim so pozneje dodali tudi nekaj mašnih pesmi.² Ljudsko mnenje pa, ki je »novo« šolo kar načelno zavračalo ter ji očitalo, da je »lutrovska«, se je v svoji sodbi še posebno sklicevalo na novi katekizem in na katehetične pesmi.³

¹ Helfert I, 529

² Prav tam, 507, 526

³ Prav tam, 567

Politična šolska ustava je spočetka določala, da so pravi šolski predmeti poleg verouka le branje, pisanje in računanje, katerim se s m e p r i d r u ž i t i samo še praktično navajanje k sestavi nekaterih spisov.⁴ Šele pozneje se je to določilo toliko razširilo, da se je vsemu temu s m e l o p r i d r u ž i t i tudi petje.⁵ Pomarčna doba pa je prinesla tudi določilo, da se mora petje obravnavati kot predmet, ki odgovarja predpisom ter naj se učenci vadijo cerkvenih in nekaterih primernih šolskih in ljudskih pesmi.⁶

Zaradi tega je seveda povsem umljivo, da vse do srede prejšnjega stoletja ne poznamo nikake šolske pesmarice. Sicer so utegnile vsebovati kake pesmi ostale šolske knjige (abecednik), a te so služile le kot berilo in s svojo očitno moralno tendenco neposredno vzgoji, dasi so jih morda tu in tam v resnici tudi peli.⁷ To tradicijo so nadaljevale tudi privatne izdaje učnih in podobnih knjig (Primic, Jarnik, Musi...),⁸ ki so še imele to prednost, da so že prinašale tudi sadove domače poezije.

Pravi prelom s tradicijo pa znači v tem oziru nastop Slomškov. On kot pedagog je kmalu spoznal vzgojno vrednost lepe pesmi in pevsko veselje slovenskega ljudstva. Že kot kaplan je zlagal lahke in preproste pesmice, da bi z njimi izpodrinil pri ljudstvu take, ki mu niso bile všeč. Zato jih je tudi prilagajal meri in ritmu starih (kolikor ni kar teh pre-narejal), da jih je ljudstvo moglo peti po starih in znanih napevih.⁹ Ko je postal spiritual v Celovcu, je med drugim bogoslovce uvajal tudi v pedagogiko ter jih učil, kako naj snujejo in vodijo nedeljske začetne šole, pa jim tudi svetoval, »naj utrujajoč uk v tehničnih predmetih sladijo s petjem«. Sam jih je učil peti otroške, šolske in druge pesmi, pri čemer se je opiral na Ahaclovo zbirko,¹⁰ ki je prva pomembnejša Slomškova knjiga. Sicer se izdaja teh pesmi pripisuje M. Ahaclu, celovškemu profesorju, in se po njem imenuje, toda Hašnik, ki je bil tisti čas v celovski bogoslovnici, spričuje, da Ahacel pri tej pesmarici nima druge zasluge, kakor da ji je dal ime in bil porok, da se bodo dragemu in skopemu tiskarju Leonu plačali tiskovni stroški. Uredil je menda, pravi Hašnik, vse natis Ahaclovih pesmi Slomšek sam. Med 33 pesmimi prve izdaje je 15 Slomškovih.¹¹ Prva pomembna knjiga iz Slomškovih rok je torej bila pesmarica, knjiga, ki je prinesla ne le besedilo pesmi, temveč v prilogi tudi napeve zanje.

Za Ahaclovimi pesmimi je izdajal Slomšek knjigo za knjigo, mnoge med njimi so prinašale tudi pesmi.¹² Zlasti pa je pokazal na važnost in

⁴ Prim. Brumen, »Blaže in Nežica«, 8

⁵ Helfert III, 279

⁶ Prav tam, 310

⁷ Ilešič, O pouku, 25

⁸ Prav tam, 28

⁹ Prim. Kovačič, Slomšek I, 55 sl. Gl. tudi konec tega poglavja!

¹⁰ Kosar, Slomšek (nem.), 19

¹¹ Kovačič, Slomšek I, 78 sl.

¹² Prim. Kosar, Slomšek (nem.) 18, 41, 52; Medved, Slomšek, 124 sl.; Cvetko, »Ped. zbornik« 1936, str. 106 sl.

pomen petja v svoji glavni pedagoški in ljudski vzgojni knjigi »Blaže in Nežica«. Kakor je prej kot spiritual učil bogoslovce, naj sladijo v šoli uk s petjem, tako je sedaj isto pokazal praktično v svoji namišljeni šoli v Slavini. Ker tu ni poznal posameznih učnih strok, zato tudi petje ni tvorilo posebnega predmeta, temveč je le na koncu učne ure učil prvence raznih pesmi, z drugošolci pa zapel kako že znano pesem; novih jih ni učil. Petje mu je na koncu ure igralo nekako vzporedno vlogo molitvi v začetku. Z obojim je včlenil ves uk v neki poseben okvir, ki ga je posvečal in dvigal iz ravnine navadnega življenja.¹³

»Blaže in Nežica« pomeni v vrsti Slomšekovih del nekaj program njegovega nadaljnjega dela za ljudsko vzgojo. Po izdajanju pesmi, molitvenikov in Schmidovih zgodbic si je s tem postavil temelj, na katerem je hotel graditi dalje. V vsem nadaljnjem njegovem delu lahko gledamo izvrševanje in nadaljevanje tega programa, zlasti pa velja to še za njegovo izdajo šolskih knjig. Zato bi bilo prav čudno, če bi bil pozabil na petje, ki mu je v »Blažetu in Nežici« posvetil tako skrb.

Za izdajo pesmarice pa se je Slomšek pripravljaj, še preden je urejal šolske knjige. Če preskočimo njegove molitvenike, mu je v to služilo že izdajanje pesmi v »Drobtinica«, ki so imele za to poseben oddelek, z naslovom »Slovenska gerlica«. V tem so že 1847 izšle »pesmi za otroke«, ¹⁴ leta 1851 pa »šolske pesmi«; ¹⁵ tokrat so prvič v slovenski šolski pevski literaturi izšle »šolske« pesmi, ki so bile tudi po vsebini šolske. ¹⁶ Bilo je to 14 pesmic, za vsak delavnik v tednu po ena »pred šolo« in »po šoli«, nato pa še po ena »pred očitnoju skušnjo« in »po končani skušnji«. Tem je sledila kot XV. pesem »Otroci na paši« s podpisom »Lipold Ročički«. ¹⁷ Ker so prejšnje pesmi brez podpisa, bi se lahko zdelo, da so vse Lipoldove. A zanimivo je tudi to, da so temu letniku »Drobtinice« dodani napevi, pa le za 14 šolskih pesmi, ne pa za zadnjo, ki nosi Lipoldovo ime. Tudi pri teh napevih ni skladateljevega imena. Kakor se ni podpisal pesnik, se tudi ta ni hotel. To je tem bolj čudno, ker je že prejšnji letnik »Drobtinice« (1850) prinesel 17 napevov za nekatere pesmi, ki so izšle v raznih letnikih, toda tu so bili skladatelji imenovani ali vsaj naznačeni 3 krat Damiš, 1 krat Cinnauer, 7 krat Protman, 1 krat neki »Sekovski vučitel«, 1 krat »stara viža« in 4 krat »viža po nemški«, ¹⁸ kakor so se podpisovali tudi pesniki. Da torej v tem letniku (1851) manjka tako pesnikovo kakor skladateljevo ime, prav to naravnost izziva k domnevi, da je bil oboje, pesnik in skladatelj teh pesmi in napevov, isti človek, in sicer sam Slomšek. Kakor pa bomo še videli, je hotel ostati skrit še nadalje in se je pri ponatisu pesmi in napevov zopet pokrtil.

¹³ Prim. Brumen, »Blaže in Nežica«, 77

¹⁴ Gl. Cvetko, prav tam, 107

¹⁵ »Drobtinice« 1851, 237—245 in priloğa

¹⁶ Cvetko, prav tam, 107

¹⁷ Znani rečiški pesmar in pevec; prim. Kovačič, Slomšek I, 108; SBL I, 675 sl.

¹⁸ »Drobtinice« 1850, priloğa str. 1—8

Za pesmarico pa je Slomšek iskal tudi sodelavcev. Ponovno se je obrnil na učitelje in jih je prosil, naj mu pošljejo primernih pesmi.¹⁹ Na koncu leta 1849 se je tudi zanimal, ali nima morda vodstvo celjske glavne šole kakih napevov za šolske pesmi.²⁰ Pomoči v tej zadevi je iskal tudi pri duhovnikih, kar je storil toliko laže, ker je istočasno pripravljaj tudi novo slovensko cerkveno pesmarico. Takrat je namreč vsak orglavec godel in pel svoje pesmi in po svoje; ko pa se je preselil drugam, ni poznalo ljudstvo njegovih pesmi, on pa ne njihovih.²¹ To je bilo v kvar ljudskemu cerkvenemu, pa tudi svetnemu petju. Zato so duhovniki na svojih posvetovanjih (»pastoralnih konferencah«) razpravljali tudi o teh stvareh; včasih je prisostvoval sam Slomšek. V »Zgodnji Danici« so to stvar obravnavali mnogi dopisi.

Tako se je tudi »šolnikom«, ki so se zbrali 2. maja 1850 v Braslovčah, »koristno in potrebno zdelo, učence že v začetnih šolah v petju s posebno pridnostjo vaditi. Že mali otroci bi se mogli napeljevati, pesmi za šolarje, kakor se postavim v bukvah »Sveto opravilo« najdejo, čedno in gladko zapeti. Veči vsakdanji in nedeljski šolarji, pa bi se mogli tako dolgo v petju vaditi, de bi vse saj navadne cerkvene pesmi brez pogrška peti znali.«²² Nikakor jim torej še ni šlo samo za to, da bi se petje uvedlo v šole kot poseben predmet z lastno izobraževalno vrednostjo, kar si je vsaj Slomšek tudi prizadeval, temveč tudi za to, da se že šolarji vsaj toliko izšolajo v petju, kolikor je treba za petje v cerkvi. Marsikomu je petje bilo le »veščina«, zgolj tehnika kakor branje in pisanje; marsikomu je to še danes.

V takih okoliščinah je Slomšek, ki je imel vse niti v rokah, skoraj moral izdati tudi vrsto pesmaric, med temi pa zlasti šolsko pesmarico. To je tudi pripravil, v založbo pa jo je dal novemu »društvu sv. Mohorja«, ki jo je izdalo med svojimi prvimi knjigami. Natisnjena je bila že v aprilu 1852,²³ a še brez napevov. V juliju 1852 je društvo razposlalo svoji prvi dve knjigi, a šolskih pesmi ni moglo pridjati, ker napevi še vedno niso bili izgotovljeni. Dovršeni pa so bili v drugi polovici avgusta, nakar je knjiga izšla pred 23. sept. 1852, toda z letnico 1853. Društveniki so je bili toliko bolj veseli, ker sta bili prvi dve knjigi brez posebne vrednosti. Udov je imelo društvo tedaj nekaj čez 515²⁴ in ker je imelo knjigo še nekaj časa v rabi, da je moglo z njo postreči novim članom, dobila pa se je tudi v knjigarnah, lahko sklepamo, da je izšla v kakih 1000 izvodih. To domnevo potrjuje neka opomba v društvenem glasilu »Šolskem prijatelju«.²⁵

Zanimivo pa je tudi to, da ta knjiga ni izšla v dunajski šolski knjižni založbi kakor vse ostale šolske knjige Slomšekove izdaje. Morda bi mogli

¹⁹ Kosar, Slomšek (slov.), 25

²⁰ AZN I, 130

²¹ Prim. Kosar, Slomšek (nem.) 53 sl.

²² »Zg. Danica« 1850, 218

²³ »Sol. prij.« 1852, 128

²⁴ »Slov. Bčela« 1852, 248, 246, 319, 351, 304

²⁵ »Sol. prij.« 1853, 160

iz tega sklepati, da šolska oblast še ni znala ceniti vrednosti šolskega petja in Slomšek s pesmarico pri šolski založbi ni mogel prodreti. Ali pa jo je morda v resnici namenoma izdal pri društvu sv. Mohorja, da bi kot neka posebnost pridobila temu kar največ naročnikov, obenem pa se kot ljudska pesmarica čim najbolj razširila med Slovenci.²⁶

»Šola lepega petja«²⁷ vsebuje najprej Slomškov »n a g o v o r«, s katerim ponuja pesmarico mladim Slovencem in Slovenkam: »Nate jih ... čednih pesmic lično zbërko za šolo in za domá. Radi se jih učite, pa še rajši popevajte jih, si polepšati svoje življenje, si poslajšati svoje veselje, pa tudi polajšati svoje terpljenje. Vesela pesem žalostno serce ovedri — mila pesem ohladi njegove rane. Lepa pesem je božji dar.« Prav tako pa je pesmarico ponudil učiteljem: »Nate šopek zbranih pesmi tudi Vi, učitelji blagi, naše mladine prijatelji blagi; Vašemu težavnemu poklicu zelen rožmarin! Hočete šolo s lepim petjem greti, bodo Vam deca veselo v šolo hodili in se radi učili; veliko bolj lahko Vam bo. Dobra volja potrebuje dobrega vina, da jo oveseli, dobra šola pa lepega petja, da jo oživi.«²⁸

Dalje je v knjižici na 55 straneh b e s e d i l o 50 pesmic, ki so razdeljene v tri skupine: A. Šolske pesmi (20), B. Pesmi veselih otrok (26) in C. Poštene zdravičke (4).

Med »šolskimi pesmimi« je za vsak delavnik po ena »pred šoloj« in po ena »po šoli«, nato še po ena »kratka pred šoloj« in »kratka po šoli« ter po ena »pred očitno skušnjo« in »po očitni skušnji«. To je 16 pesmic, ki tvorijo nekako celoto ter ima pač le zato samo zadnja podpis: Slomšek. Vseh 16 pesmic je torej njegovih. V šolo jih je prinesel iz »Drobtinic« 1851 (razen obeh »kratkih«), kjer avtorjevega imena vobče ni; tja jih je prišla vsaj večina iz »Sv. opravila za šolarje«, ²⁹ torej iz Slomškovega šolarskega molitvenika.³⁰ Poleg teh vsebuje oddelek »šolskih pesmi« še po eno Virkovo, Praprotnikovo in Staničevo (Stanig) ter cesarsko pesem, kjer avtorjevo ime zopet ni navedeno.

»Pesmi veselih otrok« je 26 ter opevajo najrazličnejše predmete: jutro in večer, ptice in cvetlice, luno in solnce, praznike, angela varuha in nebesa, jagnje in pastirja itd. Med njimi je zopet 18 Slomškovih (dvakrat se je podpisal le: Sl.), dve Virkovi, dve Hašnikovi, po ena Cegnarjeva, Krumpakova, Hicingerjeva (P. H.?) ter ena »stara pesem«. Med tistimi, ki so opremljene s Slomškovim podpisom, sta tudi še danes močno znani: »Kde je veselje doma?« (»Preljubo veselje ...«) in »Večernica« (»Glejte! že sonce zahaja ...«).^{30a}

²⁶ Prim. Družovič, »Cerkv. glasbenik« 1936, 131

²⁷ Naslov: Šola vesela lepega petja za pridno šolsko mladino. Celovec .. 1853. 8°. Str. VII+55+11 listov napevov

²⁸ »Šola lepega petja« str. III sl.

²⁹ »Drobtinice« 1851, 242 op.

³⁰ Izšlo prvič v Celju 1846, pozneje še 4 natisi (Simonič, 475)

^{30a} Ti dve pesmi imata v »Šoli« Slomškov podpis, nista pa njegovi izvirni stvaritvi. »Veselja dom« je spesnil Slomšek po nemški Maierjevi predlogi, a je nadkrilil svojega

»Poštene zdravičke« so le štiri: ena med njimi je Slomšekova (»Zdravica Slovencev«: »Slovec Slovenca vabi...«), ena je »po stari pomnožena«, ena »iz stare predelana« in ena »po stari popravljena«. Dvojica teh »starih« (»Veseli hribček« in »Urbanova«) je bila znana že v začetku devetnajstega stoletja.³¹

V celoti je torej besedilo 35 pesmic opremljeno s Slomškovim imenom ali znakom; on je pač bil tudi tisti, ki je predelal in popravil petorico »starih« ter oskrbel besedilo cesarske pesmi;^{31a} ostali avtorji so torej zastopani vsega skupaj le s 9 pesmicami.

Na p e v i so tiskani na enajstori posebnih listov, ki so dodani knjižici zadaj in na zadnji strani povsem prazni, na prednji strani pa sta tiskani le zunanji dve tretjini, ne pa notranja. Listi so trodelno zloženi in so jih pri petju učenci razprostrli. Ker je notranja tretjina vsakega lista prazna, so mogli imeti učenci odprto tiskano besedilo katerekoli pesmi, obenem pa ob njem na desni strani razprostrt list z odgovarjajočim napevom.

Vseh napevov je 115, razen cesarske pesmi za vsako po dva, trije ali celo štirje. Med temi jih ima 14 značko »napev iz Drobttinc 1851«, 10 »napev iz Pesme M. Ahacelna«, 5 jih je brez vsake oznake, nato pa še 56 Bichlerjevih, 9 Dernjačevih, 8 Protmannovih, 5 Hofbauerjevih, 4 Praprotnikovi, 2 Mencingerjeva, 1 Levičnikov³² in 1 Laydnov (cesarska pesem).

vzornika in »je njegova prepesnitev bolj strnjena, bolj iz enega kova ter v večji meri vzbuja vtis resničnega in neposrednega doživetja ko izvirnik sam«. Isti motiv so obdelovali tudi J. Lipold, J. Virk in Fr. Hausmannova (Glaser, ČZN 1932, 104 sl.; Ilešič, »Popotnik« 1904, 88; 1903, 276). Prav tako se na nemški izvirnik naslanjajo »Večernica« (Glejte, že solnce zahaja...), »Kdo je naučil?« in »Mlado jagnje« (Ilešič, »Popotnik« 1902, 109 sl.). Vse pa imajo v »Šoli« Slomškov podpis ali značko. Sam jih je torej objavljaj kot svoje. Pri tem mu »pač ni šlo za čast, niti vobče za to, da se pozna avtor; njemu je šlo za namen in uspeh pesmi, najsi jih je zložil ta ali oni slovenskemu prostaku in otroku itak nepoznani nemški pesnik. Nekatere pesmi pa so le priredbe nemških pesmi s temeljito preustrojo; morebiti se tu Slomšek sam ni več zavedal, odkod da ima osnovno misel.« (Ilešič, »Popotnik« 1902, 112). Zadnje besede v Slomškovih izvirnosti še itak ni mogoče izreči, a prireditelj je pač vseh tistih pesmi, ki jih je podpisal. Vsaj v tem smislu so njegove. — Motiv »večernice« sta pri nas uporabila tudi Kastelic in Cegnar (Ilešič, »Popotnik« 1902, 378, 111). Med ostalimi pesmimi v »Šoli« je ugotovljena nemška predloga tudi za Krumpakovo »Večerno veselico« (Glaser, ČZN 1930, 99 sl.); gl. op. 33 tega poglavja!

³¹ Prim.: Kidrič, Zgodovina slov. slovstva, 540; Kovačič, Slomšek I, 55

^{31a} Slomšek je pač oskrbel dvoje tekstov »cesarske pesmi«. Prvega je priobčil v »Ahaclovih pesmih« (gl. izd. 1838, 5 sl.) in ga tudi podpisal, drugega pa v »Drobtincah« (1850, 246) brez podpisa. Verjetno je njegov tudi ta, ki ga je potem natisnil še v »Šoli«. (Prim.: Slomšek I, 107, 222; Lampe, Kol. dr. sv. Moh. za 1898, 9 sl. (B))

³² Bili so to: Anton Bihler, sloveči slovenski godbar in učitelj v Beljaku (»Šol prij.« 1852, 320), ki je tudi samostojno izdal nemške cerkvene pesmi z napevi; Anton Protmann, zgledni učitelj v Velikovcu, Johan Hofbauer, zgledni učitelj v Doberlivesi, Tomaž Dernjač, ki je nazadnje služboval v Sevnici, Andrej Praprotnik, učitelj; pozneje v Ljubljani, Jože Levičnik, učitelj v Železnikih, ki je pozneje sam izdal šolske pesmi. Ti torej niso bili le lavantinski škofljani. (Družovič, »Cerkv. glasb.« 1936, 131). J. Mencinger pa je pač bil Jakob M., tedaj učitelj v Boh. Bištrici (SBL II, 92), ki je bil vsaj pozneje v Gorjah tudi organist (»Učit. tov.« 1891, 140)

»Iz Drobthinic 1851« je seveda 14 napevov za prve šolske pesmi, katerih besedilo je pač Slomšekovo; brez oznake je 5 napevov za pesmi, ki nosijo tudi vse Slomšekov podpis ali značko; iz »Pesmi M. Ahacelna« je desetorica napevov za petero Slomšekovih pesmi, eno Krumpakovo³³ in 4 »stare«. Zanimivo je tudi, da so ti napevi vedno na prvem mestu in da za nobeno pesem ni dveh napevov, ki bi oba spadala v to skupino. Mogli bi pač sklepati, da je vseh teh 29 napevov urednik Slomšek sam ali uglasbil ali pa vsaj po starih melodijah (domačih ali tujih)^{33a} priredil. Podpisal se pač ni deloma iz skromnosti, deloma pa morda tudi zategadelj ne, ker se je zavedal, da niso samo plod njegovega dela. Saj vendar vemo, da sta n. pr. marsikak napev izpilila in dodelala skupno s stolnim organistom Manihom. Preigrala in zapela sta ga drug drugemu ter ga pri tem v marsičem izpremenila. Včasih je od prvotnega napeva ostal samo začetek, včasih kaka vrstica, včasih le rahel spomin.³⁴

Ni mi pa mogoče soditi ne teh in ne ostalih napevov glede njihove izvirnosti. Slomšek je sicer naglašal, da »ni hvale vredno, da kmet gosposko suknjo nosi, in slovenska pesem preterdo nemški napev ima«.³⁵ Tudi njegov sodelavec A. Praprotnik je vedel, da »vsak národ ima kaj posebnega v svojem pesništvu in petju. Tudi Slovenci imamo tukaj svoje posebnosti in svoje pravice, ki jih drugej ne rabijo in nimajo. Zato naj bi vsak zlagavec slovenskih napevov dobro in prav dobro premislil in preudaril, kaj je slovensko in tedaj našemu národu domače, in kaj ptuje. On mora vediti, kaj in kako slovenski národ poje, in kako se od drugih loči.«³⁶

Niso pa ti možje zavračali starih slovenskih melodij, če so bile znane in uporabne. Ker so hoteli ljudstvo odvaditi takih pesmi, ki so se jim zdele neprimerne, so celo radi podtikali znanim melodijam novo besedilo in s tem staro izpodrivali, čisto po navodilu, ki ga je napisal I. Humar: »... tako se taki napevi le iz sužnosti rešijo, da potlej kreposti služijo, ki so poprej pregrehi služili. Saj napev je sam na sebi kaj nedolžnega, le ako se u dobro ali hudo porabi, je svet ali pregrešen. Bog je pa človeku dar petja u svojo slavo podaril, in ako je hudoben človek ta dar in napeve u hudo porabil, naj ga pa dobri u dobro porabijo in iz sužnosti rešijo, ako se le u sužnosti ni tako popačil, da bi ljudi na pesmi pregrešnega zapopadka domišljeval, kar se pa ne zgodi, ako jim taka pesem ni znana.«³⁷

³³ A ta Krumpakova pesem je nastala v semenišču na pobudo (in morda tudi s pomočjo) Slomšekovo (Kovačič, Slomšek I, 79) in ji je torej Slomšek nekak soavtor.

^{33a} »Ahaclove pesmi« imajo (v izdaji 1838) 52 pesmi in 8 »resnic v pravlicah«; v prilogi je 50 napevov (razen dveh za vsako pesem po eden); imena pesnikov so navedena, skladatelj ne. O izvirnosti napevov je še težje kaj povedati ko o besedilu. (Uvažuj pa nadaljnja izvajanja v tem sestavku in pa obče misli o Slomšekovi izvirnosti: Brumen, »Blaže in Nežica«, 93 sl.)

³⁴ Prim. Kovačič, Slomšek II, 44

³⁵ Slomšek IV, 384

³⁶ »Sol. prij.« 1854, 82

³⁷ »Drobthinice« 1854, 245; prim. tudi »Zg. Danica« 1854, 212

In pač Slomšek sam nam poroča, da je v Savinjski dolini »pred enim letom nekdo nemško pesem poslovenil ino med ljudi zasjal po imeni: ‚Ž a - l o v a n j e s a m o t n i c e a l i n u n e‘. Hitro so se te pesmi dekličji naučili; pa srote niso vedele, de ravno z tem petjem skrivaj devištvo zaničujejo. Nevarni strup je bil v medeno potico povit. Skerben dušni pastir St(ojan?) nevarno pesem pozvejo, ino na ravnost po enakim napevi nasprotno pesem po imeni: Z a d o v o l j n a n u n a z l o ž i j o, jo v nedeljski šoli zapojó, vprašaje: ktera pesem dveh se jim gorši zdi? Dober duh mladine z veseljem to drugó izvoli, nevarno pesem pozabijo ino poboljšano pojó. Včasih napev (viža) ljudi peti budi, če so besede še tak nepridne; ino žalost je, de imajo ravno slabe pesmi silo mične napeve. Takim napevam je potreba lepe besede dati ino pesem v dobro obrniti...«³⁸

Več ali manj enako prakso bi pač mogli odkriti pri marsikaterem Slomškovem glasbenem sodelavcu. Zato bo te ugotovitve moral uvaževati, kdor bo hotel oceniti te napeve glede njihove izvirnosti.

Takrat je knjiga doživela ugoden sprejem, saj se je že dalje časa čutila potreba po njej. G. Somer je napisal: »Šola veselega lepega petja' ima v rešnici mnogo lepih napevov. Hvala Bogu! prišel je zdaj čas, da more slovenski učitelj knjižico v roke vzeti, ktera je pripravljena za imeniten vžitek, slovensko mladino v milih pesmih in glasovih svoje lastne matere Slave napajati in z njimi njena nježna serca k sladkejšemu življenju buditi! Samo to se prederznem obžalovati, da so ti napevi za začetnike večidel pretežki...«³⁹ Nekdo drugi pa je želel še »zbirko šolski mladini primernih ‚svetih‘ pesmi z napevi, da bi jih otroci peli pri maši«. V Trstu da so tedaj imeli tako knjižico, a le v laščini. Želel je tudi, da bi se iznova natisnilo »Sv. opravilo za šolarje«, ki je imelo več šolarskih pesmi, pa je pošlo. Dostavil je še: »Želeti bi bilo pa tudi, da bi se za bolj odrašeno mladost v nedeljskih šolah še posebej primerjene poštene in nedolžne pesmi napravile in kakor bukvice natisniti dale, v ktere bi se že iz »Drobtinice« in slovenskih časopisov nekatere pesmi v omenjeni namen porabiti zamogle. Dobro, blago delo bi bilo tudi to; da bi se ga le društvo sv. Mohora polotiti in ga doveršiti hotlo!«⁴⁰ Tej želji pa Slomšek ni več mogel ugoditi. Pripravljal je izdajo cerkvenih pesmi, a izdati je mogel le blagoslovne,⁴¹ ker ga je pri delu prehitela smrt. Pač pa je »Svete pesmi za šolsko mladost« zbral in izdal A. Praprotnik leta 1864.⁴² »Društvo sv. Mohorja« pa je sicer izdalo L. Cvekovih »Šestdeset pesmi z napevi za cerkev, šolo in kratek čas« leta 1854, ni je pa razširilo med ude, ker jo je bilo mogoče dobiti

³⁸ »Zg. Danica« 1849, 13; prim. Slomšek IV, 379 sl. — Poseben primer prenašanja napevov je dal neki Matija Muršec, ki je hotel tako Nemce seznaniti s slovenskim duhom, da je podtikal nemškim pesmim slovenske napeve. In neki poročevalec J. T. je »čul dekleta prav mično popevati nemško pesem po slovenskem napevu, vzetem iz pesme ‚Bratje, Slovenci smo...‘«. Čudil se je, »ker so nemške dekline prav zalo prepevale v slovenskem duhu« (»Priatelj« 1855, 72)

³⁹ »Šol. prij.« 1852, 339

⁴⁰ »Šol. prij.« 1853, 11

⁴¹ »Venec blagoslovnih pésem za Lavantinsko škofio«, »Drobt.« 1861, dodatek 1—25

⁴² Simonič, 381

le po knjigarnah.⁴³ A v letih 1883—1884 je izdalo cerkveno pesmarico »Cecilijo« (uredil A. Foerster), 1896—1900 pa svetno »Slovensko pesmarico«; uredil jo je J. Aljaž.⁴⁴ »Sv. opravilo za šolarje« je tudi ponovno izšlo že z letnico 1852 in pozneje še trikrat.⁴⁵ (Dalje.)

Prof. A. Klementina — uršulinka v Ljubljani

Kulturno-pedagoški pomen knjige »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«

VI.

Stiki z »novo šolo«

(Dalje.)

Od Slomškovih časov pa do danes se je po naših šolah marsikaj izpremenilo. Nešteto je bilo raznih preosnov, vedno in vedno zopet se je izvršila tudi ločitev v staro in novo. Ko so obhajale Herbart-Zillerjeve formalne stopnje svoje zmagoslavje, tedaj se je vse prejšnje zavrglo, v preveliki gorečnosti so ubrali mnogi napačno pot: forma jim je bila več kot vsebina, črka več kot duh.

Pokret nove šole je obračunal z njimi, zopet se je staro zavrglo, nove težnje so silile na dan. Krogotek, ki se v zgodovini neprestano ponavlja: Ljudje gradimo in rušimo in na ruševinah zopet gradimo — po besedah pesnikovih: »Das Alte stürzt, es ändert sich die Zeit — und neues Leben blüht aus den Ruinen.«

Zanimivo pa je, če se oziramo v razdobja pred nami, da najdemo v njih stvari, o katerih bi mislili, da jih je rodil šele naš čas. Podobno, kot se je godilo pred leti onim, ki so odprli v starem Egiptu »Tut-anch-Amonovo« grobnico. V zobovju tisočletnih mumij so našli zlate plombe... Pa smo mislili, da jih nosimo šele mi, otroci 19. in 20. veka p. Kr.! »Das Wahre ist schon längst gefunden,« je dejal Goethe, videc, ki je znal kot malokdo gledati nazaj in naprej.

Prav te besede moramo ponoviti, če pogledamo še enkrat v Slomškovo knjigo Blaže in Nežica z vidika novodobne šole.

»Prid' se, mojster, les' učit'!« je ironično zaklical pred tridesetimi leti Brinar, ko je knjigo temeljito proučil, pristašem Herbartovega didaktičnega sistema. »Prid' se les' učit'!« lahko svetujemo danes vsakemu zagovorniku nove šole — a ne v ironiji, temveč iskreno. Poslušaj Slomška! Pred sto leti je v resnici v bistvu poučeval tako, kot se danes zahteva od tebe. To je prvi utemeljil F. Lužar s svojo razpravo »Odsevi delovne šole v Slomškovi knjigi« (Slov. Učitelj, 1932/33).

Proč s pretiranim intelektualizmom in mehanizmom, celega človeka je treba zgraditi, srce je treba požlahtniti, značaj vzgojiti. Tako si je zapisala nova šola na svoj prapor. Glej, ali ni Slomškova knjiga verno izdelana

⁴³ Prim. »Šol. prij.« 1853, 160, 312; »Slov. prij.« 1856 a, 16; Simonič, 381

⁴⁴ Simonič, 58, 375

⁴⁵ Simonič, 475; gl. op. 30 tega poglavja!

po tem programu? Požlahtnitev srca, dober človek, ves zakoreninjen v veri in svojem lepem slovenskem domu, pa zraven toliko umsko izobražen, da se bo znal kretati v kulturni družbi — to je bilo Slomšekovo vrhovni smoter vsega šolstva. »Prizadevaj si in skrbi, da iz šol svoje dekanije tisto brezmiselno učbo iztrebiš, katera kakor rja vse dobro razjeda in dela, da so naše šole le v kvar. Vdajni svojim šolam duha in življenja.« Tako je pisal Slomšek svojemu prijatelju dekanu Stojanu.

In šola, kakor jo je ustvaril sam, njegova nedeljska šola, je imela v resnici duha in življenje.

Proč z vojaško disciplino iz naših šol, šola naj bo zajednica, šolski prostori ne smejo biti neka ječa, kjer hira mlado življenje, več svobode, več solnce vanjo! Proč s tisto šolo, katere se je naš Cankar takole bridko spominjal: »Dali so me v šolo, v ono pusto, srepogledno, od vseh strani zadelano. Samo trde, človeku nerazumljive besede so tam in velike črke, na črno tablo zapisane.« (Iv. Cankar, *Moje življenje*.)

To je veljalo o »stari« šoli, »nova« šola mora biti drugačna, majhen paradiž mora biti, kamor otroci iz lastne volje polni veselja hite!

Pa se ozri zopet v Slomškov šolo! Ali je kaj podobna ječi? »O setvi mora solnce sijati,« tako je povedal že v predgovoru in na to ni pozabil med poukom. Slomškov učitelj nista prav nič podobna pruskemu generalu... nasprotno: »Učitelj je zgovoren mož, zmeraj židane volje,« tako ga karakterizira na str. 59 — in »gospod kaplan se v šolo prismejo« — str. 46 — in zopet: »Prismejali so se gospod kaplan v šolo« — str. 109.

Zajedniško življenje v šoli je pojmoval Slomšek tako pravilno, da ga ne more noben reformator bolje. Razmerje med učiteljem in učencem je naravnost pristržno. Učitelj se zanima za vsakega. Blažeta povpraša, kako je bolnemu očetu, Jelenovega Šimna, po čem so doma prodali vino, Hrenovim otrokom pokaže svoje veliko sočutje, ko jim je prišel dom na boben in so jim prodajali pohištvo na dražbi. Ko učitelj zboli, ga gredo učenci obiskat, na vseh obrazih se bere naslednjo nedeljo veselje, ko se vrne zdrav med nje.

Šolarji so si med seboj kot bratje in sestre. Zanimati se morajo drug za drugega in si pomagati pri delu — drugošolci so oskrbniki in oskrbnice pri mlajših. Kaj ni tu načelno že isto, kar imenujemo v novejšem času »samovlado učencev« in »strnjeni pouk«?

Ko gresta Florjanova Barica in Šimnov Tonej služiti, prideta še prej v šolo, da se poslovita od svojih tovarišev in tovarišic in se lepo zahvalita svojemu učitelju. To zajedniško življenje se raztegne še dalje — šola je v neprestanem stiku z odraslimi cele fare, predvsem s starši učencev. Po učencih govori Slomšek vsem, znanje, ki si ga pridobivajo učenci v šoli, postane skupna last faranov, pesmi, ki jih pojo v šoli, poje cela fara.

Nova šola močno naglašča doživetjski uk. To, kar otroci doživijo, naj bo izhodišče pouka. Če premočimo Blažeta in Nežico s tega vidika, moramo reči, da v našem jeziku še nimamo metodične knjige, ki bi vzdržala primero s Slomškovim, saj se ves pouk v nedeljski šoli naslanja na to,

kar se je zgodilo v vasi ali fari, kar je doživel ta ali oni učenec doma ali kar se je pripetilo tudi učitelju prav isti teden ali morda kdaj prej v življenju. Za vaško mladino so cerkveni prazniki dnevi najglobljega doživljanja. Da seže to doživljanje še globlje v dušo, zato so veliki prazniki — Božič, Velika noč, god farnegega patrona — kot troje svetlih znamenj v celotni zasnovi knjige.

Strnjeni ali kompleksni uk je moderna krilatica v šolstvu. Najbolj vidne oblike tega uka so:

1. Priložnostni uk, ki jemlje za izhodišče to, kar je otrok doživel, videl, bral.

2. Po življenjskih področjih urejeni pouk. Središče mu je domačija.

3. Vsestransko strnjeni uk. Učencu nudi možnost, da se razgovori o vsem po mili volji.

4. Nerazpredeljeni uk. Pri tem se določi delovna edinica za ves teden.

Za prvi dve obliki strnjenega uka je Slomšekova knjiga vprav klasičen vzor. O vsestransko strnjenem uku pa seveda ne najdemo primere v nji, saj prevladuje v knjigi monološka učna oblika — učitelj govori. Vendar učenci tega ne poslušajo samo po pitagorejsko, odgovarjati morajo na učiteljeva vprašanja, pripovedovati smejo in morajo o tem, kar so doživeli — da bi se pa po mili volji razgovarjali o vsem, kar jim pride na um, za to pa v nedeljski šoli seveda ni bilo časa. Slomšek sam je bil mož reda — kako bi bil trpel v svoji šoli kaos?

Šola naj goji domorodnega duha, domačija naj bo središče uka, tako se danes po pravici naglaša. Otrok naj pozna svojo bližjo okolico do potankosti, pokaže naj se mu čar domače grude v vsej živosti, da bo tem rajši zasidral korenine svojega bitja v preljubi domači zemlji in ne bo silil ven — v široki svet. Kako dobro je Slomšek to razumel!

Problem izseljevanja v tistih dneh pač še ni bil tako aktualen kot pozneje, ko je pisal Cankar svoje Amerikance in je prikazal v Kurentu dolgo, žalostno procesijo naših ljudi s popotno culo v rokah in je Zupančič v Dumi otožno zaklical: »Tamkaj v Ameriki, tamkaj v Westfaliji so nam izginili — več ne ugleda jih naše oko« ...

Naši dedje so takrat še rajši sedeli doma, le zavedali se niso, da je njih dom tako lep in da si ga lahko ustvarijo še lepšega. Za to spoznanje jih je budil Slomšek. Že povestica o Blažetu in Nežici se odigrava na domačih tleh, Blažetov oče gre v tujino samo umreti, Blaže pa gre v svet le, da si izpopolni znanje, potem pa se vrne v domovino, da si v rojstnem kraju ustanovi srečen dom. Domačija — središče pouka! Slomšek je to naravnost genijalno pogodil. Kraji in ljudje in govorica, šege, običaji, še pritrkavanje pri fari — vse je naše, vse se porablja v šoli kot tista centralna os, okoli katere se suče pouk. Malo je v knjigi — namenjeni osnovni ljudski izobrazbi — govorjenja o drugih deželah in narodih in kar je o tem povedano pri zemljepisnem pouku, je podano res prav po »šolsko« — samo v obliki popisovanja in golega naštevanja, dočim je drugod, še pri računstvu, Slomšekova beseda vedno kreпка, topla, šegava.

Le o rokotvornem pouku v smislu delovnega počela nove šole ni v knjigi nikakega sledu, saj manjkata med predmeti risanje in ročna dela. A tako pomanjkljiva knjiga tudi v tem pogledu ni! Kerscheneister, idejni borec za ustroj nove šole, je pisal in delal v prvi vrsti za mestno mladino, ki jo je vodil v Monakovem v delavnice obrtnikov, da so gledali dečki delavca pri delu in ne na sliki. Deklice pa so se učile v posebnih oddelkih, priključenih šolam, kuhe, šivanja in likanja. In glej, ali ni nekaj podobnega tudi v Blažetu in Nežici? Mladi Blaže pride k mizarskemu mojstru v uk — in Nežica se uči najprej v župnišču, potem pa pri grajski gospe vseh kuhinjskih in drugih umetnosti gospodinjstva.

Če hoče biti učitelj v novi šoli kos svoji težki nalogi, mora biti močna osebnost. Dokler se je uveljavljala pri pouku šablona formalnih stopenj, se je zdelo, da je težišče pouka na metodi. V tem pa je zmeta — ne metoda, osebnost učiteljeva odloča o uspehih. Nova šola je formalne stopnje zavrgla, bolj pa naglasila pomen učiteljeve osebnosti, saj s tem, da je dala učenčevi spontanosti, njegovi svobodi večji razmah, je pač v nujni zvezi druga zahteva: da bodi tisti, ki vodi pouk v taki šoli močna osebnost, drugače mu zrastejo učenci čez glavo. Močna osebnost, mojster v poučevanju tudi zato, ker se ne sme nič več opirati tistih trdnih klinov metodične lestve kot nekdanj, ampak mora po svoji lastni pameti, lastni zmožnosti urediti vsako učno uro tako, da ne bo prazna ne zanj ne za učenca.

»Osebnost je več kot najboljša metoda« — pravi Francoz. V Slomškovi knjigi je to pravilo sijajno potrjeno. Čuditi se moraš, s kakšno spretnostjo vodita pouk učitelj in kaplan. Že v predgovoru knjige slišimo, da zahteva Slomšek mnogo od učitelja: »iskren prijatelj šole in domovine mora biti, ne mrtev ko les in ne mrzel ko led, ampak oživnih iskric mora imeti kupoma . . . da more svoje učence za uk vnemati in oživljati, zaspane dramiti, pridne podpirati, da mu ne opešajo sredi poti potrebnega pouka.«

Tako je Slomšek tudi v tem pogledu zadel pravo. Učitelj je središče šole, od njega zavisi uspeh, metoda je le pot do njega in kakor »vodijo različna pota v Rim« — tako je tudi vseeno, po kateri poti dosežeš smoter pouka, samo da ga dosežeš, za to gre. Po vsem tem: Ali so ideje in zahteve »nove« šole res čisto nove? (Dalje.)

Ema Deisinger

Slomšek — Pestalozzi

Zgodovinska ocena Pestalozzija

(Nadaljevanje.)

Izmed vseh Pestalozzijevih sodelavcev sta imela torej Schmid in Niederer največji vpliv na Pestalozzija; pred njiju je Pestalozzi polagal vse bogastvo svojih čustvenih vtisov in domiselnosti, vse svoje izvirne pedagoške ideje, katere so potem ti sodelavci predelovali in oblikovali v metodo in sistem. Pa najsi so Pestalozzijevi sodelavci prevajali njegove ideje na njihov jezik, najsi sta Niederer in Schmid to storila v polni meri, vendar lahko prepoznamo Pestalozzija vprav tam, kjer beseda nima

tiste moči kot zgled. Pestalozzijevo vedenje in zadržanje v času njegovih največjih ekonomskih stisk nam priča o najlepši potezi njegovega življenja: o samopozabi in ljubezni do mladine. Iz živega krščanskega prepričanja je vzdržal težke preizkušnje v času bede, pa tudi tedaj ni mislil tako nase ko na tisto mladino, ki je bila še bednejša, najbednejša med bednimi; kajti kdor zajema iz globine pristne krščanske ljubezni, šele prav čuti z bednimi in sirotami. Človečanska ideja, porojena iz krščanstva, ne tista Goethejeva humanost, porojena iz oboževanja antike, je Pestalozzijevo glavno vodilo, ter je človečansko idejo tudi obistinjeval v vsem svojem vzgojnem postopku in jo najlepše izpričal tudi s svojim zgledom. Ko je prejel od založnika C o t t e j a nagrado 50.000 goldinarjev za svoje spise — njegova subskripcija je ugodno uspela — je Pestalozzi velik del tega novca poklonil za ustanovitev sirotišnice za bedno in zapuščeno deco. Smatral je za svojo življenjsko nalogo, boriti se za srečo in blagor človeškega občestva. Z ustanovitvijo sirotišnice je hotel nuditi dom in zaščito osiroteli deci ter to deco vzgojiti v poštene in polnovredne člane človeške družbe. Posvetiti se vzgoji te siromašne in zapuščene mladine je bil najdražgocenejši biser na področju njegovega praktičnega vzgojnega dela, saj je ves svoj trud usmeril v to, da požlahtni in plemeniti vsa človeška čustva ter duhovno in нравno dvigne one, za katere se nihče ni brigal. Pouk mu je bil sredstvo za doseg te požlahtnjene in plemenitene človečnosti. Kot protiutež vseobči posurovelosti je postavil ideal domače vzgoje. Domača vzgoja v materni hiši, v družinskem krogu, ob roki ljubljene matere mu je temeljno sredstvo za plemenitenje človeške nravi, temelj vsake resnične kulture in omike. — Pestalozzi je izrekel s tem najvažnejše vzgojne misli vprav radi posledic, ki so se kazale že tedaj spričo razmaha tehnične kulture, katere razmere so silile človeka že tedaj ven iz družinskega kroga in ga pahnile proč od rodne hiše.

»Wohnstubendraub« kakor nazivlje Pestalozzi ta beg civiliziranega človeka od domačnosti in družinskosti, je kriv tej notranji razklanosti v človeku in obči posurovelosti. Pestalozzi vidi iz tega zla edino rešitev v dobri domači vzgoji, v krogu družine. Da dvigne družino, da izboljša njen socialni položaj, je Pestalozzi z vso vnemo zagovarjal pravo delastva, kajti že tedaj se je pokazal problem dela in kapitala v ostri luči. Pestalozzi je bil demokratično misleč, zato je najodločnejše poudarjal, da ima vsakdo pravico na šolo, pravico na pouk in vzgojo, pa najsi bo to otrok delavca ali bogataša, kajti bistvo človeške narave je pri obeh isto. Zato je bil Pestalozzi prvi socialni glasnik vseobče ljudske šole. Pestalozzijev pogled je objemal vprav tiste revne in zapuščene, ki niso bili deležni dobrot vzgoje in urejenega domačega življenja. Ljubeče jih je dvigal ter kot zagovornik čiste in plemenite človečnosti brez pridržka izkazoval dobroto vsem, ki so se k njemu zatekli.

Pestalozzi je živel bolj od misli srca, vzgajal iz svojega živega in globokega čustva za trpeče človeštvo, da bi mu prižgal svetlo lučko radosti in plemenitega stremljenja. V imenu filozofije ni zmagal, v imenu vzgoje-

slovja, v imenu tiste svoje dobrote srca, ki je živel v njem, je v vzgojstvu zmagal. Njegova velika zaupnost in njegova otroška preprostost, njegova ljubezniva odkritosrčnost in njegova ljubezen do bližnjega je zblížala z njim otroke in mladino, pa tudi na odrasle je imel poseben vpliv.

Sledeča resnična zgodbica nam živo priča o tem vplivu. Neki zidarski pomočnik je na svojem potovanju čul o Pestalozziju v Ifertnu in njegovo srce ga je takoj vleklo tja. Odpravil se je peš k Pestalozziju v Iferten in ga tam poprosil, naj ga tam sprejme za kakršnokoli delo. Pestalozzi se je z njim prijazno razgovarjal in dolgo ugibal, za kakšno delo naj sprejme na zavodu tega izučenega zidarskega pomočnika. Pojasnil mu je, da zavod trenutno ne potrebuje zidarjev, pač pa potrebuje učiteljev. Če že hoče na vsak način ostati na zavodu, mu edino lahko ponudi posel snažilca čevljev, s čimer je bil zidarski pomočnik prav zadovoljen in ves vesel, da je smel ostati na Pestalozzijevem zavodu.

Nekoč ga je zalotil Pestalozzi, kako je skozi ključavnico prisluškoval pouku. Pestalozzi je bil ves vzradoščen, dirnila ga je njegova ukaželnost ter njegovo zanimanje za izobrazbo. Zelo ga je pohvalil in ga takoj sprejel med svoje učence. Poslej ni bilo treba temu zidarskemu pomočniku in snažilcu čevljev več prisluškovati skozi ključavnico pouku, da bi ujel kak drobec znanja zase, temveč se je lahko posvetil učenju po mili volji; postal je najmarljivejši Pestalozzijev učenec in kasneje najboljši apologet njegove metode, vse svoje življenje Pestalozziju neomajno zvest. Povzpел se je ta mož kasneje celo na predstojniško mesto prvega pedagoškega instituta v Wiesbadenu v Nemčiji, kateri institut je sam uredil po Pestalozzijevih vzgojnih principih in tako kot prvi presadil Pestalozzijeve vzgojne nazore in njegovo metodo na nemška tla ter nemški narod s tem seznanil s Pestalozzijem. Ime tega slavnega moža, ki je Nemčiji podaril prvi pedagoški institut, urejen po Pestalozzijevih načelih, je: L a s p é.

Kakor so Pestalozzijevi pedagoški in filozofski spisi v pretežni meri delo njegovih sotrudnikov, ki so izvirne Pestalozzijeve ideje predelavali, tako je praktično vzgojno delo edino Pestalozzijeva zasluga. Čeprav je Pestalozzi v marsičem odrekel — kakor nam povedo poročila njegovih sotrudnikov — vendar tega ne smemo motriti z očmi sodobnega progressa, temveč z očmi tedanjega časa, ko je bil vsak nov korak na polju vzgojstva že težko oranje ledine. Prav redki so bili tisti, ki so se res zavzemali za vzgojo mladine in smatrali to kot svoj življenjski poklic. Izprašanih učiteljev je bilo dokaj malo in še ti so smatrali učiteljevanje samo kot prehoden poklic; učil je lahko vsakdo, kdor je čutil, da ima za to veselje in je znal brati, pisati in nekoliko računati. Pestalozzijeva metoda na zavodu je bila tedaj še v razvoju ter je bilo edino na učiteljih ležeče, kako so razumevali to metodo. Sadovi so bili različni, ponekod dobri, ponekod manj dobri. Da bomo pravični Pestalozziju in da bomo razumeli tedanjega učitelja, ki je poučeval, kakor je pač vedel in znal, ne da bi se za ta poklic posebej pripravljaj kakor danes v učiteljskih šolah, čujmo izpoved Pestalozzijevega sotrudnika R a m s a u e r j a, ki je prišel na Pestalozzijevo

šolo kot gojenec in bil nato učitelj na Pestalozzijevem zavodu v Burgdorfu in v Ifertnu. Ta Ramsauerjeva izpoved je važna, da vemo, kako je vsak posamezni učitelj postopal in razumeval Pestalozzijevo metodo. Kasthoferjeva je sestavila svojo metodo in jo krstila s Pestalozzijevo, vsak učitelj, ki je pri poučevanju dosegel uspeh, je takisto kakor Kasthoferjeva krstil to svojo metodo s Pestalozzijevo, le da Pestalozzijev duh ni izpadel. Učitelji, ki so se kakor Kasthoferjeva držali Pestalozzijevega duha, ki je prežarjal metodo, so imeli uspeh; najboljša metoda je kakor prazna luščina, ako nima učitelj pravega duha in pedagoškega erosa. — Ramsauer torej pripoveduje takole:

»Ko je v letih izbruha francoske revolucije 1796—1799 zavladata po vsej Švici velika lakota, so se prebivalci kantonov Uri, Schwyz, Unterwalden, Zug, Glarus, Appenzell itd. selili v druge kantone, kjer je bilo upati, da jim ne bo treba umreti od gladu. Iz mojega kantona St. Gallen se je v teh letih francoske revolucije izselilo 3500 dečkov v starosti 7—14 let. Usmiljeni ljudje v drugih kantonih, kjer ni vladala tolika lakota, so jih sprejeli za svoje ter jih hranili. Tako sem tudi jaz leta 1800 zapustil očetovo hišo in odšel s 44 drugimi dečki v starosti 10—14 let po svetu. Kakor vojake so nas naložili na dva odprta voza; potovali smo dober teden dni. Zvečer smo taborili kakor vojaki, drugo jutro pa odšli zopet dalje. Ustavili smo se naposled v kantonu Odenburgu, kjer ni bila tolika stiska za živila. Ta kraj je oddaljen kako uro od Burgdorfa, kjer je na mestni šoli poučeval Pestalozzi. V Odenburgu so nas postavili v vrsto, da so nas lahko prebivalci ogledali in si izbrali koga izmed nas. Mene je izbrala neka usmiljena gospa. Posinovila me je in me celo poslala v šolo v Burgdorf. Tako sem prišel k Pestalozziju. Pestalozzi je učil na mestni šoli v Burgdorfu brezplačno, in sicer 5 ur dnevno po svoji metodi, katero je šele pilil in izpopolnjeval.

Praviloma se na tej šoli, kjer je učil Pestalozzi, nisem naučil ničesar. Toda dal pa nam je Pestalozzi nekaj, po čemer smo najbolj hrepeneli in česar bi na nobenem drugem zavodu ne dobili: požrtvovalno ljubezen, da se je z očetovsko skrbjo brigal za nas in nam lajšal težko bolečino domotožja ter osirotelosti. Popolnoma je mož pozabil nase in vse svoje srce navezal na nas, kar smo mi otroci takoj dobro čutili. O, meni je bilo srce tako težko, čutil sem se tako potrtega, a Pestalozzi mi je pokazal toliko očetovsko ljubezen in nežnost, da se ga je moje srce z neizmerno ljubeznijo oklenilo ter mu ostalo večno hvaležno.

Jaz sem bil na zavodu sprejet brezplačno in sem bival na gradu kakor drugi sinovi bogatih staršev, ki so zavodu plačevali šolnino. V tem oziru me je Pestalozzi še bolj ljubil ko druge dečke bogatih staršev. Mož je resnično mislil predvsem na bedne in uboge in kako bi jim omilil težak položaj ter lajšal njihovo bolečino. Kot gojenec Pestalozzija bi naj užival pouk in vzgojo, kot hišni otrok pa naj bi skrbel tudi za hišo. Pod naslovom »pogrinjalec mize« sem moral oskrbovati razna hišna dela, izmed katerih so bila nekatera včasih zame tudi precej naporna; moral sem nositi vodo

iz vodnjaka, kar ni bilo lahko delo zlasti pozimi, ko je bilo treba zajemati vodo iz 380 čevljev globokega vodnjaka in napolnjeni vrč dvigati iz vodnjaka po vretenu. — V tej funkciji kot pogrinjač mize sem opravljal še številna druga manjša hišna dela, kar vse me je odvrčalo od rednega učenja. Domača dela so me včasih zaposlila po cele tedne, tako da nisem bil deležen nikakega strnjenege pouka v šoli. Videl sem samo poučevati, čul sem, kako so se drugi učili, sam pa se nisem učil nič, dasi sem bil pri prebivalcih kot gojenec zavoda v velikih čisljih. Pri večernih in jutranjih urah molitve sem sicer prisostvoval skupaj z drugimi, drugače pa me je življenje na Pestalozzijevega zavodu popolnoma zajelo. Če sem tu pa tam ujel kako urico v računanju ali v abc, sem snov kaj hitro zapopadel in bil eden najbolj razboritih učencev. Pestalozzi, ki me je imel jako rad, mi je že čez leto dni zaupal pouk učencev, dasi sem bil še sam deček in nisem znal kaj več kot oni. Šola se je večala, saj so prihajali vedno novi učenci, Pestalozzi pa na mestni šoli ni imel dovolj učiteljev. Zaupal je meni, 12 letnemu dečku, že takoj po prvem letu svojega bivanja na zavodu razred s 30 dečki in deklicami. Kakor me je prej že marsičesa naučila sila, tako me je sila tudi naučila učiteljevanja. Brž sem se sam nekoliko bolje seznanil z alfabedom, pisanjem in računanjem in se takoj lotil poučevanja. V svojem novem poklicu — zdaj nisem bil več pogrinjač mize — sem se kaj hitro znašel, dasi sam še nikoli nisem prisostvoval kakemu strnjeneu pouku v šoli in sem kot gojenec ujel le tu pa tam kako urico pouka. Poučevati sem moral v razredu glaskovanje, pisanje, računanje, risanje. Ker sem bil bistre glave in telesno tudi jako krepak dečko, vedel pa tudi, koliko dá name Pestalozzi, sem si kar najbolj prizadeval, opravljati ta novi poklic kar moč resno in dostojanstveno, kakor se spodobi odraslim. Ker sem se naučil vedno pomagati si sam, sem učil kakor sem vedel in znal. Kako naj učim, mi ni nikdo povedal, Pestalozzi mi je samo prepovedal kaznovati kakkega nepokornega in lenega dečka. Ker nisem Pestalozziju dal nikoli nobenega povoda za pritožbo, mi je popolnoma zaupal. Te Pestalozzijeve prepovedi telesnega kaznovanja se pa le nisem mogel držati, saj se tudi drugi učitelji na zavodu niso dosti menili za to Pestalozzijevo prepoved. Pestalozzi sam je bil v svojih ukazih nedosleden, pa tudi kot vzgojitelj ni znal z nami postopati. Če je bil kak učenec dovolj nesramen, da se je zavoljo kake klofute, ki jo je dobil od učitelja, pritožil pri Pestalozziju, je Pestalozzi vsikdar potegnil z učencem in vpričo učencev ozmerjal učitelja. Mene niso učenci nikdar zatožili Pestalozziju, dasi sem jih marsikaterikrat oklofutal. Nekoč je prišel mimo Pestalozzi, ko sem ravno oklofutal nekega predrznega fantalina. Pestalozzi je šel naglo mimo in nekaj brundal predse, rekel pa mi ni naravnost ničesar. Tekel sem za njim in mu pojasnil, da je ta fantič zaslužil to kazen zavoljo predrznosti. Pestalozzi je skoro zajokal in rekel: »Mislil sem, da si ti edini na šoli, ki znaš psihološko z mladino postopati, sedaj si mi pa vzel to edino tolažbo.« Pozneje nekoč pa mi je Pestalozzi povedal, da se me zato ni upal pred drugimi ozmerjati, ker sem pač tako burjasta in zelo častičutna narava, da bi jo takoj popihal.

Pestalozzi mi je zatem zaupal pouk še na drugih nižjih razredih. Spomladi leta 1803 bi moral poučevati celo nekega grofa in njegove dorasle hlapce. Bil sem še sam deček in brez izkušenj, zato sem prosil Pestalozzija, naj mi odvzame to dolžnost. Bal sem se za svojo čast in ugled in nisem mogel prenašati, da bi mladi grof tako prevzetno postopal z menoj; gledal me je ošabno in bil jako razposajen, jaz ga pa ne bi smel oklofutati. Njegovih odraslih hlapcev se pa tudi nisem upal poučevati, češ da bi se jim za malo zdelo, da jih poučuje tak deček. Vesel sem bil, ko je Pestalozzi spoznal to svojo pedagoško pogoško in mi odvzel pouk mladega grofa in njegovih hlapcev.

Ko sem poučeval že nekaj mesecev na mestni šoli v Burgdorfu, so me nekega dne nepričakovano prišli nadzorovat mestni očetje in drugi imenitniki. Vprašali so, vstopivši v moj razred, kje je učitelj. Predstavil sem se jim, nato sem začel s poučevanjem po Pestalozzijevi metodi. Slučaj je nanesel, da sem moral z učenci glaskovati s premakljivimi črkami: »al, all, als, alls, allt«. Pri zadnji besedi je pristopil eden izmed mestnih senatorjev in mi rekel doslovno: »Aber höre K n a b a t z l i,¹ man schreibt alt nicht mit zwei l!« Predobro sem vedel, da se »alt« ne piše z dvema l, toda saj ni šlo tu za pravopis, ampak za glaskovanje po Pestalozzijevi metodi. Jaz sem bil zavoljo naziva »Knabatzli« nepopisno užaljen. Od sramu in užaljenosti, da me je vpricho učencev nazval »Knabatzli«, nisem mogel ničesar odgovoriti ter sem siloma tlačil jok, ki mi je silil iz grla. Naposled se nisem mogel več premagovati, bil sem v svojem častičutju smrtno zadet; glasno sem zajokal — in z menoj ves razred. Gospodje senatorji so bili seveda v veliki zadregi.«

Ramsauer je bil na Pestalozzijevem zavodu v Ifertnu odličen vzgojitelj in učitelj ter se je tega dogodka vse življenje spominjal.

V Ifertnu je vladala na Pestalozzijevem zavodu spočetka prijazna domačnost. Pestalozzi je z učitelji zvečer zbijal šale in bil sam dobre volje. Navzlic resnosti se je Pestalozzi rad šalil in poslušal dovtime učiteljstva.

10 učiteljev na Pestalozzijevem zavodu v Ifertnu je sestavilo za zimske večere šalivsko knjigo, kjer so brili šale iz vzgojnih razvad raznih vzgojiteljev. Pestalozzi se je pri tem do onemoglosti nasmejal in ni bil prav nič užaljen, če so se tudi iz njega malce ponorčevali.²

Karl Raumer je v svoji Zgodovini pedagogike popisal, kakšen je bil Pestalozzi na višku slave, ko ga je tudi on obiskal v Ifertnu.

Vnanost človeka je često v opreki z njegovo notranjostjo. Tako je bilo tudi pri Pestalozziju. Kakor se biser skriva vedno očem, tako je pod Pestalozzijevo neprikupno vnanjostjo prebivala čista, požrtvovalna in plemenita duša.

¹ Knabatzli = ein kleiner Knabe, majhen deček.

² Pestalozzi's und seiner Gehülften Humor. »Narrenbuch« 1806. O nekem Pestalozzijevem sotrudniku se v tej knjigi poroča, da je imel navado reči, preden je obunkal kakega učenca: »Du polisson, du Pharisäer, du Sadducäer, du Nüdnutz (Taugenichts) und seist no ne Wort, so gang i zum Pestaluzz.«

Karl Raumer graja najprej puščobno notranjost Pestalozzijevega zavoda, nato pa opisuje Pestalozzija, kakor ga je videl in spoznal v Ifertnu. Kritizira njegovo zanemarjenost v odelu in njegovo veliko zanikrnost v vnanjščini.

»Njegovo obličje je bilo grdo, čelo nagubano, lasje črni in ščetinasti, nenegovani, le temnorjave oči so odsevale nežno milobo. Kdor je pogledal v njegove oči, je pozabil na njegovo zanikrno vnanjščino.

Nosil je navadno star rjavkast jopič, doma si ga pa večinoma videl v grobi, rjavkasti, oguljeni spalni halji, odprti na prsih in vratu. S svojo zanemarjeno vnanjostjo si Pestalozzi pač ni mogel pridobiti posebnega ugleda kot voditelj zavoda. Nastopa že itak ni imel pravega, potem pa še ta zanikrnost v obleki, ki je vzela njegovi osebi ves vnanji čar.

Navadno se je oblačil, kadar je moral opraviti kak obisk, v kratke ozke hlače-dokolenke; nogavice so se mu nerodno vihale na nogah, obutev pa je imel izhojeno kakor copate. Ob vratu si je zavezal tradicionalno dolgo pentljo.

Ta njegova nenegovanost in zanikrnost ga je spravila nekoč vendarle v mučno zadrego, a spreobrnil in poboljšal se ni. Nekoč je šel v Soloturn po opravkih in pri tej priliki hotel obiskati tudi svojega prijatelja L ü t h y -ja, ki je bil tedaj ugledna osebnost v ministrskem sosvetu. Čuvaj, misleč, da je kak klatež, ni pustil Pestalozzija dalje. Pestalozzi je istinito izgledal kakor kak klatež, zanemarjen, v pošvedranih čevljih. Aretiral ga je, a Pestalozzi je milo ponavljal svojo prošnjo, da hoče k Lüthyju in da naj ga čuvaj pusti. Čuvaj je zmajeval z glavo, naposled se je dal omehčati in ga peljal k Lüthyju. Ko ga je čuvaj naznanil, je prihitel Lüthy z razprostrtimi robami k Pestalozziju in ga objel. Da pomiri čuvaja, je potegnil Lüthy iz žepa denarnico in stresel vso njeno vsebino v čuvajevo dlan, rekoč: »Morali ste pač vršiti svojo dolžnost.«

Ako so sotrudniki opominjali Pestalozzija k nežni brižnosti za svojo osebo in mu prigovarjali, da bi se nekoliko skrbneje oblačil, je bil Pestalozzi še bolj neroden. V takem stanju je bil zmožen, da se je tako razjezil, da potem praznične obleke sploh ni več odložil, ampak opravljal v njej razna hišna opravila in šel oblečen v njej tudi spat.

S svojo malomarno vnanjščino je postavil na kocko ves ugled kot vodja zavoda. Marsikateri tujec, ki je prišel v Iferten obiskat Pestalozzija in proučevati njegovo metodo, je bil najprvo bridko razočaran ob tej vnanji podobi Pestalozzija. Težko mu je bilo, idealizirano podobo Pestalozzija, kakršno je nosil v srcu, spraviti v sklad z živo resničnostjo. Marsikateri je naletel na Pestalozzija v tem povaljanem odelu; slamnate bilke njegove posteljnjake so mu visele na odelu, nepočesan in nenegovan, kakor je bil, je sprejemal prihajajoče tujce.

Ali s Pestalozzijem je bilo vselej tako: Kar je razočaralo druge, njega ni razočaralo, izkušnje, ki so izmodrile druge, njega niso izmodrile, kar je spravilo druge v nejevoljo, njega ni spravilo, kar pa druge ni moglo razočarati to, njega je razočaralo.«

(Dalje.)



† Nadškof dr. Anton Bonaventura Jeglič

V samostanu Stična je dne 2. julija umrl gospod nadškof dr. Anton Bonaventura Jeglič v 88. letu starosti. Truplo umrlega je bilo prenešeno v ljubljansko škofijsko palačo, dne 5. julija pa z veličastnim sprevodom postavljeno v grobnico pri Sv. Križu. Pokojnik je bil do zadnjih trenutkov življenja neumorno delaven za blagor naroda, nekaj dni pred smrtjo je še navdušeno govoril Slovencem na prosvetnem taboru v Celju. Vedno je imel v mislih in povsod krepko poudarjal, da smo Slovenci krščanski kulturni narod — enakopraven svojim bratom in vsakemu narodu na svetu. Z odločno roko je leta 1917 prvi podpisal zgodovinski dokument — majniško deklaracijo — za zedinjenje v jugoslovansko narodno državo. Za literaturo in drugo delo v javnosti je dr. Jeglič že zgodej zastavil pero. V Sarajevu, kjer je bival 16 let, je leta 1870 sestavil Vzgojeslovje za učitelje in učiteljske pripravnike, sicer pa je bil najmarljivejši sotrudnik sarajevske »Vrhbosne«. Enako je bil drugod skrajno delaven pospeševalec raznih organizacij. Leta 1898 je dr. Jeglič nastopil v ljubljanski škofiji in bil 32 let nje najvestnejši vodnik. Leta 1905 je otvoril prvo čisto slovensko gimnazijo, zavod sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano in poskrbel za samoslovenske učne knjige. Posebej je še spisal razne koristne knjige o vzgoji in izobrazbi naroda, n. pr.: »Na noge v sveti boj« (3 zvezki) i. dr. Vseh podrobnosti iz ogromnega dela, ki ga je izvršil pokojni veliki vladika, ni mogoče navajati, a nepozabljen ostane na potih, ki jih je načrtoval slovenskemu narodu. Slava in čast spominu in delu nadškofa Jegliča! F. L.

MAJHNE REČI

Majhne reči zavzemajo sila velik prostor v življenju. Anatole France: Drobci.

Izseljeniško vprašanje in naše šole

Sedaj, ko si je začelo počasi utirati pot med najširše plasti našega naroda, ki ga poglobljeno naše narodne bitnosti — izseljeniško vprašanje, se moramo z vsemi močmi zavzeti, da si to pereče narodno vprašanje utre pot tudi v vse naše šole: osnovne, srednje in tudi na univerze. Če hočemo v nekaj letih doseči vidne uspehe na izseljenškem področju, moramo seznanjati mladino z našo krvjo v tujini.

Za zgled naj nam služijo Nemci, ki so brez dvoma do sedaj največ storili za svoje rojake v inozemstvu med vsemi narodi na svetu. Že pred vojno, zlasti pa po svetovni vojni, so si ustanovili lepo število izseljenških institutov, katerih glavni namen je, da z vsemi mogočimi sredstvi utirajo svoji krvi v svetu ugled, narodno povezanost z rodno grudo, med svojim narodom pa bude neprestano zanimanje za vsak najmanjši drobec nemške krvi v inozemstvu.

S to svojo velikopoteznostno propagando so pričeli pri mladini. Na pobudo izseljenskih institutov je nemška državna oblast uvedla v vse šole obvezen pouk o manjšinskem in izseljenskem vprašanju. Potreben material za omenjena vprašanja so obdelali strokovnjaki na tem področju. In danes imajo učne knjige krasne sestavke o nemški krvi v tujini. V osnovni šoli dobe otroci splošen pojem o tem vprašanju. O svojih rojakih pa, ki žive raztreseni po vseh državah, jih seznanjajo celo v podrobnostih. Za zgled naj omenim sledeči prizor: Leta 1932, ko sem se mudil na neki osnovni šoli v Hamburgu in sledil pouku o nemških izseljencih, me je neki 10 letni otrok med odmorom vprašal, odkod sem doma. Ko sem povedal, da sem iz Jugoslavije, mi je odvrnil: »V Vaši državi živi zdaj nad 700.000 naših rojakov, kaj so Vam pa naredili, da jih tako zatirate v narodnem oziru?«

Ko sem mu pojasnil, da imajo Nemci v Jugoslaviji popolno svobodo, je še dostavil: »O tem me ne boste prepričali!« Odprl je učno knjigo in mi prebral odstavek o Nemcih v Jugoslaviji.

Iz tega sem spoznal, da so nekatera poglavja, zlasti o Nemcih v Jugoslaviji, zelo tendenciozna in bilo bi jih treba precej predrugačiti. Na osnovnih šolah se otroci tudi praktično udeležujejo v izseljenskem vprašanju s tem, da zbirajo knjige, zvezke in denar za izseljence. V letu 1928 so otroci po osnovnih šolah nabrali nad milijon dinarjev.

Po srednjih šolah pa obdelavajo to narodno vprašanje čisto sistematično — približno tako, kakor po naših srednjih šolah narodno zgodovino in zemljepis Jugoslavije.

Univerze pa imajo posebne stolice s poklicnimi strokovnjaki za manjšinsko in izseljensko vprašanje. Poleg teh stolic so še razni seminarji na raznih fakultetah, zlasti na filozofskih v oddelkih za zgodovino, zemljepis in tudi za narodno književnost. V najtesnejši zvezi z univerzami pa so izseljenski instituti, kjer dobe dijaki in profesorji vse potrebne informacije in tudi material za predavanja in razne spise.

Če nekoliko premislimo omenjena dejstva, ki sem jih le grobo in v glavnih obrisih orisal, potem nam postane jasno, da morejo omenjeni faktorji brez težav buditi zanimanje za izseljensko vprašanje med najširšimi plastmi nemškega naroda. In kakšno zanimanje je za nemško kri v tujini med preprostim narodom, naj omenim samo prizor, ki se mi je nudil na izseljenskih kongresih v Nürnbergu leta 1931 in v Essenu leta 1932. Na zadnjem kongresu je prisostvovalo govorom in slovesnostim nad pol milijona ljudi, zlasti tedaj, ko je govoril o Nemcih osnabrški škof dr. Bornig, ki je tudi protektor vseh Nemcev v Evropi in raznih izseljenskih društev v Nemčiji.

Po nemškem zgledu zgrabimo tudi mi za izseljensko vprašanje! Če pa se hočemo lotiti tega perečega narodnega problema v celoti, je nujno potrebno, da si ustanovimo čim prej izseljenski institut v Ljubljani, ki naj zasleduje iste cilje in interese, kot nemški instituti. Če bomo takoj prijeli za delo, bomo lahko še veliko zamujenega popravili, kar bo v veliko korist našemu narodu doma, zlasti pa še naši krvi, ki živi pozabljena v tujini in ji marsikje grozi narodna smrt.

Tiskovni odsek Rafaelove družbe.

Kronika mladinske glasbe

Skladatelji in učitelji:

† Matej Hubad (28. avgusta 1866 do 2. maja 1937).

Tisoč nas je, predragi gospod ravnatelj, ki ste nas učili, opominjali in bodrili. Dolga Vam je bila pot. Mladostna leta ste preživel na Skaručni pod Šmarno goro, v Ljubljani, na Dunaju in nazadnje zopet v beli Ljubljani.

Vaše roke so petintrideset let vodile slovensko pesem po vseh deželah Evrope, Vaše ime je zvenelo po vseh glasbenih katedrih, Vaše srce je živelo le za nas, Vaše otroke.

V maju Vam je omahnila dobrotljiva roka, zastalo Vam je predobrotno očetovsko srce. Pesem Vam je onemela. Zapustili ste nas, nepozabni glasbeni oče, vzgojevalec, gospod Matej Hubad.

Nepozabni Vaši gojenci.

KONCERTI

14. marca 1937 je bil praznik mladinske pesmi v Slov. Konjicah. Nastopilo je 10 mladinskih zborov, vsi iz konjiškega okraja. Vsak zbor je nastopil posamezno z dvema pesmima, nazadnje pa vsi zbori (450 pevcev). Skupaj so zapeli tri pesmi. Na programu so bili skorajda vsi starejši in mlajši mladinski skladatelji. Večino programa so tvorile narodne pesmi, lepo prirejene. Najevidentnejši in odličen po tehniki in artistiki je bil mladinski zbor iz Žič (60 pevcev), ki ga vodi mladi glasb. talent Ulaša, nato bi sledila Oplotnica (Sekirnik), Loče (Pirjevec), Tepanje (Zemlja) itd. Koncert je prenašala ljublj. radijska postaja. Temu prazniku je načeloval g. ban dr. Natlačen, organiziral pa je Ulaša.

V aprilu, maju in juniju so se izredno gibal in odlično koncertirali mladinski zbori iz Rač (Zorn), Marenberga (Tomažič), Šoštanja (Vreže), Žič (Ulaša), vadnica učit. šole, t. j. glasb. izobraž. tečaj učit. šole ljubljanske (prof. Repovž). V radiju so imeli koncerte: Glasb. izobraž. tečaj prof. Repovža 6. junija popoldne in Žiče (Ulaša) 4. julija z najmodernejšim programom, napisanim l. 1937. Omenili bi še srednješolske nastope (letno obilgaten), ki so pa bili kvalitativno in artistično daleč za vaškimi mladinskimi zbori.

IZ REVIJ

Dragotin Cvetko: Glasbena kultura v slov. vzgojstvu. (Donesek k zgodovini naše pedagogike.) Ponatis Pedagog. Zbornika XXXII. zvezek.

Mladi skladatelj in znanstvenik Dragotin Cvetko je napisal esej o Glasbeni kulturi v slovenskem vzgojstvu. V uvodnih mislih, prvo poglavje, govori o smislu in veselju Slovencev za glasbo in pravi, da so mnogi narodovi glasniki, polni nacionalnega duha, prisojali Slovincem posebno glasbeno stopnjo in trdili, da ni na svetu ljudi, ki bi rajši peli kakor Slovenci (102). Iz mnogih izvajanj nacionalno razgibanih mož pa bi utegnili napačno pojmovati ta smisel in veselje kot posebnost, toliko bi v svojem smislu bila tudi nemška, ruska ali katerakoli druga (103). Ne strinjam se s trditvijo, pravi avtor dalje, da je slovenski jezik za petje kakor nalašč ustvarjen, kar itak odločilno ne zmanjšuje narodove muzikalnosti, niti je pri nas v primeri z drugimi bolj »melodioznimi« jeziki merodajno ne dviga (103). Poglavji drugo in tretje ilustrirati glasb. vzgojo pri nas v preteklosti in polpreteklosti.

Poglavja so sila skrbno, nadrobno in dosledno dognana. Morda bosta čitatelja najbolj zainteresirali poslednji poglavji: Novi vidiki na glasb. torišču slov. vzgojstva, Razvoj do danes in Glasba v slov. vzgojstvu danes. V teh poglavjih izdaja avtorja velika kritičnost in realnost naše glasbene vzgoje. N. pr.: Glasbeniki in drugi so tožili o nazadovanju pevskega pouka, nekdo je celo pripisoval krivdo, da izumira narodno petje »modernim prosvetnim težnjam« ter »prehitremu preokretu o moderni glasbi«, kar kajpak ne more biti osrednji vzrok nazadovanja pevskega pouka, kajti glasb. politika pač ne vpliva odločilno na dviganje in padanje občne glasb. vzgoje (116, 117). Da pa glasbena vzgoja pri nas nazaduje ni čuda, saj »državni oblasti sami ni veliko do pevske izobrazbe; zaradi tradicije jo še nekako dopusti...« in ne morem dovolj na-

glasiti, da je v pevskem pouku ves uspeh odvisen od resničnega učitelja (120). Glasbena ura »ostaja dijaku zapisana kot ena najbolj praznih, pustih in dolgočasnih, če profesor nima volje in ne znanja, da iz lastnega kaj naredi« (120). Če bi ne bilo prizadevanja in resnega dela posameznikov, ki kljub sodobnim zahtevam in nazorom, ki naglašajo enakovrednost znanosti in umetnosti za dosego harmonične izobrazbe, bi morali ob resničnem sedanjem stanju ugotoviti nazadovanje, padec šol. petja in pevske izobrazbe vobče (121). Avtor poudarja moč in uspeh privatne iniciative in mlade duše gibajo mladinski zbori, ki pospešujejo dvig praktične glasb. vzgoje pri Slovencih in vrhunčijo v Trb. Slavčku (119). In mladinske zборе moramo po smislu in smotru ostro ločiti od pedag. in glasb. negativnih harmonikarjev (119). Škoda, da je avtor pozabil na mladinske godalne orkestre (Kranj, Maribor, Celje, Ptuj), ki so odlični antipod glasb. ekscesu — harmonikarjem. Esej je pisan v živem, optimističnem slogu. Avtor nam je porok s svojim delom, ki je prvo v naši slovenski glasbeni literaturi, da bo dobila glasb. vzgoja svoje pravo mesto in se bo uvrstila med ostale kulturno pedagoške vrednote.

Peter Mislej.

Knjige Slovenske šolske matice za leto 1936

S precejšnjo zamudo je letos SŠM poklonila svojemu članstvu tri knjige: XXXII. zvezek Pedagoškega zbornika s pestro vsebino, Osnove strnjene šolskega dela v teoriji in praksi ter Začetni čitalni in pisalni pouk.

Pedagoški zbornik prinaša šopek zanimivih spisov in razprav različnih avtorjev, ki bodo dobrodošli našemu učiteljstvu, ker bodo razbistrili s svojimi pogledi in strokovnimi ugotovitvami marsikatero prevažno vprašanje, ki tiče šolo in vzgojstvo v sedanjosti. V uvodnem članku: Ob stoletnici Stritarjevega rojstva označuje dr. V. Brumen pedagoško usmerjenost tega našega učitelja in vzgojitelja pesništva in mladinoljuba, vrtnarja na vrtu »cvetja iz domačih logov« sredi druge polovice preteklega stoletja. Pravilno poudarja naravno njegovo pedagoško smer, ki se kaže v letnikih Dunajskega Zvona, njegovih mladinskih spisih in v marsikateri njegovi pesmi, kar vse bi bilo vredno še podrobnejše raziskave kakor podobno i pri vseh drugih naših pesnikih in pisateljih vse od Trubarja pa preko Vodnika in Prešerna ter Slomška do naših sodobnikov. Zaključek, ki omenja njegovo zavrnitev s strani voditeljev, je manj utemeljen in pojasnjen ter v takem tragičnem tonu tudi ne drži! — Zelo aktualna je razprava dr. A. Gosarja: Osnove sodobne socialne vzgoje. Življenje sodobnega človeka je v zelo veliki meri podružabljeno, socializirano ter se vsak dan bolj podružablja... (22) Največja zapreka... v naši dobi je pomanjkanje pravilnega, ...organičnega... občestvenega gledanja na družbo (23). Čim več ima kdo, tem manj je vse to zares njegovo, toliko bolj je dolžan upravljati to svoje imetje v skladu z običnimi narodnimi in družabnimi interesi (28). — Resnica je v sredi med obema skrajnostima, individualistično in kolektivistično. Glavni smisel in pomen pravega občestvenega pojmovanja družbe je ravno v tem, ker omogoča pravilno, organično sintezo poedinca in različnih družabnih skupin (33). Dragocene ugotovitve, ki zaslužijo vsega uvaževanja. — Sledita dve razpravi o zločincu. Najprej s pravnega stališča nanizava vseučil. prof. A. Maklecov zanimive strokovne ugotovitve pod naslovom: Osebnost zločinca in njegova kazenska odgovornost. Moderna psihologija odklanja atomistično pojmovanje duševnega življenja ter se preoblikuje v nauk o osebnosti. Psihijatrija razlaga nekatere duševne bolezni kot spremembo osebnosti in medicina vobče prehaja od analize posameznih bolezenskih simptomov k proučevanju celotne duševno-telesne konstitucije individua. Tudi v kriminologiji in kazenskem pravu ne smemo kaznivega dejanja več motriti kot abstraktno kršitev predpisov

kazenskega zakona, temveč ga moramo ocenjevati tudi kot odraz ali izliv osebnosti (44). Njih (teženj kazenske zakonodaje) vodilna ideja je ta, naj se pri določitvi kazenske odgovornosti upošteva ne le posamezno kaznivo dejanje, temveč tudi nagibi, nagnjenja in značaj storilca (47). — Vseučil. prof. dr. K. Ozvald pa pod naslovom: *Pedagoški pogled na mladostnika*, ki je zapadel kazenskemu paragrafu, razmotriva o vzgojni strani kaznovanja mladoletnega zločinca. Vzgajajočih duš bi nujno potrebovali v vsem izvrševanju kazni: na celotnem torišču, od prvega do zadnjega mesta. A docela izgubiti bi se moralo iz tega tako na moč resnega kraja sleherno ravnanje, ki ga rodi slepo naključje, plitva samovoljnost, ta ali ona zgolj specialistovska modrost. Tako ob koncu razpravljanja vzklika naš pedagoški veljak (str. 59), sklicujoč se na različne sodobne pisce — med njimi na našega Milčinskega. — Sledi razprava dr. St. Gogale: *Narodni učitelj in narodna šola*, ki z veliko bistrostjo in tenkim čutom prikazuje lik narodnega učitelja. Narodna šola pomeni v bistvu kulturno ustanovo, ki goji narodnostnega duha, ki je nekako duhovno ognjišče narodnostnega čuta in narodnostne kulture in kjer se užiga v dušah mladine doživeti narodnostni duh, ki je ves spojen z osebo in z vsem osebnim bistvom posameznika. Narodna šola je torej kratko rečeno oblikovalnica narodnostnega duha v dušah mladine, pa tudi v dušah učiteljev (64). Za narodnega učitelja pa je treba, da stopi v stik z lastnim narodom po svojem duhu in po svoji duši, tako da spozna svojo narodnost, pa jo tudi ceni in ljubi (67). Članek kakor nalašč potreben našemu učitelju, da si razjasni pojme o nacionalizmu, o katerem je toliko zmešnjav in puhlic danes med nami! — O bistvu in nalogah psihotehnike razpravlja Vlado Schmidt, ki je to panogo v moderni psihologiji posebič studiral na Češkem. Prav dobro nas seznanja z vsemi njenimi značilnostmi in stranmi in v pravilni luči pokaže na njene vrednote in njeno uporabnost. V članek je vpletenih tudi nekaj tabel, ki prikazujejo zadevno sistematiko. — D. Cvetko pa priobča zgodovinski članek o glasbeni kulturi v slovenskem vzgojstvu kot donesek k naši še ne napisani pedagoški zgodovini. Na podlagi številne literature prikazuje potek glasbene vzgoje pri nas vse od njenih početkov ter ugotavlja, da pedagoških prizadevanj za slovensko glasbeno vzgojo vse tja do štiridesetih let 19. stoletja ni bilo. Začetnika sta Ahacelj in Slomšek, ki je bil idejno glede pevskega pouka mnogim kasnejšim piscem in praktikom vodja in ki mu po vsej pravici pripada mesto prvega praktičnega slovenskega pedagoга. Tako avtor (na str. 104—8). Od 1860 do vstopa v novo stoletje pa nastopijo novi vidiki na glasbenem torišču slovenskega vzgojstva, avtor nakaže razvoj do današnje dobe, ki je organsko nadaljevanje prejšnje. Potrebno bi bilo, da bi dobili kmalu podobne zgodovinske obrise še vseh ostalih kulturnih predmetnosti in veščin ter tudi šolskih knjig in metod, kar bi bilo vse važen doprinos k naši šolsko-vzgojni povestnici. To zadnje pravilno naglašja tudi naslednji člankar A. Žerjav, ki razmotriva problem učnih knjig s stališča življenjske šole. Njegovo razglabljanje je dragocen prispevek h kritiki in reformi te strani našega šolstva. Med drugim zelo pravilno motri naš zgodovinski in zemljepisni pouk, ki bi moralo biti tesnejše razmerje med njima. (Str. 136.) V šolski zgodovini prevladujejo problemi in dogodki iz ožje politične zgodovine, dočim se gospodarsko, družabno in pa kulturno ozadje posameznih zgodovinskih dob menja samo mimogrede, v zelo skrčenem obsegu. Tri četrtine šolske zgodovine je politične zgodovine; tako razmerje je za stopnjo narodne in nižje srednje šole (tudi višje!) nepravilno. (Str. 134.) Poudarja pravilno potrebo po depolitizaciji šolske zgodovine, razpaseno frazeologijo ter potrebo pedologiziranja. Za zaključek govori tudi o sestavljanju in ocenjevanju šolskih knjig ter navaja literaturo. — Češkoslovaško šolstvo prikazuje Jan Šedivy, ki je obdelal že malone vsa slovanska šolstva z zgodovinsko razvojnega stališča in bo tudi s te strani storjeno veliko delo, saj se

bo našemu učiteljstvu možno tako razgledati tudi po obširnem slovanskem svetu. — Za konec zbornika je nekaj strani posvečenih Ljudevitu Stiasnemu kot šolniku, pisatelju in človeku, ter znamenitemu predavanju dr. A. Lieberta, nakar sledi kronika in poročila Matice. Etbin Bojc.

(Konec prihodnjič.)

Književne vesti

F. S. Finžgar: *Iz moderne sveta*. Zbranih spisov III. zvezek — II. izdaja, v Ljubljani 1937. Strani 280. Cena: broširan 50 din, navadno vezan 60 din, platno 65 din.

Nad 30 let je minilo, odkar je ta družabni roman izhajal v Domu in svetu, in 15 let, odkar je izšel prvič v zbranih spisih. Ponovna izdaja priča, da je delo imelo uspeh kakor malokatera naša knjiga in s tem najbolj doseglo svoj namen. Izmed prvih in redkih pri nas je Finžgar segel v sestav naše družbe in odkril delavsko vprašanje, ki kliče po pravici in človeškem dostojanstvu, Idealizem, s katerim je to vprašanje reševal, priča ne samo o času, v katerem je bilo življenje lažje in manj zamotano, kakor je danes, ampak tudi o pisateljevem zdravem nazoru, da sta življenje in družba taka, kakršen je posameznik in da je mnogo gorja na svetu kriv posameznik in ne družba.

Nova izdaja glede vsebine ne prinaša nobenih sprememb, le kak širši opis in primera sta se skrčila, pač pa je pisatelj temeljito pregledal jezik in dal svojemu delu ne samo prečiščeno domačo besedo, ampak tudi tisti krepki izraz, ki na splošno odlikuje njegova zrela dela. S tem je skrbno ohranil mladostni značaj svojega prvega romana, opustil pa vse, kar bi današnjega bralca utegnili motiti. S to izdajo je vrsta Finžgarjevih zbranih spisov spet popolna.

»Mladinski zbori.« Kot svoj 2. zvezek je izdala SIMC »Mladinske zbornice« Maksa Pirnika. Lepo urejena zbirka obsega 6 skladb na tekste M. Klopčiča (Uganke, Uspavanka Matjažku), Borisova (Padajo snežinke), Roša (Moj mili Jezušček), Župančiča (Kralj Matjaž) in po narodni (Tam v goščavci). Iz različnih svetov zbrana snov je kompozicijsko obdelana bolj ali manj enotno, seveda pa po tehnični strani jako progresivno. Značilni za Pirnikove kompozicije so zlasti sekundni postopi in akordi, septimni odnosi obeh vnašnjih glasov, elementarni ritmi in nekako strogo začrtana linioznost, ki jo je opaziti v vseh zborih; v melodičnem pogledu so skladbe preproste, često pristrčne, lahke, v harmoničnem pa so zlasti v nekaterih dokaj drzne. Kromatike se Pirnik v mladinskih zborih izogiba in uveljavlja diatoniko ter tonalnost, kar seveda mnogo pripomore k lažji dosegljivosti zainteresiranih zborov. V tehničnem oziru je morda najlažja »Uspavanka Matjažku«, dočim je težka, pa ritmično udarna ter v zbirki gotovo najboljša skladba »Kralj Matjaž«. Pristrčno zajeti, v

melodičnem in harmoničnem pogledu zelo zmerni pa sta še zlasti »Tam v goščavci« in »Moj mili Jezušček«. Vobče pa kažejo vse skladbe čustveno potenco, so — razen nekaterih intonančno težjih mest — tudi srednjim mladinskim zborom dostopne, interpretacijski široke in tako priporočljive. Zanimivo je tudi, da imajo z izjemo ene vse skladbe z zadnjim konsonančnim akordom (čeprav je celotno obdobje poteka povsem drugačno), s čimer stilnost morda nekoliko temnišo.

Uvodni esej pod naslovom »Sodobna glasba in mi« je napisal Dragotin Cvetko. V njem je prikazal najprej razvojno pot umetnosti in posebej glasbe, utemeljil existenco sodobnih glasbenih pojavov in kritično očrtal njih današnjo stopnjo; zatem pa je nakazal odnos med občinstvom in glasbo ter obratno; poudaril je potrebo po posebni glasbeni izobrazbi vseh slojev, kar bo pomagalo k podoživljanju, presojanju in umetniškemu ustvarjanju ter bo v dosledni realizaciji ovrglo princip večinskega estetskega presojanja istodobnih stvaritev, ustvarilo pravičen odnos do tvorb raznih časov in bo živ dokaz nastajanja pa bivanja narodove glasbene kulture.

Lepo knjižico, ki je živ dokaz rastočega zanimanja in razumevanja za potrebe naših mladinskih zborov, moramo šteti med pozitivne procese našega glasbenega dogajanja; hkratu pa moramo ugotoviti, da si sodobna glasba tudi v svojih najmlajših članih pravilno uravnava svojo pot k izoblikovanju ter popolnemu utrjevanju svoje naloge v no udarna ter v zbirki gotovo najboljša območju narodne kulture. do.

Naše noše, dečke in naši sportniki. Izdalo narodno propagandno društvo »Naša skrinja«, pripravila in uredila Marija Sarc v Ljubljani, Gajeva ulica. — Ta album je prvi v državi, ki uveljavlja domače noše. Izdelan je zelo okusno in strogo naslonjen na naše narodoslavlje, vendar pa je istčasno sodoben. Besedilo je vseskozi domoljubno in kaže zaklade naših vrtov, polj in planin. Prav je, da smo dobili na oblačilnem polju smernice, vzete iz narodove tradicije in se ne bodo zamešavale domače noše s tujimi, kar jemlje našemu narodu lastno značilnost in dela slab vtis na tujca, ki pride k nam, da bi videl posebnosti naše zemlje in slovenskih noš. Dosedaj žal temu ni bilo tako, širijo se n.pr. nemški dirndli, a prepričani smo, da bo tudi v tem oziru

Slovenija dobila v doglednem času svoje samobitno lice in to baš s pomočjo teh albumov. Dečve, katere prinaša album, so naštudirane krajevno (gorenjske, obmejne i. t. d.). Največ je njih tvorivo domače platno, da se tudi v tem kaže prvobitnost naših noš. Kroji so strokovnjaško prenešeni v sodobno modo. Tudi sportniki pridejo na svoj račun, in sicer z domačim platnom in irhovkami. Društvo »Naša skrinja« je poskrbelo posebej za letoviščarje. Zanimivi in lepi so modeli platnenih pižam (pyjama) z lahкими poletnimi polhovkami in domačimi rdečimi sončniki. Ta album je lahko mentor, iz katerega daje šola nasvete ljudstvu vsaj v zadevi narodove oblačilne tradicije. Urednica je postavila v album sledečo poklonitev: »Pričujoče delo — uspeh dolgotrajnega prizadevanja, poklanjam častitemu spominu mojih roditeljev in vseh mojih prednikov in prednic, kakor tudi spominu na mojo rodno hišo, kjer sem kot mala deklica ob nedeljah slonela ob odprti domači skrinji, zamaknjena v lepote njene vsebine. Sedaj pa s skupnimi močmi dvigamo pokrov slovenske skrinje, da bode odprta vsem in vsakomur!« Album »Naše noše« stane 45 din in je izšel sedaj 1. zvezek. Dobiva se v vseh knjižarnah, le prodajo za šole in za prosvetna društva je prevzela Banovinska založba šolskih knjig v Ljubljani. F. L.

Koroške narodne pripovedke. I. zv. Zbral Vinko Möderndorfer. Ilustriral Fr. Stiplovšek. Založila Družba sv. Mohorja. Cena: broš. 9 din, vez. 15 din, za neude nekoliko več. — Vsebinsko ali »Kje je kaj?« je razdeljena na tri dele: Živali, Rastline, Kristus in ljudje; v saki skupini je šest mikavnih pripovedk. Vse so prav iz narodovih ust in torej še nenatisnjene. Vendar niso zapisane v kakem koroškem narečju, da bi jih razen nekaj jezikoslovcev kdo drugi komaj pogledal. Prav je, da je snov postavljena v književnem jeziku in gre po svojem namenu med narod. Jezikovne stvari naj iščejo jezikoslovci posebej; ne sme pa biti snov zmalicena in preveč oddaljena od svojega narodnega bistva in doma. To stran je zbiratelj prav zadel in pripovedke se zato kaj lahko čitajo. Nekatere besede seveda niso splošno v rabi. Tako pomenja v tej knjižici rogač (na str. 31) vraga in ne onega velikega hrošča s kleščami. V opombah (str. 59) je zbiratelj dostavil še marsikako narodno misel o živalih in rastlinah ter tudi povedal, da je narodno blago nekoliko »umil« in ga bodo ljudje prebirali s čim večjim veseljem. Večkrat srečamo lepo narodno besedilo, n. pr. »Konoplja je sveta rastlina, koristna slovenska bilka.« Spremljevalec Peter tudi na teh potih ni bil posebno ubogljiv ter je rad godrnjavo zbadal svojega gospoda. Zbirka se da v šoli kaj porabiti in ima svojo folklorično vrednost, v tem smislu naj se nadaljuje in razširja med narodom. F. L.

Naš rod. Uredil J. Ribičič. Mladinski list, ki ga izdaja Mladinska matica v Ljubljani. VIII. letnik, 320 strani. Letošnji letnik

se je povečal za 64 strani. Cena za »Naš rod« skupno z rednimi publikacijami znaša 22.50 din letno, kar odplačujejo otroci v devetih mesečnih obrokih po 2.50 din. »Cicibanov rod« na str. 138 kaže, da imajo otroci vsega dovolj. V samokolnicah vozijo zvončke, zalivajo rože, frčijo po zraku; kosec in ženjica gledata, kako gre polž s svojo prtljago na počitnice itd. Samo veselje, same dogodivščine mladih iz dela in domišljije. So pa tudi resne stvari za male gospodarje, n. pr. na str. 235 o presajanju sadnega drevja in dr. F. B.

Slovenski materi. Zbirka mladinskih iger. 1. zv. Za materinsko proslavo. Cena 20 din. Izdala založba Mladi oder v Ljubljani. Vsebinsko 1. zvezka: Mirko Kunčič: Slovenski materi, zborna deklamacija. Živi in mrtvi materi, spevoigra. Cilka in njena punčka, vesela igra. Mladi uporniki, igra v treh dejanjih. Za srečo, recitacija v 6 slikah. Prodajalka Metka, igra v enem dejanju. — Ob kresu. Zbirka mladinskih iger. 2. zvezek. Za kresovanje in razvitje prapora. Cena 10 din. Vsebinsko 2. zvezka: Joža Vombegar, Čudo kresne noči, zborna igra v enem dejanju. Sveta brata Ciril in Metod, zborna igra. Mirko Kunčič, Razvijmo prapor! igra v enem dejanju. Prvi dve igri sta namenjeni kresovanju (o kresu in pred praznikom sv. Cirila in Metoda), tretja za priliko razvitja (blagoslovitve) kake društvene zastave. K prvemu in drugemu delu zbirke je prirejena posebna glasbena priloga »Slovenski materi«, uglasbili Danilo Bučar, Stanek Premrl in Zorko Prelovec. Igre iz založbe Mladega odra priporočamo za uprizoritev.

Nekdanje in sedanje dijaško časopisje bo na razstavi slovenskega novinarstva posebej obdelano in zato pripravljali odbor nujno potrebuje razne pisane, litografirane ali kakorkoli razmnožene, torej tudi tiskane liste, ki so jih pisali slovenski slušatelji visokih šol, predvsem pa gojenci raznih srednjih in tudi meščanskih ter višjih razredov osnovnih šol, prav tako pa tudi take časopise, ki jih dijaštvo še izdaja pod nadzorstvom šolske oblasti ali brez nje. Posebno zanimivi so srednješolski listi, zato pa vljudno prosimo vse bivše in sedanje dijakke ter šolska vodstva, a tudi knjižnice in druge lastnike teh z večino prav redko ohranjenih pojavov slovenskega novinarstva, da poščejo zlasti starejše dijaške časopise ter nam jih blagovolijo posoditi za razstavo in tudi za kompletiranje »Bibliografije slovenskega novinarstva«, ki izide ob razstavi. Zato je skrajni čas, da vse naše staro in sedanje dijaško časopisje pošljete ali prinesete pripravljalnemu odboru, ki za vse posojene predmete prevzema popolno jamstvo in jih po razstavi nepoškodovane vrne lastnikom, hkrati se pa najtopleje zahvaljuje vsem, ki s posojilom razstavnega gradiva sodelujejo pri tej veliki manifestaciji slovenske kulture. Pripravljali odbor razstave slovenskega novinarstva, Ljubljana, Velesejem.

Kocijančič Julija. Dne 3. julija je v Trzinu umrla tamkajšnja učiteljica Julija Kocijančič. Celih 28 let se je žrtvovala za trzinsko mladino. Bila je dobra vzgojiteljica naroda, ki ni sprjemnjala službenih mest, temveč se je vsa žrtvovala tam, kjer je spoznala, da je najbolje vršila svoje poslanstvo. Par let je bila sicer v Bučki in Studenem pri Krškem, od leta 1909 dalje pa stalno v Trzinu. Njena skrb je bila za šolo, prosvetno delo in za odrasla dekleta. Zadnji dom ima pa pri Dev. Mariji v Polju. Ljudstvo ji je napravilo nenavadno lep pogreb. Sedem avtobusov s Trzinci in vso šolsko mladino se je pripeljalo do njenega groba. Govori za slovo in pevski zbori so se oglašali iz nepregledne množice ljudstva. Z učiteljico Kocijančič Julijo je združen velik del kulturnega in gospodarskega napredka trzinske občine. — Slava njenemu spominu!

† **Alfred Adler.** Dne 28. maja 1937 je umrl v Aberdeenu na Škotskem ustanovitelj individualne psihologije dr. Alfred Adler, star 67 let. Dr. Alfred Adler, njegov krajan Freud — znani psihoanalitik — ter Švicar Jung so bili znameniti triumvirat psihologov. Kakor je pri Freudu igral glavno vlogo *sexus*, tako igra pri Adlerju glavno vlogo gon po uveljavljanju (*Geltungstrieb*). Duševne motnje, neuroze nastanejo v človeku le, ker dotični ni polnovredno uvaževan, ker se čuti manjvrednega. Dočim se zdrav človek uveljavlja v občestvu, se nervoznik odteguje družbi, ker se boji poraza.

Alfred Adler je raztegnil svojo individualno psihologično metodo ne samo na vzgojno področje, temveč na vsa druga področja, ki so v zvezi z vzgojo, na filozofijo, sociologijo in celo na religijo.

Svoje nauke je širil s knjižnimi spisi in z znanstvenim časopisom: »Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie.« Izkazal se je dobrega organizatorja, ko je dosegel, da so njegovo znanstveno smer podpirali dnevniki, ki so mu prepuščali cele kolone, da je tako popularitiral svoje nauke.

V inozemstvu je užival velik ugled. Columbia univerza v New-Yorku ga je povabila k sebi in mu stavila na razpolago kliniko ter katedro, kjer je lahko predaval svoje nauke.

V svojih naukih ne priznava duše, taji Boga, milost, večnost, nesmrtnost.

Njegovo pojmovanje duše je oslovnjeno na enostranost gonske plati. Vse psihične pojave izvaja iz pragona po uveljavljanju (*Geltungstrieb*).

Njegovo pisateljsko delo je bilo plodonosno. Do krščanstva je bil sovražno usmerjen in je v svojih spisih ostro napadal katolicizem in Cerkev.

Na tostrano usmerjeno publiko je imel Alfred Adler velik vpliv. E. D.

Ne spakujte se! Pod tem naslovom je meseca julija v »Slovencu« začela izhajati prav krepka jezikovna razprava. Ne delajte jeziku sile! Govorite naravno, pišite res slovensko! Piše Nestrokovnjak.

To še ni prijateljstvo. Italijanski učitelj na ljudski šoli v Lokvi na Krasu Erasmo Pennolino je 30. aprila t. l., torej mesec dni po prijateljskem sporazumu med Italijo in našo državo, narekoval učencem v šoli sledečo izjavo v italijanščini, katero so morali učenci pisati v šolske zvezke, njihovi starši pa podpisati:

»Podpisani želi, da bi njegovega sina učil župnik v cerkvi krščanski nauk v italijanskem jeziku.«

Pred prijateljskim paktom z Italijo so italijanske šolske oblasti tolerirale vsaj v cerkvi verski pouk slovenske mladine v njenem materinskem jeziku, sedaj pa, ko je s paktom zajamčena raba našega jezika v cerkvi, pa se na tak način skuša onemogočiti slovenski verski pouk v cerkvi. (»Istra«, 9. VII. 1937.) E. D.

Položaj Lužiških Srbov. Nemške narodno-socialistične oblasti skušajo germanizirati lužiške Srbe, kakor je bila svojčas tendenca, germanizirati slovenske narode, ki so živeli pod Avstrijo.

Nemčija je leta 1933 z zakonom popolnoma uničila vse narodne in poli-

tične pravice Lužiških Srbov, razpustila vsa njihova narodna društva, njihove učitelje pa so zamenjali narodno-socialistični Nemci. Vse novinarstvo Lužiških Srbov so germanizirali, zavrli vso njihovo slavensko literarno delavnost, pregnali iz šol narodni jezik, tako da narod nima prilike poučiti se v svojem materinem jeziku. Iz cerkvá so pregnali njihovo narodno bogoslužje, Lužičane same pa so proglasili za slavensko govoreče Nemce.

Mladini iz Lužic je prepovedano studirati v inozemstvu, doma pa se ji dela velike težkoče. Na šolah je uveden nemški jezik z gotico, na univerzah se lužiški mladini delajo velikanske težkoče pri polaganju izpitov i. t. d. ter mora imeti posebne legitimacije, kakor židje in inozemci.

Stanje slavenskih Lužiških Srbov je neznosno, kar pa kaže, da se Nemčija najmanjšega slovanskega naroda strašno boji.

Društvo Prijateljev Lužiških Srbov (PLS) v Pragi se zavzema za položaj svojih bratov. V ta namen se priredi 20. avgusta t. l. takozvani Lužiški dan z razstavo literature Lužiških Srbov. Razstava se bo vršila v mestu Jablkynice, kjer je živel glasoviti češki skladatelj Smetana.

Društvo Prijateljev Lužiških Srbov v Pragi izdaja spise in publikacije Lužiških Srbov. Kdor se zanima za literaturo Lužiških Srbov in kdor hoče podrobneje spoznati sodobni položaj Lužiških Srbov, naj se obrne na to društvo Prijateljev Lužiških Srbov, Praga II. — V. Jamje, č. 10. Vse spise in informacije dobi brezplačno. E. D.

Abecednik najsevernejšega naroda. Samiél Abis, fínsko Lapinkielin.Aapinen se imenuje po slovensko: abecednik lapskega otroka. Lapi sami se nazivljejo Sami.

Literatura finskih Lapov je jako preprosta. Rod finskih Lapov šteje le 2000 do 3000 duš. Vsa njihova literatura sestoji iz abecednika, berila, računice, prevoda nekaj delov zgodb iz sv. pisma, dalje morda še nekaj nabožnih knjig, molitvenikov in pesmarice.

Prava literarna umetnost in poezija Lapov še ni zapisana. Svet pravljic in

pesmi živi zaenkrat le v glavi in srcu malega naroda in čaka na narodnega genija, da jih zapiše in obelodani. Pravljice in pesmi gredo iz roda v rod ter se dedujejo v ustnem izročilu kot družinski zaklad.

Njihova prava učna knjiga je abecednik, ki je izredno pestro sestavljen. Kakor v vodni kaplji se odzrcalja v abecedniku duša in svet finskega lapskega otroka, njegovo veselje in bolečine, njegovi prijatelji in sovražniki, vse njegovo življenje od zibelke do groba. Korak za korakom spremlja abecednik življenje Lapa, njegovo resnično življenje na skrajnem severu, tesno povezano s severnimi jeleni, pravljicami in zgodbami. Večni spremljevalec Lapa na zemlji je severni jelen. Oče in mati se ukvarjata z rejo severnega jelena, otrok ga pase, on je nanj navezan, da ga hrani. Sreča otrokova je pri severnem jeleni, pri ognju v ledeni hiši pod snegom, pri igri.

Iz podob abecednika razberemo, kako živi in diha lapski otrok, obdan od samotnosti svoje severne polarne domovine. Čar njihovih polarnih noči, ledu, snega, volkov, medvedov, lisic, divjih severnih jelenov i. t. d. je zajet v abecedniku.

Enostavno, borno, ubožno in trdo je življenje Lapa, kajti življenje Lapa je trdo povezano z naravo na skrajnem severu, ki zahteva vse drugačne pogoje kakor v našem pasu zemlje. Navzlic temu je lapski otrok srečen, srečni so otroci tega naroda in ljudstvo, srečnejši kot mi Evropejci z visoko civilizacijo.

Njihov abecednik jim pripoveduje o sreči, njihova pesem odzrcalja njihovo srečo, da je resničen pregovor, da je človek sam svoje sreče kovač. E. D.

Tragedija pubertete. Na železniškem tiru Barnsley—Penistone so našli truplo 16 letnega dijaka Petra Thomasa, ki se je šolal na Grammer School v Barnsleyu. V njegovih žepih so našli od njege sestavljene rokopise o socialnih, industrijskih, verskih in filozofskih problemih. Vse je bilo izpolnjeno z latinskimi in grškimi citati. Državni pravdnik, ki je te spise čital, je povedal, da je Thomas že pred več tedni mislil na

samomor. Thomas je imel nenavadno znanje o znanstvenih problemih ter pisal globoke in pomenljive spise. Prepričan sem, da bi napravil nenavadno kariero, ako bi se mu posrečilo premagati svojo bolešno »svetovno bol«. Tako se je pa čutil slabotnega in smatral za pravo doslednost beg iz življenja. Ravnatelj šole, na kateri je Thomas studiral, je potrdil, da je bil Thomas daleč premoder mlad človek. V tem mladem telesu je bival razum zrelega moža, še učitelji so ga za svet vprašali; njegova izobrazba je bila izredno velika in se je tvorila iz nenavadnega gona za znanje. V njegovih letih se pa dijaki radi nagibajo k prevratnim idejam, nič jim ni prav ter iščejo posebne izhode iz duševnih in miselnih potreb. Med take je pripadal Thomas. Ker ni imel nobenega prijatelja in zapreden popolnoma v svoje knjige in svoje filozofske eseje, ni tudi noben učitelj ali učenec kaj zvedel o njegovih samomorilnih namenih. F. L.

Slabi v šoli — slavní v življenju. Ni vedno tako, da bi se oni, ki so bili v šoli odličnjaki, tudi v življenju tako dobro izkazali. Pouk v šoli je navadno prirojen na povprečno mero, da morejo izdelovati i oni, ki so povprečno nadarjeni in marljivi. Tako se zgodi, da učenec, ki je nadpovprečno nadarjen, študira le toliko, kolikor je potrebno za dober napredek ter ne vežba svojih duševnih sil, zlasti ne volje, tako kakor učenec, ki je le povprečno nadarjen. Vrhu tega pa se tudi često zgodi, da umsko bolj razviti učenec poprej izčrpa svoje energije in duhovne sile, dočim se pri drugih učencih umske sile počasneje razvijajo ter se šele v življenju polno uveljavijo. Pri nekaterih se umske sile razvijejo jako zgodaj in jako hitro, pri drugih počasi in so zato tem plodnejše v življenju. Zgodovina nam dokazuje, da so takozvani »čudoviti otroci« v kasnejših dozorelih letih življenja popolnoma odpovedali in niso dosegli niti mere povprečnjakov. Iz »čudovitih otrok«, ki so se že v otroški dobi odlikovali kot fenomeni v matematiki, v jezikih i. t. d., niso v kasnejšem življenju zrasli oni velikani duha, ki bi obogatili svet z novimi iznajdami in izsledki, kakor je svet pričakoval od

njih, ampak so zgodaj otopeli ter izčrpali svoje psiho-duhovne sile.

Mnogi »slabo« nadarjeni učenci v šoli pa so kasneje obogatili svet z velikimi iznajdbami ter bili slavní v življenju.

Tako nam poroča zgodovina, da je bil Newton več let med najslabšimi učenci v razredu. Linné, slavní botanik, se je v šoli izkazal kot skrajno nenadaren učenec, tako da ga je oče že nameraval dati v uk kakemu čevljarju. Slabi učenci v šoli so bili nadalje: J. Watt, izumitelj parnega stroja, Stephenson, izumitelj lokomotive, in Edison. Edison je bil v šoli tako slab učenec, da ga je učitelj odklonil in poslal domov materi, naj ga ona sama uči, ker v šoli le zavira pouk. Mati je dečka s skrajno potrpežljivostjo učila in deset- in desetkrat ž njim kako stvar ponavljala.

Slavní fizik Robert Mayer tudi ni bil dosti boljši učenec v šoli, prav tako ne Liebig, ki je postal slavní kemik ter prvi pokazal svetu vzorec kemičnega laboratorija. Liebig je bil tako slab učenec v šoli, da je moral razrede ponavljati. Herman Helmholtz, slavní naravoslovec in psiholog, je bil v šoli med najslabšimi učenci. Sam tarna in piše o tej svoji šolski dobi takole: »Že zgodaj sem trpel na jako slabem spominu ter se nikakor nisem mogel zapomniti stvari, ki si niso bile med seboj v kaki zvezi. Ko sem se moral učiti jezike, mi je bilo to mnogo težje kot drugim; nisem si mogel zapomniti besed in ne slovničnih pravil. Najslabše pa je bilo z menoj v zgodovini.«

Med možmi dejanja, ki so bili v šoli najslabši učenci, naletimo na slavnega vojskovodjo Wellingtona, na Walensteina, Bismarcka, celo na Napoleona i. dr. Napoleon se kot učenec ni nič kaj posebno izkazal. Wellington pa poroča o sebi, da je v šolskih letih imel velik odpor do vsega abstraktnega in teoretičnega ter je v duhovedah odpovedal.

Slavní slikarji so bili kar zapovrstjo med najslabšimi učenci v šoli. Mnogi slavní slikarji so bili v šoli označeni kot topoglavci, praznoglavci, kot zabiti butci i. t. d.

Izmed pisateljev in pesnikov jih je mnogo, ki so želi v šolskih letih prav tako žalostno slavo kot številni slavni slikarji. Walter Scott, Rihard Sheridan, Jonathan Swift, Hugo Wolf in mnogi drugi so imeli same slabe ocene na šoli in so veljali za prav slabe učence. Gerhart Hauptmann je na gimnaziji skrajno slabo izdeloval ter imel slabo oceno tudi v nemščini, v kateri je pisal kasneje drame, povesti in pesmi; bil je celo izključen iz umetniške šole zaradi slabega napredka.

E. D.

Ponašanje narodnih noš. Sicer je vedenje oseb v narodnih nošah navadno

dostojno in vse jih rado gleda. Vendar sem pa pri nekaterih večjih nastopih opazil, da je treba nekaj opustiti in se nekoliko modernizirati. Pred leti sem pri neki veliki prireditvi opazil, da je bilo vedenje narodnih noš neprikladno za sedanji čas. Ako te osebe tam jedo kruh in se pri tem na razne narodne načine spakujejo, ne napravi to kaj dobrega vtisa na kulturnega človeka. Pri neki drugi priliki so se v navzočnosti francoskih izletnikov te noše tako prevrile ob sprevodu in tako obnašale, da nas je bilo vseh sram. Naj se malo misli na to, da nas ogleduje občinstvo in tuji in po tem tudi sodi. F. L.

Razglednik

Kriminaliteta otrok. Manj mladostnikov, več mladostnih zločincev. Mladinski sodniki so izrekli to sodbo, da je danes manj mladostnikov, pa več mladostnih zločincev. Mladinski sodniki so prišli do zaključka, da ječa in poboljševalnica za mladostne zločince ni nobena prehuda grožnja več, obratno, še prav in dobro se jim zdi, da pridejo tja, da bodo imeli vsaj redno in zadostno hrano. Kdor pozna milje, v katerem živi premožni mladostni zločinec, se temu ni čuditi.

V ječi se mladostni zločinci celo zrede, ker imajo redno in zadostno hrano, čeprav so vpreženi v kako zanje primerno delo. Končno pa tak mladostni zločinec itak vé, da bo slej ko prej prišel na svobodo. Tako vpliva ječa in zapor nanje v obratnem smislu.

Število mladostnih zločincev se po mestih od leta do leta veča.

Kvaliteta njihovih zločinov ni sicer tako grozna, veliko je le njih število. Češče so bolj male tatvine, tatvine šolskih knjig, vlomi v predale in šolske omare, vlomi v trgovine in izložbena okna. Vlomi v razna izložbena okna so izvršeni večinoma romantično, po načrtu, kakor jih opisujejo detektivski romani in kinogledišča.

Novo pa je ropanje avtomobilov, ki jih izvršujejo ti mladostni zločinci po

velemestih. 10—12 letni fantiči že vedo, kako morejo s kako železno palico odpreti voz in opleniti vsebino kovčega, ki je pritrjen na zadnjem delu avtomobila. Prebrisanci tudi vedo, kako se dajo odpreti avtomati, ki so pritrjeni na zidovih, da poberejo iz njih denar in bonbone. Iz javnih nasadov in drugih vrtov kradejo rože in jih potem prodajajo, kradejo vse, kar morejo vnovčiti.

Iz kakšnega razloga kradejo ti otroci? Ali iz potrebe, iz razloga, ker so lačni? Lakota in beda jih ne silita v krajo, v premožnih primerih vsaj ne, razlogi so povsem drugi.

Če se seznanimo z miljejem, v katerem ti mladostni zločinci žive, vidimo, da ti otroci nimajo nobenega doma in domače vzgoje. Hrepenenje po boljši usodi, po nekoliko boljšem življenju jih žene v krajo. Ti otroci imajo samo eno željo: proč od črne sedanjosti, toda kam? Na cesto ali v kino, kamorkoli, kjer je bolj zabavno in veselo. Novec za kino-vstopnico, za vstopnico k sportnim igram in prireditvam, za sladoled i. t. d. si hočejo na kakršenkoli način pridobiti.

Preiskovalni sodnik za mladostne zločince na Dunaju je ugotovil, da je največ mladostnih zločincev onih, ki so otroci-edinci.

Napravil je sledečo statistiko: Leta 1934 je bilo 212 mladostnih zločincev pod 14 leti, leta 1935 je bilo 346 mladostnih zločincev pod 14 leti, leta 1936 je bilo 452 mladostnih zločincev pod 14 leti.

Treba je upoštevati še nazadovanje rojstev, ki so padla od l. 1934—1936 za 100 odstotkov. V šolskem letu 1937 se je na neki šoli v primeri s prejšnjim letom vpisalo le 200 otrok, prejšnje leto pa 600, torej tretjino manj.

Izmed teh otrok, ki so zašli v kriminaliteto, je največ otrok - edincev. Otrok-edinec, ki nima bratcev in sestrice, se ne more socializirati, je česče sam sebi prepuščen, družba odraslih mu je tuja, je egoističen in samopašen ter težje brzda svoje gone. E. D.

Kulturni boj v Nemčiji

Hitler je začel sistematično gonjo proti katoliški Cerkvi v Nemčiji.

Podrobna poročila o procesih v Koblenzu in Breslau-u raznaša dalje radio pa tisk. Listi v velikih nakladah prenašajo te vesti širom sveta.

Pri tem zasleduje Hitler edini cilj: onemogočiti katoliškemu duhovništvu delovanje v Nemčiji. V listih najbolj ostro poziva Hitler stariše, naj duhovnikom in samostanskim institucijam ne zaupajo svojih otrok. Najbolj umazane, nečuvno ogabne slike, ki prekašajo vso dosedanjó brezbožno propagando komunistov, prinaša strankarsko soc. glasilo: Das schwarze Korps. (Reichspost, 15. V. 1937.)

Ti procesi služijo Hitlerju kot najboljša pretveza, da lahko očitno nastopa proti katolicizmu v Nemčiji. Razpustil je takoj katoliške otroške vrtce. Kar sredi pouka, brez kake poprejšnje napovedi, se je pojavila narodno-socialistična voditeljica v vrtcu in zamenjala redovno sestro; redovna sestra se ji je morala umakniti, vodstvo pa je prevzela ona. Čez noč so vsepovsod narodno-socialistične voditeljice prevzele od katoliških zavodov otroške vrtce.

Ravno tako so morale kar čez noč, brez kakega predhodnega obvestila, zapreti svoje internate »angleške gospo-

dične« (englische Fräulein) v Monakovem, dalje salezianke in benediktinke. Hitler je svoje sovraštvo do katoliške Cerkve dal čutiti vsem katol. vzgojnim zavodom in ni prizanesel niti ženskim redovom. Celo »ubože šolske sestre«, ki so že dolga desetletja neumorno delovale v Monakovem in drugih krajih Nemčije v dobrobit mladine ter so si s svojo veliko požrtvovalnostjo in nesebičnostjo stekle neveljive zasluge za vzgojo mladine, so morale zapreti svoje internate; mnogo teh sester — odličnih vzgojiteljic — se je izselilo in odpotovalo v Brazilijo.

Hitler nadaljuje kulturno borbo proti katolicizmu v Nemčiji na celi črti ter zatira katoliške vzgojne zavode z vsemi sredstvi, da bi čimprej izvedel in obistinil v vzgojstvu, v znanosti ter v vseh panogah kulturnega življenja narodno-socialistično, rasistično poganstvo.

Ni panoge v znanosti in umetnosti, kjer bi ji ne predpisal posebno delovanje v narodno-soc. duhu. Celo za jezikovni pouk mu je moral prof. umetnostne zgodovine, dr. Wesserling, izdelati načrt, kako naj bi se tudi pri jezikovnem pouku seznanjala mladina z rasističnimi zakoni stila. E. D.

Brezverski tisk v Rusiji. V sovjetski Rusiji posvečajo ogromno pažnjo tisku, da s pomočjo tiska širijo komunizem in brezverstvo.

Točasno tiskajo v Rusiji knjige v 99 jezikih.

V letu 1936 so natisnili 133 milijonov komunističnih knjig v najrazličnejših jezikih.

Komunističnih časopisov se tiska v sovj. Rusiji v 60 jezikih. Število brezverskih časopisov dnevno raste. Samo v Turkmenistanu izhaja 42 dnevnikov z dnevno naklado 138.000 izvodov, v Kirgizih znaša število komunističnih in brezverskih listov 3.936, v Usbekistanu 190, v Georgiji 143.

V polarnih krajih izhaja dnevno 23 časopisov, tiskanih v jakutskem, evenkiškem, dolganiškem in alantinskem jeziku ter drugih manjših narečjih. Pred rusko revolucijo niso imeli ti narodi še nobenega svojega časopisa. S pomočjo tiska širijo komunizem in ateizem

pri vseh teh naroditih. Samo v onih krajih v Rusiji, kjer je bila vpeljana latinica, deluje 771 tiskarn samo za latinsko.

In mi katoličani? Rusija nas s svojim zgledom dovolj jasno uči o pomenu tiska.

E. D.

Slike iz sovjetske Rusije. Kako izgledajo v Rusiji kolektivne vasi? — V majhnih vaseh z nizkimi, s slamo kritimi kočami prebivajo ruski kmetje — pravi državni tlačani. Vasi so okrašene z Leninovimi ali Stalinovimi kipi in slikami.

Vsaka kolektivna vasica je obdana z bodičasto železno žico. Na koncu vsake kolektivne vasice je postavljen čuvajni stolp, raz katerega opazuje čuvaj vsakega prišleca ter pazi na vsakega ruskega kmeta, ki ne sme brez posebnega dovoljenja zapustiti niti za kratek čas vasi. Ako pride kak nepoznan v vasico, ga čuvaj skrbno pregleda, izpraša in preišče ter nato registrira.

Vasi so skrajno zanemarjene. Delajo večina ženske in črpajo s sesalkami močvirno zemljo; stoje do kolen gole v zemlji, v močvirnem blatu.

Kmetje so oblečeni skrajno slabo. Čevljev sploh nimajo, temveč imajo noge ovite z žakljevino ali pa nosijo v najboljšem primeru nekake gumijaste opanke. Kmetje delajo v kolhozih in na kolektivnih farmah. Več kolhozov skupaj ima kasarno. Tu prebivajo vsekrižem moški in ženske. V kasarnah je polno umazanije in mrčesa. Vse kasarne so skrajno zanemarjene. Strehe kasarn so krite s surovo opeko. Dvorišča kasarn so polna smeti, nesnaže in polomljenih, razdejanih avtomobilov. — Kolektivne farme s kasarnami so takisto obdane z jako gosto bodičasto žico. Čuvaj v stolpu skrbno pazi, da bi kdo ne preplezal visoko železno bodičasto ograjo in ušel. — Ruske kmetice in delavke. Kakor na farmah, delajo ženske tudi v kolektivnih tovarnah. V tovarnah je njihovo delo še težje ko v kolhozu. Pri kanalskih delih so zaposlene večinoma ženske. Vse težje delo je odmerjeno ženskam. Pri kompresorjih v močvirjih delajo skoraj samo ženske; do kolen gole stoje v močvirni ilovnati prsti in suše s črpalkami mo-

kro zemljo. Glavo imajo ovito v žakljevino šal. Pri mostovnih delih na Moskvu in Volgi so takisto zaposlene skoraj samo ženske. Stanovanje pa imajo v kasarnah skupno z moškimi. — Kako je v Moskvi? Skrajno opustošenje in zanemarjenost. Cerkve so podrte, nekatere pa izpremenjene v gledališča, v gostilne, tobačne trafike itd. Stene so preslikane s pisanimi reklamami in brezbožnimi slikami. Dvonadstropne hiše so lesene in imajo mala okenca. Med njimi se dvigajo tovarne z več nadstropij. Tovarne so zidane in krite s surovo opeko. Okrog tovarn so razpostavljene lesene barake za delavce. Barake so krite s smolnato lepenko, šipe na okencih so pobite in zadelane z lepenko. V barakah vlada neznosna nesnaga.

Kamor pogleda oko, pretresljiva slika zanemarjenosti, nesnaže in nereda. Pretresljiv je pogled na ruskega delavca. Delavci hodijo okrog skrajno razcapani, sestradani, odeti v žakljevino. — Smeha v Moskvi nikdar ni čuti. Povsod le nesnaga, neizrekljiva beda, nesnaga.

Zares, revolucija je svoje delo temeljito opravila. Vse je zatrla, kar je pričalo o kulturi, o lepoti, o mirnem družinskem življenju in veri, pustila pa je samo prostaštvo, strašno prostaštvo, bedo in umazanijo.

E. D.

Kriza meščanstva v Ameriki. Z neizbežno nujnostjo se meščanstvo proletarizira.

Ko so se stopnjevanim napredkom tehnike odprle nove perspektive pridobivanja, tedaj se je začel proces, ki je do korenin razmajal človeško družbo. Z napredkom tehnike smo se navadili drugačnih meril, ki zahtevajo nove življenjsko-gospodarske osnove; otvorila se je dolga vrsta vidnih in manj vidnih bojov za goli obstanek, za zaslužek in kruh. Vsa zadnja akcija človeka je ujeta v to miselnost. Življenje sodobnega človeka se oslanja predvsem na ta kapitalistični gospodarski sistem, ki izpreminja svet v bojni tabor. Teža družabnih, socialnih problemov, ki nujno zahtevajo rešitve, pada najbolj trdo na meščanski stan. Spričo mogočne cirkulacije materialnih dobrin se od dne do dne veča

pomen denarja, pomen tistega faktorja, na katerem temelji naš sodobni družabni red. Vedno ostrejša je borba med delom in kapitalom, vedno bolj skeleče so rane, ki jih seka združeni kapital v človeški organizem. Kapital je izpričal moč svoje ekspanzivnosti s tem, da je zasul male trgovce, obrtnike, podjetnike, si podvrgetel dotok brezmejnih količin blaga ter jim določil ceno, zastrl bodočnost malega človeka s temno senco, ustvaril nebroj konfliktov, predvsem pa ustvaril atmosfero negotovosti, nestalnosti v vseh svobodnih poklicih. In še neki psihološki pojav je treba podčrtati: strah, strah pred pojutritšnjim dnem, strah pred bodočnostjo. — V tem psihološkem pojavu je spočeta kal neuroze, da človek razsipava svojo energijo v negativnem smislu, misel se oklepa denarja, ki omogoča nabavo materialnih dobrin, splošno vrednotenje je oslonjeno na zunaj na to sodobno denarno programatičnost, od katere je odvisen človekov obstoj.

Mi nismo dovolj bistro zasledovali, kako je ameriška denarna kriza v letih 1929—1934 katastrofalno odjeknila tudi v evropskem svetu. Združeni ameriški kapital je »požrl« vse majhne trgovce, banke, 20% velikih podjetnikov je postalo žrtev ogromnih industrijskih koncernov, 578.000 podjetnikov je popolnoma propadlo, ogromna množica uradnikov in višjih nastavnikov je bila vržena na cesto. Proletarizacija je te višje sloje zadela huje kot delavstvo.

Nastopilo je obratno razmerje. Delavci, ki so bili odpuščeni, so kmalu drugje našli zopet kako mesto, so bili v splošnem bolje plačani kot uradniki z akademsko izobrazbo, inženjerji etc. Nezaposlenost med delavstvom je znašala 31%, med uradništvom in višjim nastavništvom pri raznih večjih industrijskih podjetjih pa 67%. Najbolj so bili prizadeti tehnični specialisti: 65% vseh ameriških kemikov ne dobi nikaškega nameščenja, 85% vseh ameriških strojnih inženirjev zaman čaka na službo, 90% arhitektov je še vedno brezposelnih.

Vsak peti učitelj je v Ameriki brezposeln.

V vseh inteligenčnih poklicih so bile mesečne plače reducirane za 50%.

Med prosilci za brezposelno podporo je 70% zdravnikov, advokatov, juristov, žurnalistov, bančnikov, obratovodij etc.

Mali podjetniki so uničeni, obdržali so se samo ogromni trusti.

Newyorški urad za brezposelne je izdal leta 1936 statistiko, po kateri je 700.000 newyorških tehničnih specialistov, dalje zdravnikov, advokatov in drugih višjih poklicev z akademsko izobrazbo brezposelnih. Newyorška posredovalnica za inteligenčne poklice je sporočila, da se je za 100 prostih inteligenčnih mest javilo 5671 prosilcev, to je 15 krat toliko kot v letu izbruha denarne krize leta 1929.

Srednji stan, to je meščanstvo, je v popolni krizi. Uničenje meščanstva se najbolj občutno prikazuje pri davčnem deficitu. Vsi manjši podjetniki in pridobitniki so uničeni. Propad meščanstva je resno odjeknil v državni upravi, kjer državnega budžeta ni moč urediti, ampak se to vprašanje vedno odlaža na poznejši čas. Državni sekretar Wallace je dal Rooseveltu, ko je leta pritiskal, da se uredi državni budžet in se z novimi davki odpravi suša v državnih blagajnah, tole pojasnilo: »Ogrožanje obče ljudske blaginje in padeč ljudske imovitosti prihaja od tod, ker velika podjetja svoje produkcije zmanjšujejo (uničujejo žito, kavo etc., da morejo potem navijati cene navzgor), dalje od velikih karteliranih organizacij, ki s stavkami in drugimi grožnjami pritiskajo na povišanje mezd in znižanje delovnih ur. Obe smeri imata isto načelo: pridobiti čim več denarja za čim manjše delo.«

Med to scilo in caribdo stoji razkrojeni in izmučeni srednji stan, meščanstvo.

V socialnem ogrožju Amerike ni zanj več prostora.

To so gola dejstva, ki zadostno osvetljujejo krizo meščanstva.

E. Deisinger.

Proletariziranje meščanstva

V Evropi se je začel isti proces proletariziranja kot v Ameriki.

V neposredni zvezi z gospodarsko krizo v Ameriki se je začela tudi gospodarska kriza v Evropi. Položaj me-

ščanstva se je docela omajal. Kakor so obteževalne besede o meščanu, tako bi se te obteževalne besede mogle nanašati prav za prav na tiste, ki so zakrivili propad in krizo meščanstva.

Meščan danes drago plačuje svoje meščanstvo, oziroma težko nosi svoj križ; vsakdo se vanj obrežuje, vso težo davkov vale nanj, vsakdo se vprav zaradi podpiranja številnih institucij obrača nanj: meščan, ti podpiraj to društvo, ono društvo, dajaj podporo za brezposelne itd. Čeprav je sam omajan do korenin, stoječ prav tako na robu obubožanja, vendar se vsakdo spotika obenj, zavidajoč mu vnani prestiž stanu.

Velika povodenj proletariziranja, ki se najtesneje veže z duhom industrijskega časa, grozi, da se razlije čez vso evropsko celino. Vzporedno z uničenjem meščanstva gre proces proletariziranja. Stare oblike ginevajo, silni idejni kontrasti in komunistični vrtinci zadivljajo Evropo in pospešijo propast zapada.

Brezposelnost, ki je že stalen pojav tudi v Evropi, je prizadela najhuje srednji stan. Pri raziskavanju, kateri poklici so po brezposelnosti najbolj prizadeti, se je pokazalo, da so najhuje prizadeti inteligenčni poklici, ki tvorijo srednji stan.

Na Dunaju n. pr. je tamošnja posredovalnica za delo dognala, da imajo tam akademski poklici najmanj izgleda za namestitev. Ogromne so številke brezposelnih inteligenčnih poklicev. — Absolventu gimnazije po dovršeni maturi ne preostane drugega, ko vpisati se na univerzo samo zato, da je pač nekje, da se ne potika čisto po ulici. 3500 visokošolskih absolventov čaka zaman že leta in leta na službo. Samo mladeničev do 25. leta je 120.000 brezposelnih. To je dejstvo.

Pri nas je isti problem nadprodukcije inteligence, isti problem drugje.

Izmed vseh slojev trpi najbolj ta mlada meščanska generacija, ki ne dobi zaposlenja. Inteligenčni poklici so tudi najslabše plačani. Vse socialno skrbstvo je usmerjeno za delavce.

Čevljarski pomočnik pri nas dobiva poleg proste hrane in stanovanja pri

mojstru še najmanj 400 Din mesečne plače, a srednješolski profesor na zavodu privatnih gimnazij, kjer ima hrano in stanovanje, je prav tako plačan s 400 Din mesečno. Ali on si mora iz tega denarja kupovati knjige, podpirati razne ustanove itd. in ima večje potrebe po duhovni hrani. Duševni delavci so vobče slabše plačani ko materialni delavci.

Služkinja pri nas dobiva hrano in stanovanje ter poleg tega še mesečnih 200—300 Din, uradnica s srednješolsko izobrazbo ali trgovsko akademijo pa brez hrane in stanovanja 300 Din. Mnoga podjetja sprejemajo uradnice kot praktikantke kar po več mesecev za stonj, nato jo odslove in začno z drugo volonterko. Marsikatera brezposelna učiteljica, ki se udiha kot domača inštruktorica pri rodbinah, dobiva mnogo manj plače ko služkinja. Koliko je pri nas zdravnikov-volonterjev, ki že nekaj let čakajo na službo in brezplačno vrše že leta prakso v bolnišnici, koliko je takih volonterjev v drugih inteligenčnih poklicih!

Inteligent, ki je vržen v ta boj za obstanek, v to borbo za kruh in zaslužek, mora okusiti mnogo več tihe bede ko delavec, ki nima toliko duhovnih potreb. Delavec lahko upa, da bo jutri ali pojutrišnjem že dobil kak priložnostni zaslužek, naši diplomirani učitelji, filozofi i. dr. pa čakajo že leta in leta na službo ter je njihova bodočnost zastrta s temino. Tudi stalnost je v službi odpravljena. Tako koraka polagoma meščanski stan v tisti položaj, ki je slabši od delavskih proletarcev.

Marsikateri podeželski župnik okuša trpko bedo in se mu v tem oziru godi slabše kot proletarcu.

S propadanjem meščanstva in s pospeševanjem vseobče proletarizacije trpi ljudska blaginja, trpe vprav oni stanovi, ki so največ zaslužili od meščana, t. j. kmet in rokodelc, z obubožanjem meščanstva pada tudi davčna moč prebivalstva in trpe državne finance.

Vseobča proletarizacija, ki se danes pospešuje, škoduje narodu in državi ter zavira kulturno snovanje in kulturni podvig.

E. Deisinger.

II.

useslovanski mladinoslovni kongres

**bo 26., 27. in 28. avgusta
v Ljubljani**

Predavali bodo mladinoslovci iz Jugoslavije, Čehoslovaške,
Poljske in Bolgarije



V okviru kongresa bodo naslednje razstave:

1. Reformnošolska iz Zlina,
2. Mladinsko higijenska iz Čehoslovaške,
3. Domoznanska iz Čehoslovaške,
4. Povojna slovanska mladinska knjiga — priredi
Mladinska Matica JUU v Ljubljani,
5. Pedagoška izdanja Slovenske šolske matice,
6. Mladinska zaščita — priredi Unija za zaščito dece
v Ljubljani

**Prijavnina za udeležence Din 20.—. Udeleženci bodo imeli na
podlagi izkaznice, ki jo prejmejo po vplačilu prijavnine, pravico
do vstopa na vsa predavanja in razstave**

Prijave sprejema: Pripravljalni odbor v Ljubljani,
Frančiškanska ulica 6 (Jugoslavija)

Predsednik:	Predsednik slov. odbora:	Tajnik:
Dr. Karel Ozvald, s. r. univ. prof.	prof. Dr. M. Rostohar, s. r.	Drago Supančič, s. r. strok. učitelj
	Tajnik:	
	Dr. Jan Uher, s. r.	

Brno-ČSR — Ljubljana-Jugoslavija, 26. VI. 1937

